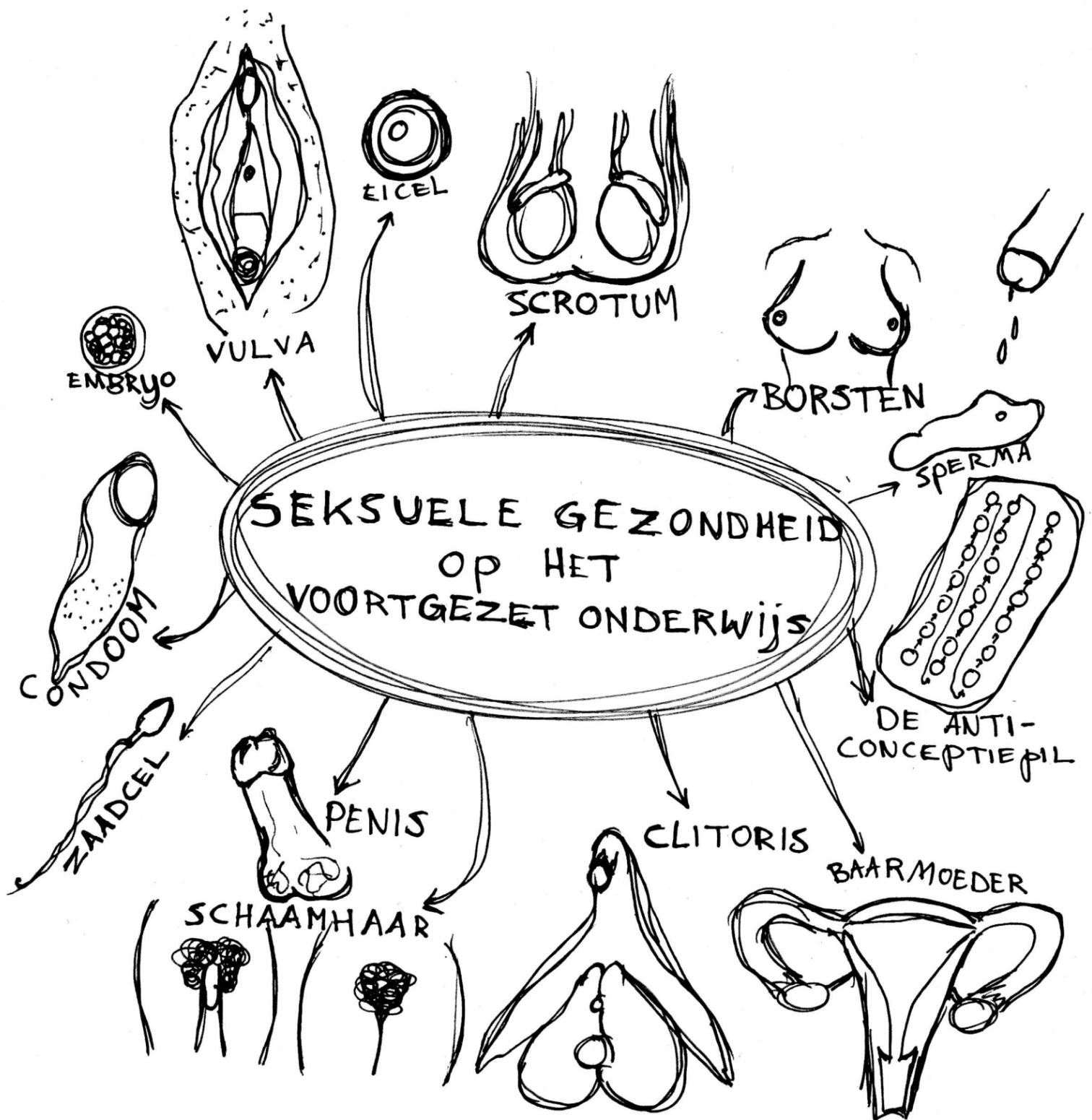

Christel Bomhof

Seksuele gezondheid op het voortgezet onderwijs

Verantwoordingsverslag

Opdrachtgever

Christelijk College Nassau-Veluwe
Contactpersoon: Zsolt Dobos
E-mailadres: z.dobos@ccnv.nl
Telefoonnummer: 0341-436170

Student

Christel Bomhof 464538
E-mailadres: 464538@student.saxion.nl
Emailadres privé: christelbomhof@hotmail.com
Telefoonnummer: 06 13515193

Begeleiding

Eerste begeleider: F.Y.G.M. Hermsen
f.y.g.m.hermsen@saxion.nl
Tweede begeleider: S. Huijser
s.huijser@saxion.nl

Data

Datum van laatste wijziging: 29 december 2021
Datum van inleveren: 30 december 2021

Voorwoord

Voor u ligt het verantwoordingsverslag van de scriptie 'Seksuele gezondheid op het voorgezet onderwijs' in opdracht van de biologiedocentensectie van het Christelijk College Nassau-Veluwe. De scriptie is uitgevoerd in het kader van de opleiding HBO Toegepaste Psychologie aan de Hogeschool Saxion te Deventer. De scriptieperiode heeft plaatsgevonden van september 2021 tot en met januari 2022.

Mijn dank gaat uit naar mijn begeleiders, Frederieke Hermesen en Stefan Huijser, naar wie ik me kon wenden voor feedback en hulp. Ook de biologiedocentensectie van het CCNV wil ik hartelijk danken voor het mij bieden van deze buitenkans om me in mijn scriptietraject te richten op een specifiek onderwerp, waarvoor mijn interesse gedurende mijn studietijd is gegroeid. Zij hebben deze scriptie medemogelijk gemaakt door hun ondersteuning en eerlijkheid. Ook iedere participant ben ik dankbaar voor diens aanmelding, tijdsinvesteringen en openheid.

Ook eenieder in mijn privésfeer, die mij ook in deze periode onvoorwaardelijk heeft gesteund en liefgehad, bedank ik bij deze. Deze inspanningen zijn niet onopgemerkt gegaan.

Bij dezen wil ik u graag veel leesplezier wensen.

Christel Anne Bomhof

Nunspeet, 10 december 2021

Samenvatting

Introductie Onder scholieren heerst een groeiende ontevredenheid over de schoolse seksuele voorlichting die zij ontvangen (De Graaf et al., 2017). Effectieve seksuele voorlichting kent gunstige gevolgen, zoals een vermindering in het nemen van seksuele risico's (UNESCO, 2018). Echter, heeft effectieve seksuele voorlichting als voorwaarde dat deze aan moet sluiten op de behoeften en interesses van de scholieren (Allen, 2008; Aggleton & Campbell, 2000). Het onderzoek, in opdracht van de biologiedocentensectie van het Christelijk College Nassau-Veluwe, beantwoordt de onderzoeksvraag: "Hoe kan ervoor gezorgd worden dat de seksuele voorlichting op het CCNV beter aansluit bij de behoeften van de scholieren?"

Methodes Het onderzoek is gedaan aan de hand van het Human Centered Design (HCD)-model. Naast een enquêteonderzoek naar de behoeften van de scholieren en een expertise- en vaardighedengroepsinterview met de biologiedocenten, wordt er gebruikgemaakt van HCD-methoden. Op basis van de spelende behoeften zijn er a. deskresearch naar passende bestaande methoden, b. een 'co-creation session' ter ontwikkeling van prototypes voor aangepast seksuele voorlichting en c. feedbackrondes op ontwikkelde prototypes ingezet ter beantwoording van de hoofdvraag.

Resultaten Onder de scholieren leven tien behoeften, waarvan de volgende vier de meeste prioriteit kennen, namelijk dat scholieren meer willen leren/horen over 1. praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap, 2. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en 3. het hebben van een relatie. Daarnaast wil 79,6% van de scholieren dat er vaker seksuele voorlichting wordt gegeven, waarbij de voorkeur voor aanbieder ligt bij een doorlopende leerlijn. Er bestaan zes passende methoden, die (een deel van) de bovenstaande onderwerpen beslaan, namelijk Lang Leve de Liefde (*onderbouw* en *bovenbouw*), 'Can you fix it?', Be-Loved en Liefde is... (*voor jongens* en *voor meisjes*). Ontwikkelde en van feedback voorziene prototypes pogen bovenstaande behoeften op te vangen en vormen de basis voor het beroepsproduct.

Conclusie Op basis van de bevindingen is er een aanvullend lesprogramma voor de leerjaren 1 en 3 ontwikkeld. Vanwege de vraag vanuit de school om een concrete oplossing is het lesprogramma uitgewerkt in bruikbare draaiboeken voor zes lesmodules die door docenten ingezet kunnen worden. Hierbij is gebruikgemaakt van drie reeds bestaande methoden, namelijk Lang Leve de Liefde (1. *onderbouw* en 2. *bovenbouw*) en 'Can you fix it?' Daarnaast is de theorie omtrent de leercyclus van Kolb ingezet voor de structuur van de lesmodules (De Galan, 2015).

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Probleemanalyse	8
1.3 Opdrachtgever	10
1.4 Doelstelling	10
1.5 Vraagstelling	10
1.6 Stakeholders en bruikbaarheid	11
Leeswijzer	13
Hoofdstuk 2 – Inspiration	14
2.1 Deelvraag 1 – Enquête	14
2.1.1 Onderzoeksmethoden	14
2.1.2 Steekproef	14
2.1.3 Meetinstrument	15
2.1.4 Ethiek	16
2.1.5 Resultaten	16
2.1.6 Conclusie	18
2.2 Deelvraag 2 – Group interview	19
2.2.1 Onderzoeksmethoden	19
2.2.2 Steekproef	19
2.2.3 Meetinstrument	19
2.2.4 Ethiek	20
2.2.5 Resultaten	20
2.2.6 Conclusies	22
2.3 Deelvraag 3 - Deskresearch	24
2.3.1 Onderzoeksmethoden	24
2.3.2 Steekproef	24
2.3.3 Meetinstrument	24
2.3.4 Resultaten	24
2.3.5 Conclusies	27
Hoofdstuk 3 - Ideation	28
3.1 Deelvraag 4 – Co-creation session	28
3.1.1 Onderzoeksmethoden	28
3.1.2 Steekproef	28
3.1.3 Meetinstrument	28
3.1.4 Ethiek	29
3.1.5 Resultaten	29

3.1.6 Conclusies	31
3.2 Deelvraag 5 - Feedbackrondes	32
3.2.1 Onderzoeksmethoden	32
3.2.2 Steekproef	32
3.2.3 Meetinstrument	32
3.2.4 Ethiek	33
3.2.5 Resultaten	33
3.2.6 Conclusies	35
Hoofdstuk 4 – Conclusies, discussie en aanbevelingen	38
4.1 Conclusies	38
4.1.1 Implicaties	38
4.1.2 Overige ontwerpkeuzes	39
4.2 Discussie	39
4.3 Aanbevelingen	41
Literatuur	43
Bijlagen	46
Bijlage 1 Informatiebrief enquête	46
Bijlage 2 Onderbouwing enquête	49
Bijlage 3 Enquête	50
Bijlage 4 Keuze toetsen	55
Bijlage 5 Tabellen resultaten enquête	56
Bijlage 6 Informatiebrief semigestructureerd groepsinterview biologiedocenten	66
Bijlage 7 Toestemmingsformulier semigestructureerd interview biologiedocenten	69
Bijlage 8 Topic list semigestructureerd interview biologiedocenten	70
Bijlage 9 Coderen groepsinterview biologiedocenten	72
Bijlage 10 Tabel inclusie/exclusie methoden op basis van interventieoverzicht	74
Bijlage 11 Informatiebrief co-creation session	81
Bijlage 12 Toestemmingsformulier co-creation session	83
Bijlage 13 Inhoud pitch co-creation session	84
Bijlage 14 Informatie- en opdrachtenboekje co-creation session	90
Bijlage 15 Co-creation prototype 1	98
Bijlage 16 Co-creation prototype 2	100
Bijlage 17 Informatiebrief feedbackronde	101
Bijlage 18 Toestemmingsformulier feedbackronde	103
Bijlage 19 Feedbackformulier deelvraag 5 leeg	104
Bijlage 20 Introductietekst feedbackronde	105
Bijlage 21 Feedbackformulier aldus de leerlingenraad	108

Bijlage 22 Feedbackformulier aldus het bestuur	111
Bijlage 23 Feedbackformulier aldus de biologiesectie	113
Bijlage 24 Decision Matrix keuze methoden	115

Hoofdstuk 1 - Inleiding

1.1 Aanleiding

Sinds 2012 is les over seksuele vorming, seksualiteit en vooral seksuele diversiteit verplicht op het voortgezet onderwijs (Bron et al, 2015; Van der Hoeven & Veerman, 2006). Inspectie Onderwijs (2016) concludeerde dat het onderwijs aangaande seksualiteit en seksuele diversiteit incidenteel wordt aangeboden. Het onderwijs was weinig doelgericht en afhankelijk van de docent. Uit onderzoek van De Graaf et al. (2017) blijkt dat er een groeiende ontevredenheid heerst onder middelbare scholieren over de informatie die ze op school hebben gekregen over seks, soa en anticonceptie. In 2012 waardeerde de jongeren deze nog met een 6,6 (op een schaal van 1 tot 10). In vijf jaar tijd is deze waardering gedaald naar een 5,8. Voor LHB-jongeren (lesbische, homoseksuele of biseksuele jongeren) lag deze waardering in 2017 nog lager, namelijk op een 5,2.

Recentelijk, is uit onderzoek gebleken dat Nederlandse middelbare scholieren meer willen leren dan alleen de biologische aspecten binnen de seksuele voorlichting. Volgens scholieren kent de huidige schoolse seksuele voorlichting veel verbeterpunten aangaande de behandelde onderwerpen, gebruikte les- en werkvormen, het creëren van een veilige sfeer, de docent en de frequentie en wanneer deze wordt aangeboden (Cense et al., 2020).

Op het Christelijk College Nassau-Veluwe (CCNV) wordt de seksuele voorlichting gegeven tijdens de biologielessen. De lessen worden gebaseerd op de inhoud van het biologieboek. De biologiedocenten merken dat de scholieren op het CCNV ook behoefte hebben aan seksuele voorlichting buiten de biologische aspecten om. De docenten krijgen namelijk regelmatig vragen over aspecten van seksualiteit die weinig verband houden met biologie. Daarnaast ervaren de biologiedocenten dat de verantwoordelijkheid betreffende een volledige seksuele voorlichting op hen wordt afgeschoven, terwijl zij niet de vaardigheden en expertise bezitten om dit op volledige wijze op te vangen. Naast de kennis uit hun opleidingen tot biologiedocent, zijn ze aangewezen op kennis gebaseerd op eigen ervaringen en meningen, in plaats van objectieve wetenschappelijke informatie (Z. Dobos, K. Tamahata en T. Hogeveen, persoonlijke communicatie, 1 juni 202).

Uit een oriënterend gesprek met drie (vrouwelijke) scholieren bleek dat de seksuele voorlichting op het CCNV verbeterpunten kent. Ze gaven aan dat er tijdens de seksuele voorlichting te veel focus lag op anticonceptie en de gevaren en risico's van seks. Onderwerpen, zoals menstruatie en homoseksualiteit, werden ervaren en in stand gehouden als taboe tijdens de lessen. "Ongesteldheid werd meteen gezien als vies", noemde een van de scholieren. Onderwerpen zoals zwangerschap, bevalling en seksuele- en genderdiversiteit werden volgens de scholieren onvoldoende behandeld.

Tijdens de lessen werden er "vervelende grappen" gemaakt, met als gevolg dat er geen sprake was van een veilige sfeer voor de scholieren. Hierdoor durfden de scholieren de docent geen vragen te stellen over de stof, ook niet buiten de les om (persoonlijke communicatie, 16 september 2021).

1.2 Probleemanalyse

Waarde goede seksuele voorlichting

Seksuele voorlichting is een belangrijk onderdeel van onderwijs. Zonder goede seksuele voorlichting krijgen jongeren niet de kennis, die ze nodig hebben om gezonde en geïnformeerde keuzes te maken over seks. Seksuele voorlichting, die gegeven wordt voor de eerste keer seks, beschermt jongeren voor risicovolle seksuele gedragingen (Mueller et al., 2008). Gedurende de middelbareschooltijd vinden er veel veranderingen plaats op het gebied van seksuele ontwikkeling. De scholieren ervaren dat hun lichaam verandert. Ze ontwikkelen

een genderidentiteit en een seksuele voorkeur. Voor veel scholieren is dit ook het beginpunt van experimenteren met relaties en seks (Cense et al., 2019). Schoolse seksuele voorlichting draagt bij aan een latere eerste keer seks, meer condoomgebruik, meer anticonceptiegebruik, een vermindering van het aantal bedpartners en vermindering in het nemen van seksuele risico's (UNESCO, 2018).

Correct en consistent condoomgebruik voorkomt hiv en soa's (Smith et al., 2020). Hiv en aids kostten in 2017 zo'n 236,6 miljoen euro wat betreft de nationale zorguitgaven en voor soa's 73,1 miljoen euro (Plasmans et al., 2019).

Het gebruik van anticonceptie voorkomt een deel van onbedoelde zwangerschappen. De zorguitgaven voor anticonceptie variëren, maar elke vorm van anticonceptie is meer kosteneffectief dan een onbedoelde zwangerschap (Woodhams & Gilliam, 2019). Hoe beter de kwaliteit van de seksuele voorlichting, hoe meer kosten er bespaard kunnen worden wat betreft het behandelen van de gevolgen en problemen op seksueel vlak (David et al., 2018).

Aansluiten op scholieren

Een voorwaarde voor een effectieve seksuele voorlichting is dat deze aansluit op de behoeften en interesses van de doelgroep (Allen, 2008; Aggleton & Campbell, 2000). Jongeren zijn namelijk ontvankelijker voor seksuele vormingsmethodes die hun perspectieven als focus hebben (O'Higgins & Gabhainn, 2010).

Het is belangrijk dat jongeren inspraak krijgen in wat ze leren tijdens seksuele voorlichting. Wanneer er in de seksuele voorlichting onderwerpen behandeld worden die jongeren relevant vinden, is de kans groter dat ze de boodschap onthouden en toepassen. Methodes, die niet aansluiten op de beleavingswereld van de jongeren, hebben een kleinere kans om de aandacht van de scholieren te krijgen en vast te houden. Tot nu toe leidt deze kennis over het aansluiten op de behoeften van jongeren nog te vaak tot volwassenen die bepalen wat de behoeften van jongeren zijn, in plaats van dat het de jongeren zelf wordt gevraagd (Allen, 2008).

Spelende behoeften

Onderzoek onder 300 Nederlandse middelbare scholieren wijst uit, dat jongeren binnen de seksuele voorlichting behoefte hebben aan een verdieping van de inhoud, die verder gaat dan alleen de biologische aspecten van seksuele voorlichting. Onderwerpen die onderbelicht zijn, zijn de volgende: 1. gender- en seksuele diversiteit, 2. diversiteit in lichamelijke en seksuele ontwikkeling, 3. praktische en concrete informatie over wat te doen bij scenario's van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap, 4. (vrouwelijk) plezier in seks, 5. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, 6. online seksueel gedrag en sexting, 7. onrealistische verwachtingen van porno, 8. doorbreken van de seksuele dubbele moraal en 9. het hebben van een romantische relatie (Cense et al., 2019).

Niet alleen de inhoud van de seksuele voorlichting blijkt verbeterpunten te kennen. Ook de aanbieder van de seksuele voorlichting is onderwerp van verbetering, volgens scholieren. Scholieren geven aan dat seksuele voorlichting pas goed ontvangen wordt, wanneer er sprake is van een veilige sfeer (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020). School is een plek waar zowel formeel, als informeel wordt geleerd over seksualiteit. Leerlingen stellen zich bloot wanneer ze actief deelnemen aan lessen over seksuele voorlichting. Bestaande netwerken en hiërarchieën, die in een klas heersen, zijn ook aanwezig tijdens de seksuele voorlichting. De gevolgen van actieve deelname aan de lessen zijn verschillend voor minder populaire scholieren en scholieren die onderdeel zijn van een minderheidsgroep, dan voor scholieren die hier niet onder vallen. Seksuele voorlichting kan voor deze minder populaire en minderheidsscholieren pesten en discriminatie uitlokken. Sociale veiligheid is daarom belangrijk voor de scholieren. Hierop zal moeten ingespeeld worden tijdens het vormgeven van de lessen (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Krebbekx, 2018).

De competenties van de lesgevende bepalen of scholieren het fijn vinden om seksuele voorlichting te krijgen van diegene. Ongeacht wie de seksuele voorlichting geeft, hij/zij/die moet voldoen aan de volgende karakteristieken volgens de scholieren: hij/zij/die moet zich comfortabel voelen bij het onderwerp, moet de scholieren aanmoedigen om een eigen oordeel te vormen en moet de seksuele voorlichting serieus nemen. Daarnaast vinden scholieren het belangrijk dat ze de lesgevende kunnen vertrouwen. Zodat wanneer er iets mocht zijn dat hun dwars zit aangaande de (inhoud van) de lessen, dat ze hierover in gesprek kunnen gaan met de docent (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Allen, 2009).

Scholieren hechten ook waarde aan de lesmethodes die worden gebruikt. In plaats van een lange uitleg van de docenten, zijn discussies, praktische opdrachten, film(pje)s en (video)spellen passende alternatieven. Gastsprekers worden door de scholieren gezien als een mooie aanvulling op de seksuele voorlichting, naast de lessen van de eigen docent. De behoefte heerst om eigen meningen te vormen over sensitieve onderwerpen, zoals abortus, sexting en seksueel geweld. Het horen van verschillende perspectieven kan hieraan bijdragen (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Allen, 2009; Naezer, 2017).

1.3 Opdrachtgever

De opdrachtgever is het Christelijke College Nassau-Veluwe (CCNV), een middelbare school met stromingen havo tot en met gymnasium. De huidige seksuele voorlichting op deze school kent verbeterpunten. Dit blijkt uit gesprekken zowel de biologiesectie, als met scholieren (zie 1.1). De school biedt de seksuele voorlichting aan in de derde klas aan de gemengde schoolklassen. Er wordt hierbij geen gebruikgemaakt van alternatieve indelingen van groepen, zoals jongens en meiden gescheiden. Ook wordt er geen gebruikgemaakt van gastsprekers.

1.4 Doelstelling

Het doel is om door middel van onderzoeks- en ontwerpmethoden een beroepsproduct te creëren, aan de hand waarvan de seksuele voorlichting op het CCNV beter aansluit op de behoeften van de middelbare scholieren. Wanneer de seksuele voorlichting beter aansluit op de behoeften van de scholieren, leidt dit tot effectieve seksuele voorlichting, waarbij de scholieren de boodschap sneller zullen onthouden en toepassen (Allen, 2008). Op lange termijn betekent dit dat scholieren in staat zijn om gezonde en geïnformeerde keuzes te maken over seks (Mueller et al., 2008).

Het beroepsproduct zal worden ontworpen op basis van onderzoek naar 1. de behoeften van de scholieren, 2. de vaardigheden en expertise van de biologiedocenten en 3. bestaande passende methoden omtrent seksuele voorlichting.

1.5 Vraagstelling

Bij de bovengenoemde doelstelling past de volgende onderzoeksvraag: *“Hoe kan ervoor gezorgd worden dat de seksuele voorlichting op het Christelijk College Nassau-Veluwe beter aansluit bij de behoeften van de scholieren?”* Deze hoofdvraag wordt opgedeeld in de volgende vijf deelvragen, waarvan de eerste drie plaatsvinden in de inspiration-fase en de laatste twee in de ideation-fase:

1. Welke behoeften hebben de scholieren van het Christelijk College Nassau-Veluwe ten aanzien van de huidige seksuele voorlichting?
2. Welke vaardigheden en expertise hebben de biologiedocenten van het Christelijk College Nassau-Veluwe nodig gezien de behoeften van de scholieren?
3. Welke passende* methoden bestaan er al op het gebied van seksuele voorlichting?
4. Hoe moet een concrete oplossing op basis van de geïnventariseerde behoeften er volgens de biologiedocenten en de scholieren van het Christelijk College Nassau-Veluwe uit komen te zien?

5. Welke feedback geven het bestuur, de leerlingenraad en de biologiesectie van het Christelijk College Nassau-Veluwe op de prototypes?

**Met 'passende' wordt bedoeld dat deze aansluiten op de behoeften van de scholieren, die zijn geïnventariseerd bij deelvraag 1. Daarnaast moeten de methoden geschikt zijn voor gebruik in Nederlandstalig middelbaar onderwijs op havo, vwo of gymnasium.*

1.6 Stakeholders en bruikbaarheid

Er zijn een aantal stakeholders wat betreft de seksuele voorlichting op het Christelijk College Nassau-Veluwe, zie hiervoor Figuur 1. Tijdens het onderzoek worden een aantal stakeholders benaderd, namelijk de biologiedocenten, het bestuur en de scholieren van het CCNV.

Hoge invloed, hoog belang

De scholieren worden direct geraakt door een verbetering van de seksuele voorlichting. Wanneer zij betere lessen krijgen, heeft dit een positief effect op hun ontwikkeling. Jongeren zijn als gevolg van schoolse seksuele voorlichting namelijk beter in staat om geïnformeerde keuzes te maken over hun seksualiteit (Mueller et al., 2008). Momenteel hebben scholieren geen directe invloed op de invulling van de seksuele voorlichting. Echter, krijgen de scholieren binnen dit scriptietraject veel invloed op het ontwerpproces van het beroepsproduct.

Hoog Invloed	1. De overheid 2. De biologie- docenten van het CCNV 3. Het bestuur van het CCNV	Scholieren
		Ouders/voogden van de scholieren
Laag		
	Laag	Hoog
	Belang	

Figuur 1 Stakeholders seksuele voorlichting op het CCNV

Lage invloed, hoog belang

Ouders/voogden, als primaire verzorgers, spelen een belangrijke rol in de opvoeding betreffende seksualiteit. Toch slagen niet alle ouders erin om thuis tijdig en genoeg seksuele voorlichting te geven aan hun kinderen. De kinderen moeten de informatie elders inwinnen, zoals op school (Naezer et al., 2017). Daarnaast blijkt dat 86% van de ouders schoolse seksuele voorlichting erg belangrijk vindt (Kantor & Levitz, 2017).

Momenteel hebben ouders/voogden geen directe invloed op de invulling van de seksuele voorlichting. De ouders/voogden worden ook niet benaderd. Er is namelijk vooral aandacht voor de perspectieven van de scholieren, in plaats van voor de perspectieven van de volwassenen in hun leven.

Hoge invloed, laag belang

De overheid heeft door het maken van wetten en beleid veel invloed op de invulling van onderwijs en daardoor ook op de invulling van de seksuele voorlichting. Toch is de seksuele voorlichting ook afhankelijk van de docent, die de lessen aanbiedt (Inspectie Onderwijs, 2016). Hierdoor hebben de docenten en hun leidinggevenden (zoals het bestuur) veel invloed op de invulling van de seksuele voorlichting lessen op school. De overheid, docenten en het bestuur

worden niet direct geraakt door de gevolgen van verbetering van de seksuele voorlichting, zoals scholieren dat worden. Biologiedocenten en het bestuur worden benaderd in het onderzoek, zodat de seksuele voorlichting passend is bij en op het CCNV.

Informatie vanuit de overheid en overheidsinstanties geven inzicht in het landelijk beleid en bestaande methoden die kunnen worden gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Benadering van de overheid is niet nodig, aangezien alle informatie online te vinden is.

Leeswijzer

Het verantwoordingsverslag kan worden opgedeeld in onderdelen, die in het teken staan van een fasen uit het Human Centered Design-model (HCD); de inspiration-fase, de ideation-fase en de implementation-fase. In HCD staat de eindgebruiker centraal. Degene die de problemen ervaren, zijn degenen met antwoord op de vraag hoe het probleem het beste opgelost kan worden. Door het inzetten van HCD sluit een beroepsproduct aan op de echte behoeften van de mensen die het zullen gaan gebruiken.

De eerste fase, de inspiration-fase, staat in het teken van het beter begrijpen van de eindgebruikers. In de ideation-fase zal de kennis uit de inspiration-fase worden ingezet om een hoop ideeën te genereren. De ideeën worden getest en verfijnd, zodat aansluiting op de eindgebruiker wordt gehandhaafd. In de laatste fase, de implementation-fase, zal een oplossing worden ingezet of op de markt worden gebracht. Wanneer de mensen, waarvoor de oplossing bedoeld is, dicht bij de kern van het project zijn gehouden, wordt het project een succes. Er worden verscheidene methodes uit de Fieldguide voor Human-Centered Design ingezet gedurende het scriptietraject (IDEO.org, 2015).

Deelvragen worden ieder individueel beantwoord aan de hand van een conclusie. Aan het einde van het onderzoek wordt de hoofdvraag ook beantwoord door middel van een conclusie. Omdat deelvragen reeds zijn behandeld, zullen deze beperkt terugkomen in de conclusie met betrekking tot de hoofdvraag.

Wanneer er overigens binnen de onderzoeksresultaten wordt gesproken over de verschillen in behoeften tussen mannelijke en vrouwelijke scholieren, dan gaat dit over verschillen op basis van gender en niet op basis van biologische sekse.

Hoofdstuk 2 – Inspiration

Dit tweede hoofdstuk staat in het teken van de inspiration-fase uit het Human Centered Design-model. In deze eerste fase gaat het om inzicht te krijgen in de behoeften en ervaringen van mensen (IDEO.org, 2015). In deze fase zullen de eerste drie deelvragen worden behandeld.

2.1 Deelvraag 1 – Enquête

De eerste deelvraag luidt: *“Welke behoeften hebben de scholieren van het Christelijk College Nassau-Veluwe ten aanzien van de huidige seksuele voorlichting?”* Om hier inzicht in te krijgen wordt onder de scholieren, die de huidige seksuele voorlichting reeds hebben gehad, onderzoek gedaan. Bij deze deelvraag wordt er één stakeholder benaderd, namelijk de scholieren.

2.1.1 Onderzoeksmethoden

Om de eerste deelvraag te beantwoorden is er een enquête afgenomen. Er is gekozen voor een kwantitatieve methode, omdat recent onderzoek veel kwalitatieve informatie heeft opgeleverd over de behoeften van Nederlandse middelbare scholieren aangaande de seksuele voorlichting (Cense et al, 2019; Cense et al., 2020). Deze uitkomsten zijn ook representatief voor de het CCNV, omdat het CCNV provinciaal gelegen is, Christelijk protestants is en beschikt over de stromingen havo tot en met gymnasium. Deze eigenschappen worden gerepresenteerd in de steekproef van Cense et al. (2019; 2020).

Het inzetten van een kwalitatieve methode om de eerste deelvraag te beantwoorden, wordt waarschijnlijk een reproductie van eerder onderzoek, dan dat het nieuwe informatie zal genereren.

Eerder onderzoek heeft dus voldoende inzicht opgeleverd in de behoeften van de scholieren, maar onbekend is wat zij het belangrijkste vinden. Het is daarom belangrijk dat de behoeften die er het meest leven gepeild en geprioriteerd worden.

2.1.2 Steekproef

De enquête is via e-mail verspreid onder de gehele populatie (n= 633), namelijk alle bovenbouwscholieren op het CCNV. Dit zijn alle scholieren die de seksuele voorlichting hebben gehad. De populatie is benaderd aan de hand van een e-mail met daarin een uitnodiging om de enquête in te vullen. Bijgevoegd in de e-mail zijn de informatiebrief en de URL, die de respondent nodig had om bij de enquête te komen. De bovenbouwscholieren hadden een kalenderweek de tijd om de enquête in te vullen. Hierbij is er na vier dagen na de eerste oproep nog een reminder verstuurd. Dit heeft in totaal 221 respondenten opgeleverd. In Tabel 1 wordt de steekproef omschreven. Scholieren die jonger zijn dan 16, moesten ook toestemming van hun ouders krijgen om mee te mogen doen. Tabel 2 omschrijft de verdeling van scholieren op basis van of ze jonger of ouder zijn dan 16 jaar.

Tabel 1
Verdeling van de respons

	N	Percentage
Totaal	221	100
Gender: Man	91	41,2
Gender: Vrouw	123	55,7
Gender: Anders, dan man of vrouw	5	2,3
	73	33

Schooljaar 4	91	41,2
Schooljaar 5	57	25,8
Schooljaar 6	1	0,5
Theaterhavo	76	34,9
Havo	108	48,9
Vwo	36	16,3
Gymnasium		

Tabel 2

Verdeling scholieren ouder en jonger dan 16

Schooljaar	Jonger dan 16	Percentage	Ouder dan 16	Percentage
Schooljaar 4	50	68,5	23	31,5
Schooljaar 5	10	11,0	81	89,0
Schooljaar 6	0	0	57	100
Totaal	60	27,1	161	72,9

2.1.3 Meetinstrument

De enquête is ontworpen op basis van recentelijk kwalitatief onderzoek van Rutgers Kenniscentrum Seksualiteit. Cense et al. (2019; 2020) hebben de behoeften onder Nederlandse middelbare scholieren geïnventariseerd. Deze resultaten zijn vertaald naar een enquête. De geïnventariseerde behoeften zijn gecategoriseerd onder (aanvullende) onderwerpen, veilige sfeer, docenten, les- en werkvormen en frequentie en wanneer seksuele voorlichting moet worden aangeboden. Deze categorieën vormen de constructen van de vragenlijst. Ieder item is een behoefte die bij Nederlandse scholieren leeft, volgens Cense et al. (2019). Elke spelende behoefte van de Nederlandse middelbare scholieren, die blijkt uit het onderzoek van Cense et al. (2019), is verwerkt in een item in de vragenlijst. Zie voor een uitgebreidere omschrijving van de onderbouwing van de enquête bijlage 2.

De enquête (zie bijlage 3) wordt grotendeels op itemniveau geanalyseerd en niet op constructniveau, omdat constructen niet zijn ontworpen met het oog op homogeniteit, maar op toetsing van wat de meest spelende behoeften zijn van de scholieren op het CCNV met betrekking tot de seksuele voorlichting. Ieder item is namelijk gebaseerd op een spelende behoefte onder Nederlandse middelbare scholieren met betrekking tot de seksuele voorlichting (Cense et al., 2019).

Desalniettemin kan berekening van de Cronbach's Alpha een verhelderend beeld geven van de homogeniteit van de constructen. Ieder item is evenveel van belang in de enquête, daarom worden er geen items verwijderd, ookal zou dit de homogeniteitsindex verhogen.

Het construct (*aanvullende*) onderwerpen (items 2.1 tot en met 2.9) heeft een homogeniteitsindex van .855.

Wat betreft het construct omtrent de veilige sfeer (items 3 en 4.1 tot en met 4.7) is er sprake van een homogeniteitsindex van .823.

De vier likert-schaal items (5.1 tot en met 5.4) over de docent brengen de homogeniteitsindex van het construct op .783. Wanneer de multiple choice vraag over de externe professional (item 6) ook bij dit construct gerekend wordt, verlaagd dit de homogeniteit tot een alpha van .603.

Het vierde construct (items 7.1 tot en met 7.9), over les- en werkvormen, heeft een alpha van .740. In een hypothetische situatie zou deze homogeniteitsindex verhoogd kunnen worden naar .764 bij verwijdering van item 7.3.

Items 8 en 9 zijn onder dezelfde categorie geplaatst (*Frequentie en wanneer*), maar niet omdat ze homogeen zijn. Een homogeniteitindex van .181 beaamt dit. Echter, hebben de items wel allebei te maken met de planning van aanbieder van de seksuele voorlichting.

In de enquête wordt gebruikgemaakt van multiple choice-vragen, likert-schalen (1: helemaal oneens, 2: beetje oneens, 3: beetje eens, 4: helemaal eens) en het geven van cijfers op een schaal van 1 tot 10. De enquête (bijlage 3) wordt afgenomen via Qualtrics.

De resultaten van de enquête zijn geanalyseerd in IBM SPSS Statistics 24. In bijlage 4 wordt de selectietabel van gebruikte SPSS-toetsen uiteengezet.

2.1.4 Ethiek

Bij afname van de enquête is er sprake van geïnformeerde toestemming. De respondenten worden aan de hand van een informatiebrief ingelicht over het onderzoek (zie bijlage 1). Ook geven de respondenten schriftelijke toestemming, aan het begin van de enquête (zie bijlage 3). Wanneer de respondenten jonger zijn dan 16 jaar, wordt er ook gevraagd voor toestemming van beide ouders/voogden. De respondenten beantwoorden de enquête anoniem.

Aan het einde van de enquête wordt er een oproep gedaan voor deelname aan een vervolg van het onderzoek, namelijk deelvraag 4. Mochten de deelnemers geïnteresseerd zijn in deelname, dan kunnen zij hun e-mailadres achterlaten, zodat ze te zijner tijd meer informatie over deelname en een uitnodiging kunnen ontvangen. Het opgeven van het e-mailadres is vrijwillig. Het e-mailadres wordt apart van de antwoorden op de enquête opgeslagen. Alle verzamelde data worden maximaal 2 jaar bewaard.

2.1.5 Resultaten

Hieronder zijn de belangrijkste resultaten van de enquête uiteengezet. In bijlage 5 zijn alle resultaten van de enquête uiteengezet in tabellen. De resultaten zijn berekend in IBM SPSS Statistics 24. De resultaten worden beschreven aan de hand van de constructen. In de vergelijkende analyses wordt het gender '*Anders dan man of vrouw*' (n = 5) en de stroming '*Theaterhavo*' (n = 1) niet meegenomen, omdat deze groepen te klein zijn om representatieve uitspraken over te doen.

Aanvullende onderwerpen

Op de multiple choice-vraag, die bevroeg of seksuele voorlichting belangrijk was, antwoordden 64,2% met "*Ja*", 25,3% antwoordde met "*Neutraal*" en 5,4% met "*Nee*".

Door middel van een likert-schaal werd over negen onderwerpen gevraagd of de scholieren hier meer over hadden willen leren/horen tijdens de seksuele voorlichting. Hierbij kan de score liggen tussen één en vier, waarbij vier betekent dat de scholieren over dit onderwerp meer willen leren/horen.

Berekening van de mediaan wijst uit dat de scholieren vooral meer willen leren/horen over de onderwerpen 1. *praktische en concrete informatie over wat te doen bij scenario's van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap*, 2. *wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover* en 3. *het hebben van een romantische relatie*. Deze onderwerpen hebben een mediaan van vier.

Over het onderwerp *doorbreken van de dubbele seksuele moraal* willen de vrouwelijke scholieren ook meer over leren/horen (mediaan = 4; gemiddelde rangordescor 133.85). Dit is significant verschillend van de mannelijke scholieren (mediaan = 3; gemiddelde rangordescor 71,88; Z = - 7,818; p = 0.000). Doorbreken van de dubbele seksuele moraal

wordt niet door de totale steekproef gezien als een onderwerp waar ze meer over willen horen/leren (mediaan = 3). Echter, is dit het enige item waarbij er een significant verschil is in gender, waarbij één van de genders er wel meer over wil leren/horen (mediaan = 4; Zie Tabel 2 in bijlage 5 voor alle significante verschillen).

Veilige sfeer

De scholieren geven de veiligheid tijdens de seksuele voorlichting lessen gemiddeld een 6,5 op een schaal van 1 tot 10. Mannelijke scholieren (gemiddelde 6,9, spreiding 2,2) ervoeren de sfeer gemiddeld veiliger, dan de vrouwelijke scholieren (gemiddelde 6,2, spreiding 1,8). Dit verschil is significant; $t = 2,28$; $df = 212$; $p < 0,05$.

De scholieren zijn het een 'beetje eens' (mediaan = 3) met dat er sprake was van genoeg veiligheid tijdens de lessen over seksuele voorlichting (mediaan van gemiddelde samengestelde variabele construct *Veiligheid* = 2,9).

De vrouwelijke scholieren (gemiddelde rangordescore 99.46) gaven aan het een 'beetje oneens' (mediaan = 2) te zijn met dat er voldoende regels waren afgesproken met de klas. Dit is significant verschillend van de mannelijke scholieren (gemiddelde rangordescore 118.37), die het hier juist een 'beetje eens' (mediaan = 3) mee zijn ($Z = -2,316$; $p < 0,05$).

Docent

Uit berekening van de mediaan blijkt dat de scholieren het een 'beetje eens' (mediaan = 3) zijn met de stellingen dat de docent de scholieren meer moet stimuleren om een eigen mening te vormen, de leerlingen en de seksuele voorlichting serieuzer moet nemen, zekerder en gemakkelijker over de stof moet praten en zich meer moet opstellen als een vertrouwenspersoon. De vrouwelijke scholieren (mediaan = 4; rangordescore 121.54) zijn het meer eens dan de mannelijke scholieren (mediaan = 3; rangordescore 88.52) over de stelling dat de docent zekerder en gemakkelijk over de stof moet praten ($Z = -4,183$; $p = 0,000$). Hetzelfde verschil tussen mannelijke scholieren (mediaan = 3; rangordescore 85.66) en vrouwelijke scholieren (mediaan = 4; rangordescore 123.65) geldt ook voor de stelling dat de docent zich meer als vertrouwenspersoon moet opstellen ($Z = -4,806$; $p = 0,000$).

Seksuele voorlichting van een externe expert ziet 53,8% van de scholieren als een goede optie, als aanvulling op de eigen docent. Een 25,8% ziet de externe expert graag als vervanging van de eigen docent. Een deel van de scholieren zou geen seksuele voorlichting willen ontvangen van een externe expert, namelijk 20,4%.

Les- en werkvormen

De negen soorten les- en werkvormen, waar de scholieren in Cense et al. (2019) behoefte aan hadden, zijn aan de scholieren voorgelegd voor becijfering op een schaal van 1 tot 10. Hierbij werd gevraagd om de les- en werkvormen te waarderen op basis van hoe prettig het lijkt om op deze manier les te krijgen over seksuele voorlichting.

Anoniem vragen stellen aan de docent kreeg, als hoogste, een 6,9 van de scholieren. De vrouwelijke scholieren (gemiddelde 7,4, spreiding 1,9) vonden dit prettiger dan de mannelijke scholieren (gemiddelde 6,3, spreiding 2,1). Dit verschil is significant; $t = 2,21$; $df = 212$; $p < 0,05$.

De één na hoogste gewaardeerde lesmethode was klassikale les, met een waardering van 6,4. De mannelijke scholieren (gemiddelde 6,9, spreiding 2,8) vonden deze methode prettiger dan de vrouwelijke scholieren (gemiddelde 6,3, spreiding 2,1). Ook hier is er sprake van een significant verschil; $t = -3,27$; $df = 212$; $p < 0,05$.

Frequentie en wanneer

Op de multiple choice-vraag, over wanneer de seksuele voorlichting vooral moet plaatsvinden, antwoordde het grootste gedeelte van de scholieren, namelijk 35,5%, dat dit een doorlopende leerlijn moet zijn, die begint op de basisschool en doorloopt tot en met het examenjaar. Een seksuele voorlichting, die vooral op de basisschool en de onderbouw van de middelbare school plaatsvindt, vond 25,3% van de scholieren de beste optie. Om de voorlichting vooral in de bovenbouw van de middelbare school laten terugkomen, gaf 26,7% van de scholieren de voorkeur aan. Een 12,5% van de scholieren vulden een overig antwoord in bij “*Anders, namelijk...*”, dat niet onder de bovenstaande antwoordmogelijkheden past. Deze 28 antwoorden kunnen worden gecategoriseerd in het moet vooral worden gegeven in de *onder- en bovenbouw van de middelbare school* (n=9; 4,1%), *vanaf het einde van de basisschool tot en met het examenjaar* (n=6; 2,7%), *in de onderbouw* (n=3; 1,4%) en *halverwege de middelbare school* (n=2; 0,9%). De overige antwoorden (n=8; 3,6%) kunnen niet worden gecategoriseerd, omdat deze telkens door een enkele scholier zijn genoemd.

De seksuele voorlichting moet vaker worden gegeven, volgens 79,6% van de scholieren. Een 20,8% van de scholieren vindt dat de seksuele voorlichting even vaak aangeboden moet worden als nu. Een klein deel van de scholieren vindt dat de seksuele voorlichting minder vaak moet worden gegeven, namelijk 2,3%.

2.1.6 Conclusie

Het merendeel van de scholieren vindt seksuele voorlichting belangrijk en heeft er behoefte aan dat dit vaker gegeven wordt. De scholieren vinden de seksuele voorlichting het prettigst als het wordt gegeven op klassikale wijze en wanneer ze anoniem vragen kunnen stellen aan de docent. Er is sprake van een voldoende veilige sfeer tijdens de huidige seksuele voorlichting lessen. Alhoewel de vrouwelijke scholieren zich significant minder veilig voelen, dan hun mannelijke schoolgenoten.

De scholieren leren/horen graag meer over de onderwerpen betreffende 1. *praktische en concrete informatie over hoe te handelen in situaties van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap*, 2. *wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover* en 3. *het hebben van een romantische relatie* tijdens de seksuele voorlichting. Voor de vrouwelijke scholieren geldt dit ook voor het onderwerp *doorbreken van de seksuele dubbele moraal*. Hierover denken zij verschillend over dan de mannelijke scholieren, die minder graag hierover hadden willen leren/horen.

Wat betreft de docent die de seksuele voorlichting geeft, hebben vooral de vrouwelijke scholieren behoefte aan verbetering. Hierbij gaat het om het gemakkelijker praten over de stof en het zich meer opstellen als een vertrouwenspersoon. Het grootste gedeelte van de scholieren staat daarnaast open voor seksuele voorlichting van een externe expert, als aanvulling op hun eigen docent. Het moment van aanbidding van de seksuele voorlichting zou moeten plaatsvinden in een doorlopende leerlijn, vindt het grootste gedeelte van de scholieren.

Binnen het beroepsproduct zal gefocust moeten worden op het opvangen van één of meerdere van de tien bovenstaande behoeften met betrekking tot de vier aanvullende onderwerpen, de twee feedbackpunten voor de docent, het inzetten van een externe professional, het moment en de frequentie van de aanbidding van de seksuele voorlichting en het toepassen van de hoogst gewaardeerde les- en werkvorm anoniem vragen stellen, naast de al geïmplementeerde lesvorm klassikale les.

2.2 Deelvraag 2 – Group interview

De tweede deelvraag in de inspiration-fase luidt: “*Welke vaardigheden en expertise hebben de biologiedocenten van het Christelijk College Nassau-Veluwe nodig gezien de behoeften van de scholieren?*”

2.2.1 Onderzoeksmethoden

Om antwoord te krijgen op de deelvraag is er een semigestructureerd groepsinterview ingezet (IDEO.org, 2015). In het interview zijn de vaardigheden en expertise van de biologiedocenten uitgevraagd. Hierbij gaat het om de vaardigheden en expertise die nodig zijn om de behoeften van de scholieren met betrekking tot de seksuele voorlichting op te vangen. Deze behoeften zijn onderzocht bij deelvraag 1. De resultaten van dit vragenlijstonderzoek vormen de topics bij het groepsinterview. Er is gekozen voor een groepsinterview, omdat de biologiedocenten eerder in een dergelijke opstelling zijn bevraagd over dit onderwerp, voor een oriënterend gesprek. Bij dit gesprek gaven de docenten eerlijke en open antwoorden en deze leken niet beïnvloed te worden door eventuele sociale wenselijkheid. Het is van belang dat de resultaten van het interview gebaseerd zijn op de waarheid, omdat deze gebruikt worden om het beroepsproduct passend te maken bij de competenties van de biologiedocenten.

Daarnaast leent een groepsinterview zich uitstekend voor het onderzoeken van sensitieve gemeenschapskwesties, in plaats van individuele ervaringen (Rogers, Sharp, & Preece, 2002).

2.2.2 Steekproef

Alle biologiedocenten (n=4) zijn uitgenodigd voor het *group interview* via e-mail. Drie van de biologiedocenten namen deel aan het interview. De biologiedocent, die niet deelnam aan het interview, had het op het moment te druk voor deelname.

2.2.3 Meetinstrument

Tijdens het interview wordt er gebruikgemaakt van een topic list (zie bijlage 8). De topic list is gebaseerd op de behoeften die leven onder de scholieren met betrekking tot de seksuele voorlichting. Deze behoeften zijn vastgesteld door het afnemen van vragenlijsten onder de bovenbouwscholieren bij *deelvraag 1*. De behoeften van de scholieren, die in het interview worden behandeld, zijn de volgende: 1. gemakkelijker en zekerder praten door de docenten over de stof, 2. meer opstellen als vertrouwenspersoon door de docenten, 3. het anoniem vragen kunnen stellen aan de docent, 4. meer horen/leren over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in situaties van bijvoorbeeld zwangerschap of soa's, 5. meer horen/leren over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, 6. meer leren/horen over het hebben van een romantische relatie en 7. meer leren/horen over het doorbreken van de dubbele seksuele moraal. Ook wordt er gebruikgemaakt van een *wondervraag* om de docenten te stimuleren om na te denken over verbetering van de seksuele voorlichting buiten de genoemde behoeften om. In de topic list staan suggesties over hoe onderwerpen kunnen worden ingeleid en welke (door)vragen gesteld kunnen worden. De participanten ontvangen een papieren overzicht met welke onderwerpen worden behandeld tijdens het interview. Het interview zal worden opgenomen en getranscribeerd.

Voor de analyse is er gebruikgemaakt van een thematische analyse. Voor de thema's zijn de topics aangehouden, die zijn opgesteld in de topiclist. Eén thema is toegevoegd, namelijk *Interactie*, omdat dit het enige thema is dat werd besproken onder het topic '*Overig*'.

Daarnaast waren de labels met betrekking tot *Interactie* niet te scharen onder een ander thema. Ieder thema heeft labels toegekend gekregen op basis van het transcript, deze zijn ook in verschillende kleuren, afhankelijk van het thema, gearceerd in het transcript. De labels zijn geïnventariseerd in bijlage 9.

2.2.4 Ethiek

Voor het interview, wordt er gebruikgemaakt van geïnformeerde toestemming. De participanten ontvangen een informatiebrief (bijlage 6) en tekenen een toestemmingsformulier (bijlage 7). Deelname is geheel vrijwillig. Daarnaast worden er geen persoonsgegevens van de participanten verzameld.

2.2.5 Resultaten

Tijdens het interview zijn de behoeften van de scholieren besproken met de biologiedocenten. Hierbij was het doel om te focussen op in hoeverre de docenten deze behoeften zouden kunnen opvangen met hun huidige kennis en vaardigheden. Dit is uiteengezet in Tabel 3. Echter, wisten de docenten niet altijd een direct antwoord te geven op vragen over de kennis en vaardigheden en verwezen dan in plaats daarvan naar hun huidige praxis. De docenten gaven dan aan hoe ze op dit moment bepaalde behoeften van de scholieren al probeerden op te vangen. Ook probeerden de docenten praktische toepassingen te noemen over hoe ze in de toekomst de behoeften beter op zouden kunnen vangen. De docenten waren tijdens het antwoorden erg oplossingsgericht.

Observaties

De docenten vonden het lastig om tijdens het interview inhoudelijk antwoord te geven op de vragen over vaardigheid en kennis. Hierdoor is de leidende vraag meermaals onbeantwoord gebleven.

Daarnaast maakten de docenten gebruik van het groepsinterview als een soort intervisie. Onderling werden werkwijzen en werkvormen uitgewisseld. De docenten waren niet op de hoogte van andermans werkwijzen en vonden het dan ook prettig om het hierover te hebben met elkaar, omdat dit inspiratie gaf voor hun eigen lessen.

1. Gemakkelijker en zekerder spreken over de stof

De biologiedocenten zien zichzelf als gemakkelijke en zekere sprekers, ook als het aankomt op seksuele voorlichting. Zij geven aan deze vaardigheid te bezitten. Ze herkennen zichzelf niet in dit resultaat van het vragenlijstonderzoek. Deze zelfbeoordeling wijkt dus af.

“Ik zie het bij mij persoonlijk niet terug, dat het echt een aandachtspunt is voor mij. Ik denk dat bij mij de aandachtspunten anders liggen.”

Aangezien de docenten zichzelf als vaardig genoeg inschatten, is er gevraagd hoe ze deze vaardigheid nog meer zouden kunnen verbeteren. Een gesprek met een externe expert en inzicht hebben in de behoeften die er leven werden geopperd als extra hulpmiddelen.

“Ik denk, wat ik net zei, voor mij zou het bijvoorbeeld veel kunnen helpen als ik wat meer weet over wat de behoefte is van de leerlingen. [...] Maar wat ik nog bijvoorbeeld leuker zou vinden, is als wij mensen voor een les zouden kunnen uitnodigen, zoals een interview of een gesprek. Dan heb ik het over mensen, die daar meer mee bezig zijn, dan ik.”

2. Meer opstellen als vertrouwenspersoon

De docenten vinden het moeilijk om op te treden als vertrouwenspersoon en geven hier meerdere redenen voor. Ze kennen de scholieren niet goed genoeg en zijn vooral druk met het vervullen van de taken die horen bij het zijn van docent. Inhoudelijk antwoord op de vraag, of ze de vaardigheden en/of kennis bezitten om de rol van vertrouwenspersoon te vervullen, blijft uit.

De docenten gaven aan een (eventueel vrouwelijke) vertrouwenspersoon nodig te hebben, die dit soort taken voor hen op kan pakken.

“Je kunt ook bijvoorbeeld zeggen van dat het iemands taak is. ‘Dit is jouw taak binnen school.’ We hebben zoveel taken, dan heb je iemand nodig, die zegt: ‘Dit is mijn terrein, daar kan ik op los. Dat kan buiten de sectie biologie.’”

3. Anoniem vragen stellen aan de docent

De docenten noemen verschillende middelen om het anoniem vragen stellen te faciliteren, wat indiceert dat er een zekere kennis aanwezig is over hoe ze deze behoefte kunnen opvangen. Verdere expliciete beantwoording op de leidende vraag ontbreekt. Eén van de docenten past het anoniem vragen stellen ook standaard toe in de lessen.

De docenten geven een aantal voorbeelden van digitale toepassingen, die ze zouden gebruiken voor het faciliteren van anoniem vragen stellen. Hierbij werden MentiMeter en Google Forms geopperd.

“Ik weet wel dat het dus via verschillende digitale media mogelijk is. Ook met andere vormen kun je dit anoniem doen...”

4. Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's of zwangerschap

De docenten zijn vooral vaardig in het lesgeven over preventie van soa's, hiv en zwangerschap. Enkel één van de docenten heeft ervaring met het lesgeven over hoe je zou moeten handelen in een situatie van soa, hiv en zwangerschap.

“Het iets wat ik wel bespreek, dus niet alleen preventie, maar ook hetgeen achteraf. [...] Ik weet dat het boek eigenlijk daar een beetje ophoudt.”

De andere docenten vertellen er weinig over en hebben er ook weinig kennis over.

“Bij mij is dat inderdaad zo, dat ik het niet echt bespreek in de les. Ik ga daar verder niet op in. Algemeen kan ik wel een antwoord geven als er dit soort vragen komen, maar ik weet ook niet precies hoe dat gaat.”

5. Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover

De docenten vinden wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover een lastig onderwerp om te bespreken. Ze geven aan de vaardigheid te missen om deze informatie op goede wijzen aan een grote groep over te brengen.

“Verder is het wel een mijnenveld om te betreden. [...] Wat is grensoverschrijdend gedrag? Als een collega van jou de hand op je schouders legt, dat kan door de leerlingen totaal anders geïnterpreteerd worden. Het was bizar om dat te horen.”

6. Het hebben van een relatie

De docenten hebben voor een deel ervaring met het lesgeven over het hebben van een relatie. Dit heeft vooral betrekking op intimiteit en het onderhouden van een relatie. Echter, is het de docenten niet gelukt om een direct inhoudelijk antwoord te geven op de vraag in hoeverre ze de vaardigheden en/of kennis bezitten om deze behoefte op te vangen.

“Het is niet zo dat we er heel snel doorheen moeten gaan. Dit mag best benoemd worden.”

7. Dubbele seksuele moraal

Eén van de docenten heeft ervaring met het lesgeven over dubbele seksuele moraal. Hiervoor gebruikt hij een nieuwsartikel over seksueel misbruik.

“Ik gebruik vaak wel een artikel erbij waarin in staat dat een vrouwelijke docent seks heeft gehad met een leerling van 13 à 14 jaar. Met name de reacties eronder die zeggen dat het geen straf is voor die jongen, want hij is een held. Dan bespreek je waarom mensen zo reageren. En als je het omdraait, met een mannelijke docent en een vrouwelijke leerling. Zit er dan verschil in?”

De overige docenten bezaten bij aanvang van het interview geen vaardigheden om deze behoefte op te vangen. Echter, na het horen van de werkwijze van deze docent, hebben de overige docenten inspiratie opgedaan over hoe ze het onderwerp bespreekbaar kunnen maken.

Tabel 3

Inzicht in subjectief ervaren vaardigheden en/of kennis over de thema's

Classificering	Thema
Na interview <u>nog onduidelijk</u> in hoeverre vaardigheden of kennis aanwezig zijn	• Meer opstellen als vertrouwenspersoon • Het hebben van een relatie
<u>Een deel</u> van de docenten <u>bezit</u> vaardigheden of kennis	• Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's of zwangerschap • Dubbele seksuele moraal
De docenten <u>bezitten</u> de vaardigheden of kennis <u>wel</u>	• Gemakkelijker en zekerder spreken over de stof • Anoniem vragen stellen over de stof
De docenten <u>bezitten</u> de nodige vaardigheden of kennis <u>niet</u>	• Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover

8. Overig: Interactie

De docenten zijn ook gevraagd om hun ideale seksuele voorlichting te schetsen. De docenten waren het unaniem eens dat een succesvolle seksuele voorlichting interactief is en dat er sprake is van een veilige sfeer.

“Soms heb ik dus wel een interactie, maar het kan bij mij meer worden.”

Om de interactie en sfeer te beïnvloeden, noemen de docenten het inschakelen van een externe expert, het vragen van feedback aan de scholieren over de seksuele voorlichtingslessen en een dergelijk gesprek als hoe het interview was verlopen, waarbij de docenten methoden bespreken, als handige tools.

2.2.6 Conclusies

Tijdens het interview bleek dat de docenten niet over elk onderwerp even gemakkelijk inhoudelijk konden aangeven of ze de nodige vaardigheden en/of kennis bezitten voor het opvangen van een specifieke behoefte. In plaats daarvan lichtten de docenten toe hoe ze bepaalde behoeften praktisch zouden opvangen. In andere gevallen lichtten de docenten toe hoe ze reeds poogden de genoemde behoeften op te vangen. Deze uitingen over praktische toepassing hadden als gevolg dat docenten veel van elkaar opstaken en op elkaar inhaakten.

Daarnaast kwam het voor dat de zelfbeoordeling van docenten afweek van de resultaten van de enquête. Zo zagen de docenten zichzelf als gemakkelijke en zekere

sprekers. Dit week af van het beeld van de scholieren hadden. Een alternatieve onderzoeksmethode, zoals observaties, zou waarschijnlijk beter geschikt zijn geweest, aangezien de resultaten nu erg gevoelig zijn voor subjectiviteit.

Informatie met betrekking tot de vaardigheden en kennis van de docenten blijft uit over de behoeften *het meer opstellen als vertrouwenspersoon* en les over het onderwerp *het hebben van een relatie*.

Lesgeven over de *praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's of zwangerschap* en *dubbele seksuele moraal* is iets waar enkel één van de docenten ervaring mee heeft. De andere docenten niet en hebben hier dan ook weinig kennis over.

De docenten hebben onvoldoende kennis en/of vaardigheden om de scholieren les te geven over *wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover*. Wanneer bovengenoemde thema's worden verwerkt in een aangepaste seksuele voorlichting, moet er daarin ook aandacht zijn voor de kennis en vaardigheden van de docenten.

Wanneer bij het ontwerpen van het beroepsproduct een of meerdere van de bovenstaande thema's worden verwerkt, is het van belang om docenten voldoende te ondersteunen. Momenteel bezitten de biologiesectie onvoldoende kennis en vaardigheden om een aantal van spelende behoeften op te vangen. Daarnaast is het van een aantal behoeften onduidelijk of deze door de docenten opgevangen kan worden aan de hand van de huidige kennis en/of vaardigheden. Voor deze behoeften geldt dat als ze worden verwerkt in een beroepsproduct, dat docenten voldoende handvaten moeten ontvangen om hiermee aan de slag te gaan door bijvoorbeeld concrete uitwerkingen/stappenplannen, intervisie en het ontvangen van feedback.

De docenten geven aan de vaardigheden te bezitten om *gemakkelijk en zeker te spreken over de stof*. De antwoorden rondom het faciliteren van het *anoniem stellen van vragen* getuigt van aanwezige kennis. Alhoewel dit niet expliciet aangegeven wordt.

Bij het eventueel verwerken van deze behoeften is het minder van belang om ondersteuning te bieden aan de docenten, omdat het blijkt dat zij voldoende kennis en/of vaardigheden bezitten om deze behoeften op te vangen.

2.3 Deelvraag 3 - Deskresearch

De derde en laatste deelvraag in de inspiration-fase is: “*Welke passende methoden bestaan er al op het gebied van seksuele voorlichting?*”

2.3.1 Onderzoeksmethoden

Ter beantwoording van deze vraag, is er *Secondary Research* ingezet (IDEO.org, 2015). Bij het zoeken naar passende methodes, is er gebruikgemaakt van het interventieoverzicht met de aanbevolen interventie die te maken hebben met seksuele gezondheid. Dit interventieoverzicht is van het Loket Gezond Leven, van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM; Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, z.d.). Ook zijn er voor het selecteren van passende methodes eisen opgesteld waar deze aan moesten voldoen.

2.3.2 Steekproef

De laatste jaren is er door de overheid geïnvesteerd in de ontwikkeling van goed onderbouwde en effectieve methoden, die in te zetten zijn ter bevordering van de seksuele gezondheid. De methoden zijn opgenomen in een interventieoverzicht op de website van het Loket Gezond Leven (Blokhuys, 2018; Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, z.d.). Op de webpagina worden 34 methoden aanbevolen. Deze zijn erkend door het RIVM. Er wordt gekozen voor deze kadering, omdat deze methoden worden aanbevolen en erkend zijn door het RIVM. De RIVM keurt de methoden en beveelt enkel de methoden aan die goed onderbouwd of effectief zijn.

2.3.3 Meetinstrument

Het meetinstrument is een opsomming met eisen, die worden gebruikt voor het al dan niet selecteren van methoden. Methoden worden onderworpen aan een keuring op basis van deze eisen. De eisen zijn gebaseerd op de behoeften van de scholieren, die naar voren zijn gekomen uit het enquêteonderzoek bij deelvraag 1, en op de context van het CCNV.

Wanneer een methode voldoet aan alle eisen, wordt deze geïncludeerd. Wanneer de methode niet voldoet aan alle eisen, dan wordt deze geëxcludeerd.

Dit zijn de eisen waar een seksuele voorlichtingsmethode aan behoort te voldoen voor inclusie:

1. De methode is geschikt om in te zetten op het voortgezet onderwijs, voor de stromingen havo, vwo en/of gymnasium.
2. De methode behandelt één of meer van de volgende onderwerpen:
 - Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij situaties van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap
 - Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover
 - Het hebben van een romantische relatie
 - Het doorbreken van de dubbele seksuele moraal
3. De methode is uitgegeven in de Nederlandse taal.
4. De methode is ontwikkeld voor gezonde hoogopgeleide jongeren op het voortgezet onderwijs, waarbij het niet gericht is op één specifieke geaardheid.
5. De methode is onderbouwd.

2.3.4 Resultaten

In bijlage 10 zijn de aanbevolen methoden uiteengezet in een tabel. Op basis van de vijf eisen (zie 2.3.3 Meetinstrument) zijn de methoden geïncludeerd of geëxcludeerd. Ook de reden van inclusie of exclusie is opgenomen in de tabel. Van de 34 methoden, zijn er 6 geïncludeerd, namelijk: 1. Lang Leve de Liefde – Onderbouw, 2. Be-Loved, 3. Can you fix it? (seksuele

weerbaarheid), 4. Lang Leve de Liefde – Bovenbouw, 5. Liefde is... voor jongens en 6. Liefde is... voor meisjes. Al deze methodes zijn gericht op gezonde scholieren op havo, vwo of gymnasium. De methodes zijn in het Nederlands en goed onderbouwd. De tweede eis was dat een of meer van de onderwerpen, waar de scholieren van het CCNV behoefte aan hadden, behandeld werden in de geïncorporeerde methode. Per onderwerp wordt uiteengezet hoe deze al dan niet terugkomt in de geïncorporeerde methodes:

1. Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij situaties van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap

Dit onderwerp wordt behandeld in enkel één van de geïncorporeerde methoden, namelijk Lang Leve de Liefde – Bovenbouw (in de lessen 2. Veilig vrijen: Anticonceptie en 3. Veilig vrijen: Soa's; Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2021-b).

2. Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover

Dit onderwerp wordt in alle zes geïncorporeerde methoden behandeld. In Tabel 4 worden de lessen waarin het onderwerp wordt behandeld uiteengezet.

Tabel 4

Behandeling van het onderwerp wensen, grenzen weerbaarheid en het communiceren hierover in bestaande methoden

Methode	Titel van de les(sen) waarin het onderwerp wordt behandeld	Bron
Lang Leve de Liefde – Onderbouw	Les 3: <i>Wat zijn jouw grenzen?</i> Over wensen & grenzen, weerbaarheid, online veiligheid, sexting en loverboys.	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2021-a)
Be-Loved	Module 1: What's Love: vier lessen Algemene seksualiteit & eigen seksualiteit. Thema's als verschillen tussen jongens en meisjes, veranderingen, eigenwaarde, grenzen en grooming. Module 2: You're Beautiful: vier lessen Maatschappij en weerbaarheid Thema's als uiterlijk, kleding, grenzen, nee zeggen, zelfwaardering en (shame-)sexting.	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2020-b; WiSEducatie, 2015)
Can you fix it? (seksuele weerbaarheid)	Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover is het enige onderwerp dat wordt behandeld in deze module, dus staat in het geheel hiervan in het teken.	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2016-b)
Lang Leve de Liefde – Bovenbouw	Les 1.2 Wensen en grenzen	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2021)
Liefde is... voor jongens	Les 3 Wensen en grenzen	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2020-a; Van

Liefde is... voor meisjes	Les 3 Grenzen en 'nee' zeggen	Leeuwen & Mingels, 2020-a) (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2016-a; Van Leeuwen & Mingels, 2020-b)
---------------------------	-------------------------------	--

3. *Het hebben van een romantische relatie*

Het bovengenoemde onderwerp komt terug in 4 van de geïnccludeerde methodes, namelijk in 1. Lang Leve de Liefde – Onderbouw, 2. Lang Leve de Liefde – Bovenbouw, 3. Liefde is... voor jongens en 4. Liefde is... voor meisjes. In Tabel 5 worden de methodes uitgezet, daarbij worden ook de lessen opgenomen waarin het bovengenoemde onderwerp wordt behandeld.

Tabel 5

Behandeling van het onderwerp het hebben van een romantische relatie in bestaande methoden

Methode	Titel van de les(sen) waarin het onderwerp wordt behandeld	Bron
Lang Leve de Liefde – Onderbouw	Les 2: Over relaties en intimiteit en vormen daarvan	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2021-a)
Lang Leve de Liefde – Bovenbouw	Les 1.1 Relaties en seks	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2021)
Liefde is... voor jongens	Les 1 Seksualiteit (seks, liefde en porno)	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2020-a; Van Leeuwen & Mingels, 2020-a)
Liefde is... voor meisjes	Les 2 Partnerkeuze en loverboys	(Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2016-a; Van Leeuwen & Mingels, 2020-b)

4. *Het doorbreken van de dubbele seksuele moraal*

Enkel in de methode Liefde is... voor meisjes wordt er indirect gesproken over de dubbele seksuele moraal, namelijk in Les 1 Seksuele Identiteit. Deze methode heeft als een van de subdoelen om de scholieren in staat te stellen om in gesprek te gaan met leeftijdsgenoten over attitudes en opvatting ten aanzien van genderrollen. Dubbele seksuele moraal speelt hier enkel een rol bij (Van Leeuwen & Mingels, 2020-b). Dubbele seksuele moraal is zelf geen onderwerp in deze methode. Er zijn dus geen methodes geïnccludeerd die de dubbele seksuele moraal behandelen.

2.3.5 Conclusies

Zes verschillende methodes zijn geïnccludeerd op basis van de eisen, die ervoor bedoeld waren om passende methoden te selecteren voor het CCNV. Er zijn momenteel geen methodes, die worden aanbevolen door de overheid, die het onderwerp *dubbele seksuele moraal* volledig behandelen. Dit is overigens een onderwerp dat in de huidige methode van het CCNV ook niet behandeld wordt.

Er bestaan zes passende methodes waarin het onderwerp *wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover* wordt behandeld, namelijk in 1. Lang Leve de Liefde – Onderbouw, 2. Be-Loved, 3. Can you fix it? (seksuele weerbaarheid), 4. Lang Leve de Liefde – Bovenbouw, 5. Liefde is... voor jongens en 6. Liefde is... voor meisjes.

Daarnaast bestaan er vier passende methodes waarin het onderwerp *het hebben van een romantische relatie* wordt behandeld. De methodes, die dit onderwerp behandelen, zijn: 1. Lang Leve de Liefde – Onderbouw, 2. Lang Leve de Liefde – Bovenbouw, 3. Liefde is... voor jongens en 4. Liefde is... voor meisjes. Het onderwerp *het hebben van een romantische relatie* wordt in de huidige methode deels behandeld. Er wordt namelijk gesproken over het onderhouden van een relatie en de functie van een relatie.

Alleen Lang Leve de Liefde – Bovenbouw behandelt het onderwerp *praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van hiv, soa of zwangerschap*. Dit onderwerp wordt in de huidige methode niet standaard behandeld.

Dit betekent dus dat één van de geselecteerde methoden alle onderwerpen behandelt, namelijk Lang Leve de Liefde- Bovenbouw.

Deze informatie over bestaande methodes kan gebruikt worden voor het samenstellen van een nieuw lesprogramma. Voor de onderwerpen *wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, het hebben van een romantische relatie en praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van hiv, soa of zwangerschap* kan er worden gekozen uit bovengenoemde methoden. Voor het onderwerp *dubbele seksuele moraal*, die niet in de bestaande passende methoden wordt behandeld, zal op eigen initiatief een methode of les(onderdeel) moeten worden ontwikkeld, mits ervoor wordt gekozen om de behoefte voor dit onderwerp op te vangen in het beroepsproduct.

Hoofdstuk 3 - Ideation

3.1 Deelvraag 4 – Co-creation session

De eerste vraag, die wordt behandeld in de ideation-fase, luidt: *“Hoe moet een oplossing volgens de biologiedocenten en de scholieren van het Christelijk College Nassau-Veluwe eruit komen te zien?”*

3.1.1 Onderzoeksmethoden

Om de vierde deelvraag te beantwoorden, is er gebruikgemaakt van een *co-creation session* (IDEO.org, 2015). Het doel van de co-creation session was om samen met biologiedocenten en scholieren van het CCNV te werken aan prototypes voor een oplossing. De tien behoeften, geïnterpreteerd bij deelvraag 1 van de inspiration-fase, zijn aan de *designteams* gepitcht (zie bijlage 13). Een beroepsproduct dat aansluit op alle tien de behoeften, is te uitgebreid voor een scriptietraject van vijf maanden. Daarom moeten er behoeften gekozen worden die opgevangen worden in het beroepsproduct. De designteams zijn gevraagd om één of meer doelen te kiezen op basis van één of meer van de gepitchte behoeften. Daarbij zijn ze gevraagd om de behoefte te kiezen die volgens hen de meeste prioriteit had. De keuze voor behoeften is daarom passend bij de stakeholders.

De teams ontvingen een boekje met informatie en opdrachten gebaseerd op de HCD-methoden *Brainstorm principles*, *How Might We*, *Brainstorm*, *Bundle Ideas* en *Create a Concept* (zie bijlage 14). Er zijn twee designteams opgesteld. De teams verkrijgen feedback op hun prototype, door deze kort te presenteren aan het andere team tijdens de co-creation session. De feedback is door de teams verwerkt in het prototype. Op deze wijze werden ook de HCD-methoden *Get Feedback* en *Feedback and Iterate* in de sessie geïntegreerd (IDEO.org, 2015).

3.1.2 Steekproef

De scholieren, die hebben deelgenomen aan de enquête van deelvraag 1, hebben aan het einde van de enquête kunnen aangeven of ze in een later stadium van het onderzoek benaderd wilden worden om mee te denken aan oplossing. Hier hebben 31 scholieren gebruik van gemaakt. Deze scholieren zijn per mail uitgenodigd voor deelname aan de co-creation session, met 4 aanmeldingen als resultaat.

De gehele biologiesectie (n=4) is uitgenodigd voor deelname. Dit heeft geresulteerd in 1 deelnemer die onderdeel is van de biologiesectie. Wegens drukte hebben de overige drie docenten de sessie moeten afzeggen. De totale vijf deelnemers zijn in twee groepen, ook wel designteams, verdeeld. Designteam 1 bestond uit twee scholieren en designteam 2 bestond uit twee scholieren en één biologiedocent.

3.1.3 Meetinstrument

De designteams ontvingen het informatie- en opdrachtboekje (bijlage 14). In groepsverband konden de teams zelfstandig werken aan een prototype. In het boekje worden opdrachten ingevuld. Enkele pagina's bieden de ruimte voor notities en het uitwerken van concepten. Tijdens de sessie heeft de onderzoeker rondgelopen en daar waar nodig de designteams ondersteund.

De ingevulde laatste pagina van de informatie- en opdrachtenboekjes is gebruikt bij het beantwoorden van de deelvraag. Op deze pagina wordt het prototype beschreven.

Bij het beantwoorden van de deelvraag worden de gekozen behoefte(n), de 'How might we'-vraag en de uitgewerkte prototypes gebruikt. De ontworpen prototypes zijn op te delen in

onderdelen. Bij *Prototype 1* zijn er bijvoorbeeld vier onderdelen te onderscheiden, namelijk vier les- en werkvormen.

Voor het analyseren en beschrijven van de prototypes, worden de onderdelen samengevat. De onderdelen in deze prototypes zijn per stuk geïnventariseerd en beschreven onder *Resultaten*, zodat deze kunnen worden gebruikt bij het ontwerpen van het beroepsproduct. Deze inventarisatie wordt per prototype gedaan.

3.1.4 Ethiek

Bij de deelname aan de co-creation session was er sprake van geïnformeerde toestemming. Alle deelnemers (en diens ouders/voogden wanneer de deelnemer jonger dan 16 jaar was) hebben een informatiebrief (bijlage 11) en een toestemmingsformulier (bijlage 12) ontvangen en ondertekend.

3.1.5 Resultaten

De deelnemers werden door middel van de pitch (zie bijlage 13) en het informatie- en opdrachtenboekje (zie bijlage 14) ingelicht over de tien behoeften, die spelen onder de scholieren van het CCNV met betrekking tot de seksuele voorlichting. De deelnemers werden gevraagd de voor hun belangrijkste behoefte(n) te kiezen om aan te werken. De behoeften zijn uiteengezet op de eerste pagina van het informatie- en opdrachtenboekje.

Designteam 1 koos de behoeften “1. *Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap*” en “9. *De grote meerderheid van de scholieren (79,8 %) vinden dat seksuele voorlichting vaker gegeven moet worden.*” Echter, is het het team omwille van de tijd gelukt om enkel behoefte 1 uit te werken.

Het tweede designteam koos voor de behoeften “2. *Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover*” en “3. *Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over het hebben van een relatie.*”

Dit betekent dat de designteams zich vooral hebben gefocust op het uitwerken van de behoeften, die betrekking hebben op de ‘aanvullende onderwerpen’, die het resultaat waren van deelvraag 1. De scholieren hebben in de eerste instantie niet gekozen voor de behoeften die te maken hebben met de constructen docent, les- en werkvormen en veilige sfeer. Bijlagen 15 en 16 beslaan de uitgewerkte prototypes. Op deze pagina's worden ook de behoeften en designvragen uiteengezet. De prototypes zijn low-fidelity.

Observatie

Tijdens de sessie bleek dat het wifinetwerk van het CCNV een automatisch blokkade heeft ingesteld voor websites, die niet passen op school. Scholieren kunnen bepaalde websites niet bezoeken, wanneer zij gebruikmaken van het internet van de school. Seksuele voorlichtingswebsite Sense.info wordt door deze blokkade, waarschijnlijk onbedoeld, ook afgeschermd.

Daarnaast gaven de scholieren aan dat zij en hun peers weinig is bijgebleven van de seksuele voorlichting en dit jammer te vinden.

1. *Prototype 1*

Het eerste prototype (zie bijlage 15) richt zich op de behoefte aangaande dat de scholieren meer hadden willen leren of horen over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap. De designvraag, die hierbij is aangehouden, luidt: “*Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholieren meer voorkennis hebben zodat ze makkelijker en zekerder kunnen handelen in het geval van soa's, HIV en/of zwangerschap?*” Hiervoor

hebben de deelnemers een opbouw van een les ontworpen, die over dit onderwerp gaat. Zij geven aan dat de les gegeven zou moeten worden door een externe professional, omdat deze meer kennis over het onderwerp heeft en daardoor met zekerheid hierover kan spreken. De deelnemers verwachten dat een dergelijke les gegeven door een externe professional effectiever is, dan een les door de biologiedocent.

De les wordt opgedeeld in de volgende onderdelen:

1. Algemene informatie over soa's, hiv en zwangerschap
 - a. In dit onderdeel wordt er informatie verschaft over in ieder geval soa's en hiv. Er wordt ingegaan op wat soa's zijn, welke het meeste voorkomen, wat de ernst is, hoe je deze kan herkennen, hoe je er een kan oplopen en wat de "nevengevolgen" zijn op bijvoorbeeld het sociale leven van iemand die besmet is.
2. "Wat scholieren zelf kunnen doen"
 - a. Binnen dit onderdeel leren de scholieren over de preventie van soa's, hiv en zwangerschap en waar je terecht kan voor behandeling, middelen, voorlichting en vertrouwenspersonen.
3. Interactief deel
 - a. Tijdens het interactieve gedeelte wordt er gebruikgemaakt van het bordspel Better Safe than Soa (verkrijgbaar voor €35,00; Sensoashop, z.d.), zodat de verkregen informatie spelenderwijs toegepast kan worden. Na het spel is er ruimte voor een klassikale nabespreking.

Daarnaast heeft designteam 1 een voorbeeldposter ontworpen. Dergelijke informatieve posters over soa's, hiv en zwangerschap kunnen worden opgehangen aan de binnenkant van de toiletten.

2. Prototype 2

Het tweede prototype (zie bijlage 16) bevat vier les- of werkvormen die tijdens seksuele voorlichtingslessen ingezet kunnen worden om bij te dragen aan de behoeften van de scholieren om meer te leren/horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en het hebben van een relatie. De deelnemers hebben voor de twee behoeften samen één designvraag gevormd, namelijk: *"Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholieren meer leren over communicatie binnen een relatie?"*

1. Een ontworpen lesvorm bestaat uit het laten zien van informatieve video's over relaties, communicatie daarbinnen en het aangeven van wensen en grenzen.
2. Tussen de video's door kunnen er vragen of stellingen op het bord geprojecteerd worden waar scholieren anoniem op kunnen reageren. In een mondelinge toelichting gaf het designteam aan dat video's niet te lang mogen duren voordat ze worden onderbroken door stellingen, lettend op de spanningsboog van de scholieren. Hierbij wordt een maximum van ongeveer 10 minuten als richtlijn gegeven.
3. De scholieren kunnen over bepaalde zaken gevraagd worden naar hun meningen. Een dergelijk klassengesprek, waarbij scholieren worden blootgesteld aan verschillende soorten standpunten, kan bijdragen aan hun seksuele en relationele beeldvorming.
4. Een methode, die werd opgenomen als gevolg van feedback van het andere designteam, was het inzetten van de methode "Can you fix it?", waarbij interactieve video's worden afgespeeld. Door keuzes te maken voor de hoofdpersonen in die video's kunnen scholieren het verloop van het verhaal bepalen. Deze methode is gratis te gebruiken (Sense et al., z.d.).

3.1.6 Conclusies

Uit de behoeften weergegeven in het informatie- en opdrachtenboekje, werden vooral de behoefte omtrent de aanvullende onderwerpen door de groepen gezien als de behoeften met de meeste prioriteit. Dit gaat dus om de behoeften van de scholieren om meer te leren/horen over 1. praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap, 2. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en 3. het hebben van een relatie. Daarnaast bekrachtigde designteam 1 het belang van dat de seksuele voorlichting vaker gegeven moet worden. Ondanks het feit dat het team hier veel belang aan hecht, is het ze niet gelukt om hier een prototype voor te ontwerpen, vanwege de beperkte hoeveelheid tijd tijdens de co-creation session.

De docenten en scholieren zien beiden klassikale lessen over de aanvullende onderwerpen als oplossing. Binnen deze lessen kan gebruikgemaakt worden van spellen, anoniem vragen stellen en klassengesprekken. Op basis van *Deelvraag 1*, kan ervan worden uitgegaan dat klassikale lessen en het anoniem vragen stellen overeenkomen met de voorkeuren van de scholieren. Dat scholieren behoefte hebben aan deze les- en werkvormen komt overeen met eerdere bevindingen (Cense et al., 2020). Daarnaast kan er buiten de lessen gebruikgemaakt worden van educatieve posters, die opgehangen worden in de toiletten.

De twee prototypes, die het resultaat zijn van de co-creation session, zijn niet volledig uitgewerkt en low-fidelity. Echter, geven deze prototypes inzicht in hoe (elementen van) aanvullende lessen over bovengenoemde onderwerpen ingericht kunnen worden. Bruikbare elementen zijn de oppervlakkig uitgewerkte lesonderdelen over soa's, hiv en zwangerschap, het plaatsen van posters op de toiletten en de ontworpen les- en werkvormen, die toepasbaar zijn bij veel onderwerpen, maar in dit geval toegespitst zijn op lessen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en het hebben van een relatie. Bovengenoemde elementen kunnen in het beroepsproduct worden opgenomen en verder worden uitgewerkt. In de volgende deelvraag zullen deze onderdelen verdere uitwerking ondervinden aan de hand van feedbackrondes met de belangrijkste stakeholders.

Het beroepsproduct zal zich vooral moeten focussen op de bovengenoemde drie aanvullende onderwerpen en het vaker aanbieden van de seksuele voorlichting, aangezien deze behoeften de meeste prioriteit zijn toegekend door de designteam. De bevinding dat scholieren op het CCNV behoefte hebben aan lesstof binnen de seksuele voorlichting, die verder gaat dan de biologische aspecten, komt overeen met eerder onderzoek omtrent de behoeften van middelbare scholieren (Cense et al., 2020).

3.2 Deelvraag 5 - Feedbackrondes

De vijfde en laatste deelvraag luidt: *“Welke feedback geven het bestuur, de leerlingenraad en de biologiesectie van het Christelijk College Nassau-Veluwe op de prototypes?”*

3.2.1 Onderzoeksmethoden

Om de laatste deelvraag te beantwoorden wordt er gebruikgemaakt van drie feedbackrondes, gebaseerd op de HCD-methode *Get Feedback* (IDEO.org, 2015). Drie groepen stakeholders hebben in drie afzonderlijke rondes feedback geleverd op de prototypeonderdelen, die het resultaat waren van deelvraag 4. De drie groepen stakeholders, die hierbij zijn benaderd, zijn: medewerkers met bestuurlijke functies, de biologiesectie en de scholieren (in de vorm van de leerlingenraad). Het is van belang om zoveel mogelijk feedback van zoveel mogelijk verschillende stakeholdergroepen te ontvangen, aangezien de resultaten gebruikt worden om het beroepsproduct te vormen en te laten passen bij het alle stakeholders.

De deelnemers zijn in een groepsgesprek gevraagd feedback te geven op de verbaal omschreven onderdelen van de prototypes (zie bijlage 20 voor het script). Deze deelnemers hebben niet meegedaan aan de co-creation session, op één biologiedocent en één scholier na. Zij hebben zich echter niet uitgelaten over de prototypeonderdelen die zij zelf hebben ontworpen.

Bij het geven van de feedback mag de deelnemer zelf bepalen waar hij/zij/die feedback over geeft. De feedback kan dus gaan over bijvoorbeeld vorm, inhoud, frequentie, tijdsplanning en haalbaarheid van het prototype. Hier is voor gekozen, om ervoor te zorgen dat de onderzoeker de feedbackpunten zo min mogelijk kan beïnvloeden.

3.2.2 Steekproef

De medewerkers met bestuurlijke functies, de biologiedocenten en de leerlingenraad zijn apart uitgenodigd via e-mail voor de feedbackrondes. Er is bij deze deelvraag gekozen voor het benaderen van de leerlingenraad, omdat deze opkomt voor de belangen van de scholieren op het CCNV (Christelijk College Nassau-Veluwe, z.d.).

De werving via e-mail heeft 2 deelnemers met bestuurlijke functies, 6 deelnemers uit de leerlingenraad en 2 deelnemers uit de biologiesectie opgeleverd. Dit zijn in totaal 10 deelnemers.

3.2.3 Meetinstrument

Om de feedback vast te leggen, wordt er gebruikgemaakt van feedbackformulieren (zie bijlage 19). Stakeholders mochten zelf kiezen waarop ze wilden inhaken. Op sommige onderdelen is dus geen feedback gegeven, op andere onderdelen is er feedback gegeven door een deel van de stakeholders en op weer andere onderdelen hebben alle stakeholders ingehaakt met feedback.

Na het bespreken van een feedbackpunt aangaande het onderdeel waarop ingehaakt is, wordt deze genoteerd door de onderzoeker. Het formuleren van het feedbackpunt wordt in groepsverband gedaan. Dit houdt in dat de onderzoeker de formulering van het feedbackpunt voorlegt aan de stakeholders. Hier is voor gekozen, om ervoor te zorgen dat de feedbackpunten in volzinnen en op consistente wijze worden genoteerd, maar zo min mogelijk worden beïnvloed door de onderzoeker. De ingevulde feedbackformulieren kunnen worden gebruikt voor de verslaglegging van de feedbackrondes en om de feedback te verwerken in de prototypes.

Voor de analyse is de feedback van alle stakeholders per onderdeel samengevoegd. Hierbij wordt toegelicht van welke stakeholder-groep de feedback afkomstig is.

3.2.4 Ethiek

Er is sprake van geïnformeerde toestemming bij de feedbackrondes. Alle deelnemers hebben een informatiebrief (zie bijlage 17) ontvangen. Daarnaast is er een toestemmingsformulier (zie bijlage 18) ingevuld. Wanneer de deelnemer jonger is dan 16 jaar, is de informatiebrief ook gelezen en het toestemmingsformulier ook ingevuld door beide ouders/voogden van de deelnemer.

3.2.5 Resultaten

Tijdens de drie afzonderlijke feedbackrondes met de drie stakeholdergroepen is er gebruikgemaakt van een script waarin de prototypeonderdelen werden behandeld. De feedback is per onderdeel teruggekoppeld. Gegeven feedback is vastgelegd op feedbackformulieren, zie voor de ingevulde formulieren bijlagen 21, 22 en 23. De resultaten worden per onderdeel gerapporteerd. De resultaten weergeven per onderdeel een samenvoeging van de feedback van de drie groepen stakeholders. De feedbackrondes met de biologiesectie duurde het kortst en leverde de minste feedbackpunten op, omdat zij op veel van de onderdelen al tevreden en enthousiast reageerden.

1. Prototype 1

Het eerste prototype richt zich op de behoefte van scholieren om meer te leren/horen over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap.

Externe professional

Alle drie de stakeholders zijn positief over het inzetten van een externe professional. Dit kan er, volgens de leerlingenraad, voor zorgen dat de scholieren zich minder kwetsbaar hoeven op te stellen, omdat de deskundige een vreemde voor hen is en de scholieren hem/haar/die na de seksuele voorlichting niet meer onder ogen hoeven te komen. Daarnaast heeft een externe professional veel kennis van het onderwerp. De biologiedocenten zouden daarbij kunnen leren van de externe professional door de lessen bij te wonen, zegt het bestuur. Het inschakelen van een externe professional wordt financieel haalbaar ingeschat door de biologiesectie, die zelf verantwoordelijk is voor de sectiefinanciën.

Algemene informatie

Binnen de les over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap moet er ook aandacht worden besteed aan dat soa's niet altijd gepaard gaan met merkbare symptomen. Informatie over het testen van soa's moet ook worden toegevoegd. Daarnaast is het belangrijk dat informatie over soa's en hiv ook wordt betrokken op de LHBTI+-gemeenschap. Hierover kan kort worden verteld in de les of er kan worden verwezen naar betrouwbare informatiebronnen. Bovenstaande feedback komt van de leerlingenraad.

Better safe than soa

Het begeleiden van een bordspel is niet weggelegd voor of passend bij iedere (biologie)docent en zijn stijl wat betreft lesgeven, denkt de leerlingenraad. Verschillende docenten vinden het prettig om op verschillende wijzen les te geven. Een bordspel brengt waarschijnlijk veel rumoer teweeg. Het zou prettig kunnen zijn om een alternatief hiervoor te bieden in het beroepsproduct, die op een andere manier aansluit op het leerdoel, dat in het bordspel wordt behandeld.

Posters

Het idee om posters op te hangen in de toiletten is niet praktisch, volgens de leerlingenraad. Het gevaar op vandalisme is groot in deze ruimtes zonder toezicht. Daarnaast willen de

scholieren niet de seksuele voorlichting opgedrongen krijgen. Een alternatief is om de posters op te hangen in en rondom de biologielokalen. Het bestuur is het hiermee eens, maar geeft wel aan dat het belangrijk is om goed te kijken waar de posters vandaan komen en dat de inhoud geschikt is voor de scholieren van het CCNV, maar geeft hierbij geen toelichting over wanneer een poster wel of niet geschikt is.

2. Prototype 2

Het tweede prototype heeft als doel om aan te sluiten op de behoeften van scholieren om meer te leren/horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en het hebben van een relatie.

Informatieve video's

De gekozen video's mogen niet te lang duren. Daarnaast moeten de video's aansluiten bij de belevingswereld van de scholieren. De leerlingenraad geeft aan dat het prettig kan zijn als scholieren feedback kunnen geven over de keuze van video's. Het bestuur is daarbij van mening dat de keuze van de docenten wel leidend moet zijn.

Anonieme vragen en stellingen

Het stellen van anonieme vragen is een prettige werkvorm om ervoor te zorgen dat lessen worden ingericht op basis van de vragen, die leven onder de scholieren. Mocht seksuele voorlichting worden uitgebreid naar andere vakken, dan is het stellen van anonieme vragen nog steeds vooral passend in de biologielessen, aldus het bestuur. Onderbouwing voor deze inschatting blijft uit.

Om kostbare lestijd te besparen, is het volgens de leerlingenraad handig om de scholieren aan het begin van de les te vragen om alvast de gebruikte app/website op te starten.

Klassengesprek

Een klassengesprek of -discussie kan als gevolg hebben dat scholieren gedwongen worden om zich kwetsbaar op te stellen. Om toch de scholieren bloot te stellen aan andere meningen, zou het alternatief om te stemmen over stellingen door in een vak in het klaslokaal te gaan staan mogelijk zijn, geeft de biologiesectie aan. De vakken representeren de standpunten eens, oneens en neutraal. Op deze manier kan de scholier er zelf voor kiezen om al dan niet een uitgesproken mening aan te nemen. Daarnaast kan de docent vragen of iemand op vrijwillige basis wil uitleggen waarom hij/zij/die voor een bepaald standpunt heeft gekozen.

Can you fix it?

"Can you fix it?" is een methode met interactieve video's waarbij de scholieren in de huid kruipen van de hoofdrolspelers. Zij maken de keuzes voor de hoofdrolspelers en bepalen op die manier het verloop van het verhaal. De stakeholders waren enthousiast over deze methode. De leerlingenraad zou het prettig vinden om deze methode in te zetten, door klassikaal de scholieren te laten stemmen aan de hand van het opsteken van handen over welke keuzes er in het verhaal gemaakt moeten worden.

Overig

Aan het begin van de seksuele voorlichtingslessen kan er sprake zijn van ongemakkelijkheid. Een aanvullende werkvorm die ingezet kan worden aan het begin van de lessen om dit op te vangen, is een soort energizer of een oefening waarbij, tot grote hilariteit, de scholieren gevraagd worden om zoveel mogelijk synoniemen voor geslachtsdelen te bedenken. Dit punt werd door de leerlingenraad voorgesteld.

Om nog beter aan te sluiten op de behoefte van de scholieren om meer te leren/horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover zou er binnen gym/L.O. een les georganiseerd kunnen worden waarbinnen de scholieren leren over zelfverdediging, geeft de leerlingenraad aan. Het bestuur geeft aan dat leren over wensen en grenzen voor iedereen op school belangrijk is, zo ook voor de docenten en medewerkers. Zij zouden graag advies ontvangen over waar ze aan moeten kloppen om een studiedag over dit onderwerp te kunnen regelen.

De leerlingenraad vindt het belangrijk dat binnen het behandelen van het onderwerp 'het hebben van een relatie' ook LHBTI+ wordt behandeld.

3. Vaker seksuele voorlichting

De leerlingenraad geeft aan dat zij graag de seksuele voorlichting terug zien komen aan het begin, in het midden en aan het einde van de middelbare schoolcarrière. Hierbij vindt de leerlingen het belangrijk dat de extra studielast voor scholieren beperkt blijft. Toetsing over aanvullende onderwerpen mag, wat hun betreft, achterwege gelaten worden.

Het bestuur en de biologiesectie zijn het erover eens dat er in de bovenbouw geen ruimte is voor aanvullende lesprogramma's. Daarom moet er vooral gefocust worden op aanvullende seksuele voorlichting in de onderbouw. In het derde schooljaar is er binnen de biologielessen ruimte voor aanvullende lessen. Echter, is dat in het eerste schooljaar niet het geval.

Alle stakeholders noemen dat de seksuele voorlichting ook uitgebreid kan worden naar andere vakken. Mentorles is hiervoor de meest genoemde mogelijkheid. Het eerste jaar zouden aanvullende seksuele voorlichtingslessen ingezet kunnen worden binnen de mentorles, geeft de biologiesectie aan.

4. Overig

Het bestuur en de leerlingenraad willen ook betrokken worden bij (de implementatie van) het beroepsproduct. Zij ontvangen een kopie hiervan.

Daarnaast geven het bestuur en biologiesectie aan liever een klein, kwalitatief en concreet beroepsproduct te ontvangen, dan een uitgebreid en globaal beroepsproduct. Het beroepsproduct zal dus een duidelijke focus moeten hebben. Deze focus moet praktisch uitgewerkt worden.

3.2.6 Conclusies

De feedback van het bestuur, de biologiesectie en de leerlingenraad maakt duidelijk dat het beroepsproduct concreet en praktisch uitgewerkt moet worden. Het bestuur en de biologiesectie ontvangen liever een klein, maar kwalitatief beroepsproduct, dan een uitgebreid, maar globaal beroepsproduct.

Alle drie de stakeholders zien vooral het eerste leerjaar, het derde leerjaar en de mentorlessen als kansen om het seksuele voorlichtingscurriculum uit te breiden. De bovenbouw wordt ook door de leerlingenraad gezien als een goed moment om seksuele voorlichting te geven. Echter, lichten het bestuur en de biologiedocentensectie toe dat er in de bovenbouw momenteel te weinig ruimte is voor aanvullende lessen. De vraag is dan nog wel hoe deze aanvullende lessen in de onderbouw ingericht kunnen worden.

De stakeholder hebben in de rondes veel specifieke en bruikbare feedback geleverd op de onderdelen van de prototypes. De aangepaste onderdelen, naar aanleiding van de feedback, bestaan uit...:

1. ... het inschakelen van externe professional om (een deel van de) lessen over te nemen. Hierbij kan de docent aanwezig zijn, zodat die kan leren van de externe professional. Eerder onderzoek verschaft bewijs dat het scholieren niet zozeer uitmaakt door wie de seksuele voorlichting gegeven wordt, maar de competenties van de voorlichter bepalen in hoeverre de scholier de lesgevende als prettig ervaart (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Allen, 2008).
2. ... een globaal lesprogramma voor een les over praktische informatie over hoe te handelen in het geval soa's, hiv en zwangerschap. Hierin wordt gebruikgemaakt van het bordspel 'Better safe than soa'. Ook een alternatief voor dit bordspel zal aangeboden moeten worden, zodat docenten, afhankelijk van hun lesgeefstijl, een les over onder andere soa's in kunnen vullen.
3. ... educatieve posters over het onderwerpen praktische informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap. Echter, kunnen dergelijke posters toepasbaar zijn voor alle drie de aanvullende onderwerpen.
4. ... een oefening of energizer aan het begin van de seksuele voorlichtingslessen, waardoor de scholieren zich minder ongemakkelijk voelen.
5. ... het gebruik van korte informatieve video's in de lessen over alle bovengenoemde onderwerp, die van betrouwbare bronnen komen. De scholieren zouden inspraak willen krijgen bij de selectie van video's, door middel van het geven van feedback. Op deze manier zou het lesmateriaal beter kunnen aansluiten op de belevingswereld van de scholieren. Dit draagt bij aan het pakken en vasthouden van de aandacht tijdens de seksuele voorlichtingslessen (Allen, 2008).
6. ... het anoniem stellen van vragen en reageren op stellingen, zodat er binnen de seksuele voorlichtingslessen ruimte blijft voor de vragen van de scholieren op een manier waarbij ze zich niet kwetsbaar hoeven op te stellen.
7. ... een klassengesprek, waarbij inbreng op vrijwillige basis is. Scholieren stemmen op stellingen door middel van plaats te nemen in vakken die de standpunten eens, oneens en neutraal weergeven. Hierover kunnen zij, mits ze dit zelf willen, hun overtuigingen toelichten. Door de scholieren er zelf voor te laten kiezen of ze zich blootstellen, wordt er bijgedragen aan de sociale veiligheid tijdens de lessen (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Krebbekx, 2018). Daarnaast worden de scholieren tijdens een klassengesprek blootgesteld aan verschillende perspectieven (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020; Allen, 2009; Naezer, 2017).
8. ... de methode 'Can you fix it?' Dit zijn interactieve video's waarbij de scholieren in de huid kruipen van de hoofdrolspelers en het verloop van het verhaal bepalen. Dit kan aan de hand van een klassikale stemming door middel van het opsteken van de handen.
9. ... het vaker aanbieden van de seksuele voorlichting, door deze uit te breiden naar de mentorles in het eerste leerjaar en extra lessen binnen het vak biologie binnen het derde leerjaar. Deze lessen kunnen gaan over bovengenoemde onderdelen.

De feedbackpunten hebben de prototypes, die resultaat waren van deelvraag 4, tot verdere uitwerking gebracht, met als gevolg dat de basis voor het beroepsproduct concreter is geworden. Bovenstaande negen onderdelen kunnen verwerkt worden in een praktisch beroepsproduct. Het bestaande seksuele voorlichtingsprogramma zal aangevuld moeten worden om aan te sluiten op de behoeften met de meeste prioriteit. Deze aanvullingen moeten terugkomen in het eerste en derde leerjaar. In het eerste leerjaar kan dit beter worden geschaard onder mentorles, in plaats van biologie. Omdat het bestuur en de biologiesectie

vraagt om een praktische uitwerking van de oplossing, ligt een uitwerking van een aanvullend lesprogramma over de geprioriteerde onderwerpen, inclusief draaiboeken, voor de hand.

Hoofdstuk 4 – Conclusies, discussie en aanbevelingen

4.1 Conclusies

4.1.1 Implicaties

Dit hoofdstuk richt zich op het beantwoorden van de hoofdvraag. Hierin is er gefocust op de implicaties die de bevindingen hebben op het beroepsproduct.

Het scriptieproject boog zich over de vraag: *“Hoe kan ervoor gezorgd worden dat de seksuele voorlichting op het Christelijk College Nassau-Veluwe beter aansluit bij de behoeften van de scholieren?”* De behoeften van de scholieren zijn aan de hand van een enquête vastgesteld. Bij deze eerste deelvragen zijn er tien behoeften vastgesteld. In een later stadium, deelvraag 4, zijn scholieren en biologiedocenten gevraagd om hieruit de behoeften te kiezen met de meeste prioriteit. Vier behoeften waren hiervan het resultaat, scholieren hadden namelijk meer willen leren/horen over een aantal aanvullende onderwerpen, namelijk:

1. praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap,
2. wensen, grenzen en weerbaarheid en
3. het hebben van een relatie.

Daarnaast hadden scholieren er behoefte aan om vaker les te krijgen over seksuele voorlichting. Deze vier behoeften zullen de basis vormen voor het beroepsproduct.

Uit het interview van deelvraag 2 bleek dat docenten in de huidige situatie onvoldoende expertise en/of vaardigheden bezaten om in de lessen in te spelen op de behoeften van de scholieren met betrekking tot het meer willen leren/horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover. Het lesgeven over de praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv en zwangerschap was iets waar enkel één van de docenten ervaring mee had. In hoeverre de docenten de expertise en/of vaardigheden bezitten, die nodig zijn bij het verzorgen van een les over het hebben van een relatie, werd naar aanleiding van het interview niet duidelijk.

In de feedbackrondes van deelvraag 5 kwam naar voren, vanuit de biologiedocenten en het bestuur, dat het beroepsproduct een praktische uitwerking behoefte. Dit houdt in dat het beroepsproduct eerder compact, maar concreet moet worden, dan uitgebreid, maar globaal. Deze bevindingen impliceren dat er in het beroepsproduct gestreefd moet worden naar een praktische tool die ingezet kan worden, aan de hand waarvan de docenten in staat zijn om aanvullende lessen te verzorgen over de bovengenoemde aanvullende onderwerpen.

Naar aanleiding van de bovengenoemde behoeften hebben de biologiedocenten en scholieren prototypes ontworpen. De prototypeonderdelen vormen de basis voor het beroepsproduct. De scholieren kregen op deze manier de kans om zelf een oplossing te ontwerpen om beter aan te sluiten op de spelende behoeften. Tot op heden hebben scholieren meestal niet deze kans gekregen, omdat volwassenen voor hen besloten hoe het seksuele voorlichtingscurriculum verbeterd kon worden (Allen, 2008).

Alle onderdelen van de prototypes zijn aan de belangrijkste stakeholders voorgelegd, namelijk het bestuur, de biologiedocenten en de scholieren. Tijdens deze zogeheten feedbackrondes hebben de stakeholders deze onderdelen, oftewel de basis voor het beroepsproduct, uitgebreid en verdiept. Zie voor een uiteenzetting van de onderdelen de *conclusie van deelvraag 5*.

Bovenstaande bevindingen en ontworpen onderdelen van de prototypes kunnen op praktische en concrete wijze worden verwerkt in draaiboeken voor aanvullende seksuele voorlichtingslessen over de drie bovengenoemde aanvullende onderwerpen. Het beroepsproduct wordt dus een ontwerp voor een aanvullend lesprogramma. De lessen zullen

plaatsnemen in leerjaar 1 en 3, waarbij de lessen in leerjaar 3 de opgedane kennis uit leerjaar 1 zullen verdiepen. Daarnaast zorgt het inzetten van aanvullende lessen, naast de huidige biologische seksuele voorlichting, ervoor dat scholieren vaker seksuele voorlichting ontvangen. Op deze wijze kan er beter aangesloten worden op de behoeften van de scholieren van het CCNV omtrent de seksuele voorlichting. In het beroepsproduct is er daarnaast plaats voor globale overige adviezen ter verbetering van de seksuele voorlichting op het CCNV.

4.1.2 Overige ontwerpkeuzes

Op basis van bovenstaande resultaten en conclusies is het beroepsproduct ontworpen. Tijdens het ontwerpproces moesten er keuzes gemaakt worden die niet gebaseerd konden worden op onderzoeksresultaten. Bij het ontwerpen van het beroepsproduct, was er keuze uit zes reeds bestaande methoden, die passend zijn voor gebruik op het CCNV. Er is gekozen voor Lang Leve de Liefde, op basis van 4 criteria (zie Bijlage 24). Lang Leve de Liefde voldoet namelijk veruit aan de meeste criteria.

Daarnaast was het van belang dat de structuur van de lesprogramma's gebaseerd zouden worden op een leertheorie, zodat deze goed onderbouwd zouden zijn. Hiervoor is de leercirkel van Kolb voor ingezet. Ontwerpen aan de hand van Kolb zorgt voor interactieve lessen (De Galan, 2015). Bij deelvraag 2 bleek dat de biologiedocenten interactie hoog in het vaandel hadden staan bij seksuele voorlichtingslessen.

4.2 Discussie

4.2.1 Validiteit en betrouwbaarheid

Het onderzoek heeft het CCNV en diens scholieren en medewerkers als focus gehad. Binnen de benaderde stakeholders-groepen is telkens de volledige populatie uitgenodigd om deel te nemen aan de onderzoeken ter beantwoording van de deelvragen.

Bij het vaststellen van de behoeften van de scholieren omtrent de seksuele voorlichting is de gehele beoogde populatie ($n=633$) benaderd. Dit heeft een respons opgeleverd van 221 scholieren. De resultaten hebben een foutenmarge van 5% (bij een betrouwbaarheidsinterval van 95%). Echter, heeft er geen nonresponsonderzoek plaatsgevonden. Hierdoor is het onduidelijk of er sprake is van een nonrespons bias. Als gevolg hiervan kunnen de gerapporteerde resultaten afwijken van de daadwerkelijke karakteristieken van de populatie, omdat het onduidelijk is of er een belangrijk verschil zit tussen de respons- en de nonresponsgroep.

De kwantitatieve enquête is specifiek ontwikkeld voor het huidige scriptieonderzoek en is ingezet voor het vaststellen van de behoeften onder de scholieren met betrekking op de seksuele voorlichting. De enquête is tot op item-niveau gebaseerd op een representatief kwalitatief onderzoek onder Nederlandse scholieren naar de behoeften van de scholieren omtrent de seksuele voorlichting (Cense et al., 2019). De enquête heeft een basis in reeds uitgevoerd Nederlands wetenschappelijk onderzoek naar dit onderwerp (Cense et al., 2019; Cense et al., 2020). De enquête is niet ontworpen om op constructniveau scores te berekenen. Echter, varieert de homogeniteitsindex van de constructen alsnog tussen .603 en .855. Dit zijn hoge alpha's voor dit soort complexe constructen (Baarda, Van Dijkum, & De Goede, 2014). Op basis hiervan kan gesteld worden dat deze methode valide en betrouwbaar is.

De onderzoeksmethode 'group interview', gekozen voor deelvraag twee, is onderhevig aan de subjectiviteit van de deelnemers en heeft daardoor beperkt valide resultaten opgeleverd. Aan de hand van een interview werden biologiedocenten gevraagd eigen expertise en vaardigheden te evalueren. Het was voor de deelnemers lastig om vragen objectief en kernachtig te beantwoorden. In plaats hiervan waren antwoorden oplossings- en

toekomstgericht. Hierdoor zijn de conclusies bij deelvraag 2 beperkt bruikbaar en relevant. Een alternatieve methode, zoals observatie, was passender geweest ter beantwoording van de betreffende deelvraag, omdat subjectiviteit van de deelnemers daarin geen rol speelt.

De validiteit van het onderzoek kent zwaktepunten, echter is een sterke kant van het onderzoek de methodische triangulatie. Een breed scala aan (HCD-)methoden is ingezet om tot een conclusie te komen, namelijk een enquêteonderzoek, het groepsinterview, deskresearch, een co-creation session (bestaande uit de HCD-methoden: 1. *Brainstorm principles*, 2. *How might we?*, 3. *Brainstorm*, 4. *Bundle ideas*, 5. *Create a concept*, 6. *Get feedback* en 7. *Feedback and iterate*) en feedbackrondes (gebaseerd op de HCD-methode *Get feedback*).

4.2.2 Bruikbaarheid

De resultaten waren bij alle deelvragen, met uitzondering van deelvraag 2, bruikbaar bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De onderzoeksmethode bij deelvraag 2, namelijk een groepsinterview, was onderhevig aan subjectiviteit van de deelnemers. De conclusie van deze deelvraag is beperkt valide en betrouwbaar. Een alternatieve methode, die minder onderhevig is aan de subjectiviteit van de deelnemers, was passender geweest ter beantwoording van de deelvraag. Een voorbeeld van een alternatieve methode is observatie.

De HCD-methode was uitermate geschikt voor het onderwerp. De belangrijkste stakeholder, namelijk de scholieren, werden tot op heden niet genoeg betrokken in het ontwerpen van seksuele voorlichtingslessen voor de middelbare school (Allen, 2008). In meer dan de helft van de deelvragen uit het huidige onderzoek zijn de scholieren betrokken in het onderzoek. Het beroepsproduct is gebaseerd op de behoeften van de scholieren. Daarnaast hebben onder andere de scholieren, in deelvragen 4 en 5, prototypes ontworpen en feedback hierop geleverd. De resultaten zijn hierdoor erg bruikbaar voor de beantwoording van de hoofdvraag en het ontwikkelen van een passend beroepsproduct.

4.2.3 Implicaties en reflectie ontwerpproces

Op basis van het bovenstaande onderzoek is er gekozen voor een concreet uitgewerkt aanvullend seksuele voorlichtingslesprogramma aangaande de onderwerpen 1. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, 2. het hebben van een relatie en 3. praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv of zwangerschap. Het eerstejaars lesprogramma krijgt plek binnen het vak mentorles. In het derde leerjaar krijgt deze ruimte binnen het vak biologie. Alle onderwerpen worden zowel in het eerste, als derde leerjaar behandeld. Er zijn dus in totaal zes draaiboeken ontwikkeld ter aanvulling op de huidige seksuele voorlichting. Voor verdere implementatie van het beroepsproduct is er een implementatiestappenplan opgesteld (zie *Beroepsproduct Hoofdstuk 4*).

4.2.3.1 Sterktes

Het beroepsproduct is ontworpen op basis van de behoeften van de scholieren, de ontwikkelde prototypes door de biologiedocenten en scholieren en de feedback van alle stakeholders op deze prototypes. Daarnaast is voor de invulling gebruikgemaakt van bestaande seksuele voorlichtingsmethoden *Lang Leve de Liefde – Onderbouw*, *Lang Leve de Liefde – Bovenbouw* en *'Can you fix it?'*. De structuur van de lesmodules is gebaseerd op de leertheorie van Kolb, genaamd de leercyclus (De Galan, 2015). Het beroepsproduct kent een sterke basis in zowel onderzoek op het CCNV, als in reeds bestaande methoden en leertheorie.

4.2.3.2 Zwaktes

Het beroepsproduct vindt basis in de inzichten van de stakeholders. Echter, is het verdere ontwerpproces voltrokken door de hoofdonderzoeker zonder input van de stakeholders. Hierdoor is er geen inzicht in in hoeverre het uiteindelijke beroepsproduct aansluit op de stakeholders. Hier zou zicht op gekregen kunnen worden aan de hand van feedbackrondes met de stakeholders over de inhoud en het gebruik van het beroepsproduct.

Daarnaast is er binnen het ontwerpproces, buiten het concrete implementatiestappenplan om, geen aandacht besteed aan het implementeren van het beroepsproduct en het verbeteren hiervan aan de hand van implementatieonderzoek. Er zijn twee fasen van het HCD-model doorlopen, waardoor het beroepsproduct nog niet is geoptimaliseerd aan de hand van de inzichten van de stakeholders. Dit zou opgepakt kunnen worden door een tweede scriptietraject te wijden aan de implementatiefase van dit beroepsproduct, zie ook *Vervolgonderzoek*.

4.2.4 Vervolgonderzoek

Het huidige onderzoek heeft de fasen inspiration en ideation doorlopen. Dit heeft een bruikbaar beroepsproduct opgeleverd. Het doorlopen van de HCD-fase implementation kan alsnog waardevol zijn voor het CCNV. Op deze manier kan er meer informatie worden vergaard over de werking van het huidige beroepsproduct, wanneer deze is ingezet bij de doelgroep. In de implementation-fase is er namelijk ruimte voor aanvullende iteraties en verbeteringen. De school kan zelf ervoor kiezen om de implementation-fase te doorlopen (IDEO.org, 2015), maar praktischer is het wellicht om een toegepaste psychologie scriptiestudent in de arm te nemen, die een scriptieonderzoek doet over de implementation-fase passend bij het huidige beroepsproduct. Op deze wijze zou het beroepsproduct verder ontwikkeld en verbeterd kunnen worden.

4.3 Aanbevelingen

Het beroepsproduct weergeeft naast een uitwerking van een aanvullend lesprogramma ook een aantal aanbevelingen en een implementatiestappenplan. Hierin worden aanbevelingen gedaan over het inzetten van intervisie, een feedbackformulier, een anoniem vragenformulier, een externe professional, een studiedag over grenzen en zelfverdedigingslessen. Voor het implementatie stappenplan wordt met klem aanbevolen om specifieke automatische blokkades op specifiek websites en -pagina's op te heffen. De belangrijkste aanbevelingen worden hieronder uiteengezet (zie voor de uitgebreide versie *Beroepsproduct Hoofdstuk 4 en 5*).

Intervisie

Het groepsinterview met de biologiedocenten, dat is ingezet bij deelvraag 2, werd door de deelnemers gebruikt om ervaringen en gebruikte methoden met elkaar te delen. Binnen de biologiesectie waren de docenten niet op de hoogte van elkaars lesvormen en -methoden. De deelnemers hebben tijdens het gesprek een hoop van elkaar opgestoken, doordat zij het interview gebruikten als intervisie. De biologiesectie wordt naar aanleiding van deze observatie aanbevolen om intervisiebijeenkomsten in te plannen. Dit kan zowel een losstaande bijeenkomst zijn, als een gedeeltelijke invulling van een sectievergadering. Op deze wijze kunnen de docenten van elkaar blijven leren, maar ook advies vragen van hun peers.

Internetblokkades

Het wifinetwerk op het CCNV blokkeert een aantal websites, die gebruikt (kunnen) worden in de aanvullende lessen die zijn beschreven in het beroepsproduct. Voorbeeld hiervan zijn de voorlichtingssite Sense.info en online lesmethode 'Can you fix it?'. Naar aanleiding hiervan wordt het CCNV aanbevolen om de blokkade op deze websites op te heffen, omdat dergelijke

betrouwbare informatie kan bijdragen aan het leerproces van de scholieren (zie voor een specifieke opsomming van te deblokken websites en -pagina's *Beroepsproduct bijlage 4*).

Feedbackformulieren

Ook na implementatie van het beroepsproduct is het belangrijk om aan te blijven sluiten op de belevingswereld van de scholieren. Dit kan namelijk bijdragen aan de effectiviteit van seksuele voorlichtingslessen (Allen, 2008; Aggleton & Campbell, 2000; O'Higgins & Gabhainn, 2010). Dit kan op simpele wijze worden onderhouden door regelmatig feedback te vragen van de scholieren op de seksuele voorlichtingslessen. De seksuele voorlichtingsdocenten worden aanbevolen om een tool, zoals Google Forms of een feedbackpostvak, in te richten waarbij scholieren anoniem feedback kunnen geven. Hierbij is het van belang dat de scholieren verduidelijken aan welke docent de feedback is gericht en welk leerjaar, vak en onderwerp de feedback over gaat. De scholieren worden niet verplicht om feedback te leveren, maar worden wel aangespoord om gebruik te maken van de tool, wanneer ze waardevolle inzichten hebben over verbeterpunten van de lessen.

Literatuur

- Aggleton, P., & Campbell, C. (2000). Working with young people - towards an agenda for sexual health. *Sexual and Relationship Therapy*, 15(3), 283–296.
<https://doi.org/10.1080/14681990050109863>
- Allen, L. (2008). “They Think You Shouldn’t be Having Sex Anyway”: Young People’s Suggestions for Improving Sexuality Education Content. *Sexualities*, 11(5), 573–594.
<https://doi.org/10.1177/1363460708089425>
- Baarda, B., Van Dijkum, C., & De Goede, M. (2014). *Basisboek Statistiek met SPSS: Handleiding voor het verwerken en analyseren van en het rapporteren over (onderzoeks)gegevens* (Vijfde druk). Noordhoff Uitgevers.
- Blokhuis, P. (2018, 11 september). *Plan preventie en ondersteuning onbedoelde (tiener) Zwangerschappen* [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 8 oktober 2021, van <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2018/09/11/kamerbrief-over-preventie-en-ondersteuning-onbedoelde-zwangerschappen/kamerbrief-over-preventie-en-ondersteuning-onbedoelde-zwangerschappen.pdf>
- Bron, J., Loenen, S., Haverkamp, M., & Van Vliet, E. (2015). *Seksualiteit en seksuele diversiteit in de kerndoelen: Een leerplanvoorstel en voorbeeldlesmateriaal* (J. Bron, & M. Van der Hoeven, Reds.). SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling: Enschede. Geraadpleegd op 16 september 2021, van <https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF/seksualiteit-en-seksuele-diversiteit-in-de-kerndoelen.pdf>
- Cense, M., De Grauw, S., & Vermeulen, M. (2019). “Gewoon het taboe eraf halen” *Wat leerlingen willen van seksuele vorming*. Geraadpleegd op 26 november 2020, van <https://www.seksuelevorming.nl/sites/seksuelevorming/files/PDF/Gewoon-het-taboe-eraf-haleninclomslagsept2019.pdf>
- Cense, M., De Grauw, S., & Vermeulen, M. (2020). ‘Sex Is Not Just about Ovaries.’ Youth Participatory Research on Sexuality Education in The Netherlands. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17228587>
- Christelijk College Nassau-Veluwe. (z.d.). *Leerlingenraad*. Geraadpleegd op 8 november 2021, van <https://www.ccnv.nl/leerlingen/leerlingenraad/>
- David, S., Van Benthem, B., Deug, F., & Van Haastrecht, P. (2018). *Nationaal Actieplan soa, hiv en seksuele gezondheid 2017-2022* (Rapport). Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. <https://doi.org/10.21945/RIVM-2018-0034>
- De Galan, K. (2015). *Trainen: Een praktijkgids* (3^e editie). Pearson Benelux.
- De Graaf, H., Van den Borne, M., Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25^e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Geraadpleegd op 16 september 2021, van <https://seksonderje25e.nl/files/uploads/Onderzoeksboek%20Seks%20onder%20je%2025e%202017.pdf>
- IDEO.org. (2015). *The Field Guide to Human-Centered Design*. Geraadpleegd op 5 september 2021, van <https://www.designkit.org/resources/1>
- Inspectie Onderwijs. (2016, 1 juni). *Omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit: een beschrijving van het onderwijsaanbod van scholen* (Themarapport). Geraadpleegd op 16 september 2021, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/publicaties/2016/06/01/rapport-omgaan-met-seksualiteit-en-seksuele-diversiteit>
- Kantor, L., & Levitz, N. (2017). Parents’ views on sex education in schools: How much do

- Democrats and Republicans agree? *PLOS ONE*, 12(7).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0180250>
- Mueller, T. E., Gavin, L. E., & Kulkarni, A. (2008). The Association Between Sex Education and Youth's Engagement in Sexual Intercourse, Age at First Intercourse, and Birth Control Use at First Sex. *Journal of Adolescent Health*, 42(1), 89–96. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.08.002>
- Naezer, M., Rommes, E., & Jansen, W. (2017). Empowerment through sex education? Rethinking paradoxical policies. *Sex Education*, 17(6), 712–728.
<https://doi.org/10.1080/14681811.2017.1362633>
- O'Higgins, S., & Gabhainn, S. N. (2010). Youth participation in setting the agenda: learning outcomes for sex education in Ireland. *Sex Education*, 10(4), 387–403.
<https://doi.org/10.1080/14681811.2010.515096>
- Plasmans, M.H.D., Ramjiawan, V.R., Vonk, R.A.A., & Hulshof, T. (2019, 28 oktober). Soa > Kosten > Zorguitgaven. Geraadpleegd op 18 september 2021, van <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/soa/kosten/zorguitgaven#node-zorguitgaven-hiv-en-aids-naar-sector>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 2 februari-a). Can you fix it? (seksuele weerbaarheid). Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401601>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 29 juni-b). *Liefde is... voor meisjes*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500198>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 26 november-a). *Liefde is... voor jongens*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900040>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 24 september-b). *Be-Loved*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500157>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april-a). *Lange Leve de Liefde – Onderbouw*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400746>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april-b). *Lang Leve de Liefde – Bovenbouw*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1403303>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (z.d.). *Interventieoverzicht seksuele gezondheid*. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 8 oktober 2021, van <https://interventies.loketgezondleven.nl/interventieoverzicht2/Seksualiteit/aanbevolen>
- Rogers, Y., Sharp, H., & Preece, J. (2002). *Interaction Design: Beyond Human-Computer Interaction* (4th edition). John Wiley & Sons, Ltd.
- Sense, Rutgers, & Soa Aids Nederland. (z.d.). *Can you fix it?* Geraadpleegd op 23 november 2021, van <https://canyoufixit.sense.info/#/app/front-page>
- Sensoashop. (z.d.). *Better safe than soa*. Geraadpleegd op 17 november 2021, van <https://shop.sensoa.be/products/better-safe-than-soa>
- Smith, M. L., Wilson, K. L., & Bergeron, C. D. (2020). Condom Use for Sexually Transmitted

- Infection Prevention Among Hispanic Teenage Mothers: A Community-Based Randomized Trial. *Journal of Women's Health*, 29(4), 534–540.
<https://doi.org/10.1089/jwh.2018.7455>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2018). *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach* (2e editie). Geraadpleegd op 16 september 2021, van
<https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf>
- Van der Hoeven, M.J.A., & Veerman, C.P. (2006, 11 juli). *Besluit van 7 juni 2006, houdende vaststelling van de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs alsmede aanpassing van het Inrichtingsbesluit W.V.O. (Besluit kerndoelen onderbouw VO)*. Geraadpleegd op 16 september 2021, van
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/besluiten/2010/09/17/kerndoelen-onderbouw-voortgezet-onderwijs>
- Van Leeuwen, H., & Mingels, M. (2020, oktober-a). *Liefde is... voor jongens: Werkblad beschrijving interventie*. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van
<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/42768/Beschrijving%20Liefde%20is...%20voor%20jongens.pdf>
- Van Leeuwen, H., & Mingels, M. (2016, augustus-b). *Liefde is... voor meisjes: Werkblad beschrijving interventie*. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van
<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/21886/Beschrijving%20Liefde%20is...%20voor%20meisjes.pdf>
- Van 't Veer, J., Wouters, E., Veeger, M., & Van der Lugt, R. (2020). *Ontwerpen voor zorg en welzijn*. Coutinho.
- WiSEducatie. (2015, mei). *Be-Loved Methode seksuele vorming voor het (orthodox)christelijk VO: Werkblad beschrijving interventie*. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van
<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/42727/Beschrijving%20Be-Loved.pdf>
- Woodhams, E. J., & Gilliam, M. (2019). Contraception. *Annals of Internal Medicine*, 170(3), 18-32. <https://doi.org/10.7326/aitc201902050>

Bijlagen

Bijlage 1 Informatiebrief enquête

Behoeftenonderzoek onder scholieren omtrent de seksuele voorlichting

Datum: 24 september 2021

Inleiding

Beste scholier,

Wij vragen jou, scholier van het Christelijk College Nassau-Veluwe, vriendelijk om mee te doen aan een onderzoek. Je beslist zelf of je wilt meedoen. Voordat je de beslissing neemt, is het belangrijk om meer te weten over het onderzoek. Lees deze informatiebrief rustig door. Bespreek het eventueel met je omgeving. Ben je jonger dan 16 jaar? Dan zullen je ouders/voogden ook toestemming moeten geven voor deelname. Zij zullen dan ook deze brief door moeten lezen.

Hebt je na het lezen van de informatie nog vragen? Of hebben je ouders nog vragen? Dan kunnen jullie terecht bij de onderzoeker. Onderaan deze informatiebrief vinden jullie haar contactgegevens.

1. Wat is het doel van het onderzoek?

Dit onderzoek wordt gedaan in het kader van een scriptieonderzoek vanuit de opleiding Toegepaste Psychologie (HBO). Het doel van het onderzoek is om meer te weten te komen over de behoeften die leven onder de scholieren aangaande de seksuele voorlichting. Hierbij gaat het over de ervaring van scholieren die de seksuele voorlichting reeds hebben ontvangen in het derde schooljaar. Aan de hand van dit onderzoek kunnen er aanpassingen worden gedaan de huidige invulling van de seksuele voorlichting. Een voorwaarde voor een goede seksuele voorlichting is dat deze aansluit op de behoeften van de scholieren. Een goede seksuele vorming heeft een preventieve werking op ongewenste zwangerschappen, soa's/hiv, seksueel grensoverschrijdend gedrag en homofoob gedrag.

2. Hoe wordt het onderzoek uitgevoerd?

Het onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van een online enquête. Het invullen van de enquête zal ongeveer 10 à 15 minuten in beslag nemen.

3. Wat wordt er van u verwacht?

Wanneer je akkoord gaat met deelname aan dit onderzoek, wordt er van je verwacht dat je de enquête invult. Daarnaast ben je een scholier aan het Christelijk-College Nassau Veluwe en je zit momenteel in het vierde, vijfde of zesde schooljaar. Je hebt de seksuele voorlichting op het Christelijk College Nassau-Veluwe in het derde jaar gevolgd.

Aan het einde van het onderzoek wordt er gevraagd of je in een later stadium van het onderzoek weer mee zou willen doen. Dit is geheel vrijwillig. Je bent vrij om dit te weigeren. Wanneer je dit zou willen doen, wordt er gevraagd om een e-mailadres. Dit e-mailadres wordt gevraagd zodat er later contact met jou kan worden opgenomen. Dan zal je meer informatie

ontvangen over het volgende deel van het onderzoek. Ook hier moet vooraf toestemming voor worden gegeven. Deelname hieraan is wederom volledig vrijwillig.

Je e-mailadres wordt apart van je antwoorden op de enquête opgeslagen, maximaal twee jaar bewaard en alleen gebruikt voor het bovengenoemde doel. Heb je je e-mailadres opgegeven en wil je dat deze verwijderd wordt? Dan kun je contact opnemen met de hoofdonderzoeker. Haar contactgegevens staan onderaan de informatiebrief.

4. Wat zijn mogelijke voor- en nadelen van deelname aan dit onderzoek?

Er zijn geen risico's of bijwerkingen aan deelname aan het onderzoek verbonden. Een nadeel van deelname is dat het een tijdsinvestering van 10 à 15 minuten kost. Een potentieel voordeel van deelname is dat de seksuele voorlichting op het CCNV beter aansluit bij de behoeften van de scholieren, alhoewel je daar waarschijnlijk zelf waarschijnlijk weinig meer van gaat merken.

5. Wat gebeurt er als u niet wenst deel te nemen aan dit onderzoek?

Je beslist zelf of je meedoet aan het onderzoek. Deelname is vrijwillig. Als je besluit niet mee te doen, hoeft je verder niets te doen. Je hoeft niets te tekenen. Je hoeft ook niet te zeggen waarom je niet wilt meedoen. Als je tijdens het onderzoek niet meer mee wilt doen, kun je ook zonder opgave van reden je deelname aan het onderzoek beëindigen.

6. Wat gebeurt er met je gegevens?

Gegevens uit het onderzoek worden vertrouwelijk bewaard. Er worden geen persoonlijke gegevens verzameld en opgeslagen. Deelname is dus anoniem. De antwoorden op de enquête worden maximaal twee jaar opgeslagen.

De onderzoeksgegevens worden gebruikt voor publicatie in de vorm van een onderzoeksrapport voor onderwijsdoeleinden.

7. Zijn er extra kosten/is er een vergoeding wanneer je besluit aan dit onderzoek mee te doen?

Er zijn voor jou geen extra kosten verbonden aan dit onderzoek, en er is geen vergoeding voor deelname aan dit onderzoek.

8. Wilt u verder nog iets weten?

Neem rustig de tijd, om deze informatie te lezen en te bespreken met mensen uit je omgeving. Pas wanneer je zeker weet, dat je mee wilt doen aan het onderzoek, vul je de enquête in.

Mochten jij of je ouders nog vragen hebben over het onderzoek, dan kun je deze stellen aan de onderzoeker. Hieronder volgen haar contactgegevens.

Naam:	Christel Bomhof
Telefoonnummer:	0613515193
E-mailadres:	christelbomhof@hotmail.com

Mocht contact op willen nemen met een onafhankelijk persoon, omdat je klachten of opmerkingen hebt over de hoofdonderzoeker? Neem dan contact op met Frederieke Hermsen via het volgende e-mailadres:

E-mailadres: f.y.g.m.hermesen@saxion.nl

9. Waar kan ik de enquête vinden?

De enquête is online te vinden via onderstaande QR-code of link:

https://saxion.eu.qualtrics.com/jfe/form/SV_38DexOcHWniT2aq

Bijlage 2 Onderbouwing enquête

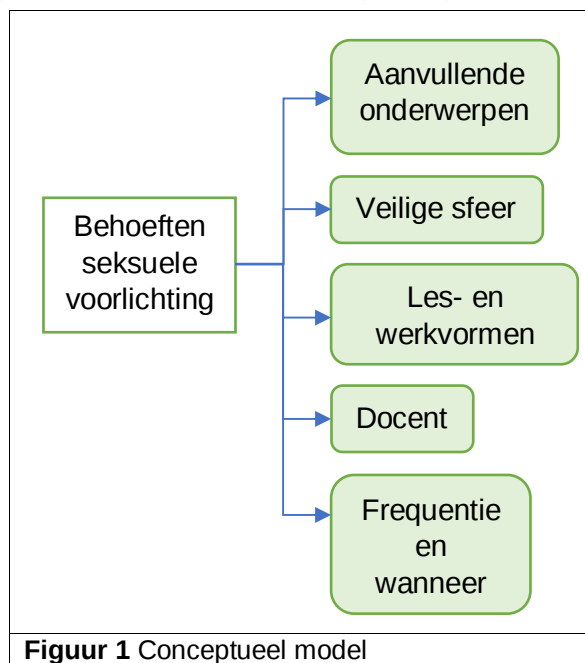
De enquête is gebaseerd op de resultaten van een kwalitatief onderzoek onder Nederlandse middelbare scholieren. Cense et al. (2019) hebben de behoeften van de Nederlandse scholieren wat betreft de seksuele voorlichting geïnventariseerd aan de hand van semigestructureerde interviews, focusgroep discussies en photovoice sessies (Cense, De Grauw, & Vermeulen, 2020). Hiervoor zijn er zes scholen geïnccludeerd. De scholen waren gelegen in verschillende gebieden in Nederland, zowel in grotere steden, als in de dorpen. De scholen beschikten gezamenlijk over de stromingen VMBO tot en met gymnasium. In het onderzoek zijn scholen met verscheidene religieuze affiliatie geïnccludeerd, namelijk: twee openbare scholen, twee rooms-katholieke scholen en twee protestants-christelijke scholen. Alle scholen maakten gebruik van biologieboeken. Twee vulden deze methode aan met andere methoden; namelijk de GSA-methode (Gender and Sexuality Alliance) en de Lang Leve de Liefde methode.

De behoeften van de scholieren zijn uiteengezet en onderverdeeld in vijf categorieën:

1. Welke onderwerpen willen leerlingen bespreken?
2. Wat is nodig voor een veilige sfeer?
3. Hoe willen leerlingen les krijgen?
4. Wie moet seksuele vorming geven?
5. Wat is de gewenste frequentie en in welke vakken moet het terugkomen?

Dit onderzoek is de basis voor de enquête. De bovengenoemde categorieën zijn de basis voor de constructen (zie Figuur 1). Alle vragen in de enquête zijn gebaseerd op behoeften die naar voren komen in het onderzoek van Cense et al. (2019). Bijvoorbeeld, onder “¹Welke onderwerpen willen

leerlingen bespreken?” worden negen onderwerpen door de scholieren aangedragen, namelijk: 1. gender- en seksuele diversiteit, 2. diversiteit in lichamelijke en seksuele ontwikkeling, 3. praktische en concrete informatie over wat te doen bij scenario’s van bijvoorbeeld soa’s en zwangerschap, 4. (vrouwelijk) plezier in seks, 5. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, 6. online seksueel gedrag en sexting, 7. onrealistische verwachtingen van porno, 8. doorbreken van de seksuele dubbele moraal en 9. het hebben van een romantische relatie. Over ieder van deze onderwerpen is in de enquête een item gewijd, met de vraag of de scholieren hier meer over zouden willen leren/horen. Zie voor de enquête zelf bijlage 4.

Figuur 1 Conceptueel model

Bijlage 3 Enquête

Toestemming

1. Selecteer welke uitspraak van toepassing is.
 - a. Ik ben een scholier aan het CCNV en ik ben 16 jaar of ouder.
 - b. Ik ben een scholier aan het CCNV en ik ben jonger dan 16 jaar.

➔ Wanneer de scholier **a** heeft ingevuld:

Voordat de enquête begint, is er schriftelijke toestemming nodig. Dit kun je geven door onderaan een vinkje te zetten. Door te tekenen verklaar je het volgende:

Ik ben een scholier aan het Christelijk College Nassau-Veluwe van 16 jaar of ouder. Ik heb de informatiebrief over dit onderzoek voor de deelnemer gelezen. Ik ben in de gelegenheid gesteld om aanvullende vragen te stellen. De vragen die ik eventueel heb gesteld, zijn voldoende beantwoord. Ik had voldoende tijd om te beslissen of ik deelneem aan dit onderzoek.

Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is. Ik ben me ervan bewust dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.

Ik weet dat de onderzoeker(s) en begeleiders van de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen inzien. Die mensen staan vermeld in de informatiebrief. Mijn gegevens zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem opgeslagen worden. Het gebruik van mijn gegevens in de rapportage is in ieder geval anoniem. Ik geef toestemming om mijn gegevens te gebruiken, voor de doelen die in de informatiebrief staan. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan mij worden gevraagd.

☐

Ik ga akkoord met het bovenstaande.

➔ Wanneer de scholier **b** heeft ingevuld:

Aangezien je hebt aangegeven dat je jonger bent dan 16 jaar is er toestemming nodig van beide ouders/voogden.

Beste ouders/voogden,

Uw kind staat op het punt om een enquête in te vullen. Voordat dit kan, is er toestemming nodig is van zowel de ouders/voogden, als van de scholier. Jullie kunnen toestemming geven door onderaan de pagina vinkjes te zetten. Hierbij verklaren jullie het volgende:

Ik en de scholier hebben de informatiebrief over dit onderzoek voor de deelnemer gelezen. Ik en de scholier zijn in de gelegenheid gesteld om aanvullende vragen te stellen. De vragen die eventueel zijn gesteld, zijn voldoende beantwoord.

We hadden voldoende tijd om te beslissen over deelname aan dit onderzoek. We weten dat meedoen helemaal vrijwillig is. Wij zijn ons ervan bewust dat de scholier op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoeft geen reden gegeven te worden. We weten dat de onderzoeker(s) en begeleiders van de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen inzien. Die mensen staan vermeld in de informatiebrief.

Mijn gegevens en de gegevens van de scholier zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem opgeslagen worden. Het gebruik van de gegevens van de scholier in de rapportage

zijn in ieder geval anoniem. We geven toestemming om de gegevens van de scholier te gebruiken, voor de doelen die in de informatiebrief staan. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan ons worden gevraagd.

☐

Ik, de scholier, ga akkoord met het bovenstaande.

☐

Wij, de ouders/voogden, gaan akkoord met het bovenstaande.

Er is schriftelijk toestemming gegeven. De enquête gaat nu van start. Eerst zullen er een paar vragen over jou worden gesteld. Daarna worden er vragen gesteld die te maken hebben met de seksuele voorlichting.

Demografisch vragen:

- D.1 Hoe identificeer je je?
- a. Man
 - b. Vrouw
 - c. Anders
 - d. Zeg ik liever niet
- D.2 Welk schooljaar zit je?
- e. Schooljaar 4
 - f. Schooljaar 5
 - g. Schooljaar 6
- D.3 Welke stroming doe je?
- h. Theaterhavo
 - i. Havo
 - j. Vwo
 - k. Gymnasium

Aanvullende onderwerpen

Nu begint het gedeelte over de seksuele voorlichting. Hierbij gaat het om de seksuele voorlichting die hebt gehad in het derde schooljaar. Er zijn in totaal 5 onderdelen. De eerste gaat over welke aanvullende onderwerpen je meer belicht had willen zien tijdens de lessen.

1. Vind je seksuele voorlichting op school belangrijk?
 - a. Ja
 - b. Neutraal
 - c. Nee
2. Ik had graag binnen de seksuele voorlichting meer willen leren/horen over...

Ik had graag binnen de seksuele voorlichting meer willen leren/horen over...				
	Helemaal oneens	Beetje oneens	Beetje eens	Helemaal eens
1. de verschillende vormen waarmee mensen uiting kunnen geven aan seksualiteit en gender, denk bijvoorbeeld aan homo-, bi-, pan- en asexualiteit, transgenderisme, intersekse, queerisme en nonbinariteit.				

2. de persoonlijke verschillen tussen lichamen, geslachtsdelen en (het tempo van) seksuele ontwikkeling.				
3. de praktische en concrete informatie die je kan toepassen wanneer je een condoom, de pil, andere anticonceptie of een zwangerschapstest wil gebruiken of wat je moet doen als je denkt dat je een soa hebt.				
4. de positieve kanten van seks en het plezier daarin.				
5. het vrijwillig geven van toestemming binnen relaties en seks (beter bekend als: consent), het communiceren van grenzen, seksuele weerbaarheid en seksueel geweld.				
6. online seksueel gedrag en sexting.				
7. de onrealistische verwachtingen die ontstaan als gevolg van het kijken van porno.				
8. de dubbele seksuele moraal die er heerst voor mannen en vrouwen, waarbij hetzelfde gedrag van mannen en vrouwen anders wordt beoordeeld. Een voorbeeld is een man met veel bedpartners die als stoer wordt gezien, maar een vrouw met veel bedpartners wordt voor slet uitgescholden.				
9. het hebben van een relaties en hoe een gezonde relatie er volgens jou uit hoort te zien.				

Veilige sfeer

Dit is het tweede gedeelte van de enquête. Deze vragen hebben te maken met hoe veilig de sfeer was tijdens de lessen van de seksuele voorlichting.

3. “Er was sprake van een veilige sfeer gedurende de lessen over seksuele vorming. Ik voelde me op mijn gemak.”

Op een schaal van 1 tot 10, hoe erg is deze uitspraak op jou van toepassing?

4. In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Tijdens de seksuele voorlichting lessen...	Helemaal oneens	Beetje oneens	Beetje eens	Helemaal eens
1. was er een goede balans tussen humor en serieus omgaan met de stof.				
2. hoefde ik mezelf niet te veel blootgeven of over te persoonlijke dingen vertellen.				
3. heeft de docent er genoeg voor gezorgd dat leerlingen niet het risico lopen om gepest of gediscrimineerd te worden door klasgenoten.				
4. heb ik genoeg de gelegenheid gekregen om op een prettige en veilige manier vragen te stellen over de stof.				
5. was de docent op zijn/haar gemak met het vertellen over alle onderwerpen.				
6. waren er voldoende regels afgesproken met de klas, zodat er een veilige sfeer werd gecreëerd in de les om bijvoorbeeld vragen te stellen.				
7. werd er op goede en rustige wijze opgebouwd in heftigheid van de onderwerpen, zodat de leerlingen				

niet overspoeld worden en vragen (blijven) durven stellen.				
--	--	--	--	--

Docent

Dit is het derde onderdeel van de enquête. Hierbij gaat het erover wie de seksuele voorlichting heeft gegeven. Het gaat hierbij over jouw ervaring van degene die les heeft gegeven. Het is belangrijk dat je eerlijk bent over je ervaringen. Voor de school zijn de antwoorden op de enquête volkomen anoniem.

5. In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

De docenten moeten...				
	Helemaal oneens	Beetje oneens	Beetje eens	Helemaal eens
1. de leerlingen meer aanmoedigen om een eigen mening te vormen over persoonlijke of lastige onderwerpen, zoals bijvoorbeeld abortus.				
2. de leerlingen en de seksuele voorlichting serieuzer nemen.				
3. zekerder en gemakkelijker praten over seks en seksuele vorming.				
4. zich meer opstellen als een vertrouwenspersoon. Dit is iemand waarmee je vertrouwelijk een gesprek kan aangaan.				

6. Zou je seksuele voorlichting willen ontvangen van een externe expert? Een externe expert is iemand die veel weet over seksualiteit, maar niet werkt op jouw school. Deze wordt vanuit een andere organisatie ingeschakeld om de seksuele voorlichting te verzorgen.
- Ja, als aanvulling op mijn eigen docent.
 - Ja, als vervanging van mijn eigen docent.
 - Nee, ik wil hierover alleen les van mijn eigen docent.

Les- en werkvormen

Nu begint het vierde onderdeel van de enquête. Hier worden er vragen gesteld over de manier van lessen die je prettig zou vinden om te krijgen tijdens de seksuele voorlichtingen.

7. Op een schaal van 1 tot 10, hoe prettig is het als de volgende methodes worden ingezet om te leren over seksuele vorming?

1 = altijd onprettig

10= altijd prettig

1. Klassikale lessen	1	
2. In kleine groepjes	2	
3. Met de jongens en meiden apart	3	
4. Afwisseling in methodes en groepen	4	
5. Discussiëren om van elkaar te leren	5	
6. Anoniem vragen stellen aan de docent	6	
7. Praktisch aan de slag met de stof	7	
8. Aan de hand van filmpjes	8	
9. Aan de hand van spellen	9	

Frequentie en wanneer

Dit is het laatste onderdeel van de enquête. De vragen gaan over hoe vaak en wanneer de seksuele voorlichting gegeven moeten worden volgens jou.

8. Wanneer moet de seksuele voorlichting (vooral) gegeven worden?
 - a. De seksuele voorlichting moet al vroeg op de basisschool beginnen en doorlopen tot en met het eindexamenjaar van de scholieren.
 - b. Het moet terugkomen op de basisschool en de onderbouw van de middelbare school.
 - c. Het moet vooral gegeven worden in de bovenbouw van de middelbare school en voor die tijd een stuk minder.
 - d. Anders, namelijk...
9. Moet er vaker seksuele voorlichting worden gegeven?
 - a. Ja.
 - b. Nee, het moet hetzelfde blijven.
 - c. Nee, het moet minder vaak worden gegeven.

Latere deelname

1. Later in het onderzoek wil de onderzoeker, Christel, in gesprek met wat scholieren, zodat ze mee kunnen denken over hoe een goede seksuele voorlichting eruit moet komen te zien volgens hen. Dit is geheel vrijwillig.
Zou je hierover mee willen praten?
 - a. Ja.
 - b. Nee

2. Fijn dat je mee wilt denken! Over een poosje zou ik je een e-mail willen sturen met meer informatie hierover en de vraag of je nog steeds mee wilt doen.

Via welk e-mailadres zou ik contact met je mogen opnemen hierover? Als je je e-mailadres invult zal deze los van je antwoorden worden opgeslagen, zodat je antwoorden nog steeds anoniem zijn. De e-mailadressen worden ook maximaal twee jaar opgeslagen en worden alleen gebruikt door de hoofdonderzoeker om eenmalig contact met je op te nemen. Wil je dat je e-mailadres toch wordt verwijderd nadat je hem al hebt doorgegeven, dan kun je contact opnemen met de hoofdonderzoek. Haar contactgegevens zijn te vinden in de informatiebrief.

Bijlage 4 Keuze toetsen

Bij het analyseren van de data bij deelvraag 1 is er gebruikgemaakt van IBM SPSS Statistics 24. Voor beschrijvende analyses zijn de toetsen in Tabel 1 aangehouden.

Tabel 1

Keuzetabel beschrijvende analyses over de gehele steekproef

Meetniveau testvariabelen	Beschrijvende analyse
Nominaal (multiple choice-vragen)	Berekening percentage
Ordinaal (likert schaal-vragen)	Mediaan
Scale (vragen waarbij er een cijfer wordt gegeven)	Gemiddelde

Voor de verschilvragen zijn de toetsen in Tabel 2 aangehouden.

Tabel 2

Keuzetabel gebruikte analyses verschilvragen

Meetniveau testvariabelen	Meetniveau splitsingsvariabelen	
	Nominaal (gender 2)	Ordinaal (studiejaar 3; stroming 3)
Nominaal (multiple choice-vragen)	Kruistabel	Kruistabel
Ordinaal (likert schaal-vragen)	Mann-Whitney	Kruskal-Wallis
Scale (vragen waarbij er een cijfer wordt gegeven)	T-test	Variantieanalyse

Bijlage 5 Tabellen resultaten enquête

Aanvullende onderwerpen

Tabel 1

*Percentages belangrijkheid seksuele voorlichting volgens de scholieren**

	Totaal	Gender		Havo	Stroming VWO	Gymnasium
		Man	Vrouw			
Vindt SV** belangrijk	69,2	60,4	75,6	57,9	77,8	66,7
Vindt SV niet belangrijk of onbelangrijk	25,3	29,7	22,8	36,8	15,7	30,6
Vindt SV onbelangrijk	5,4	9,9	1,6	5,3	6,5	2,8

*Berekening doormiddel van kruistabel

**SV = seksuele voorlichting

Tabel 2

Mediaan onderwerpen waarover de scholieren meer over willen leren/horen, scores 1-4

Onderwerpen	Totaal	Gender		Havo	Stroming Vwo	Gymnasium
		Man	Vrouw			
Construct aanvullende onderwerpen samengesteld (gemiddeld)	3,2	2,9**	3,4**	3,2	3,3	3,1
		t = -5,551; df = 884,89; p = 0,000				
1. Gender- en seksuele diversiteit	3	2*	3*	3	3	3
		Gemiddelde rangordescor 76,94	Gemiddelde rangordescor 130,11			
		Z= -6,492; p = 0,000				
2. Diversiteit in lichamelijke en	3	3*	3*	3***	3***	3***

seksuele ontwikkeling		Gemiddelde rangordescor 92,85	Gemiddelde rangordescor 118,34	Gemiddelde rangordescor 111,78	Gemiddelde rangordescor 118,69	Gemiddelde rangordescor 83,22
		Z= -3,247; p = 0,001		Kruskal-Wallistoets Chi ² = 10,031; df = 2; p < 0,01		
3. Praktisch informatie en concrete informatie over hoe te handelen	4	4*	4*	4	4	4
		Gemiddelde rangordescor 98,30	Gemiddelde rangordescor 114,31			
		Z = -2,319; p < 0,05				
4. Plezier in seks	3	4	3	3	3	3
5. Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover	4	3*	4*	4	4	3,5
		Gemiddelde rangordescor 83,26	Gemiddelde rangordescor 125,43			
		Z = -5,580; p = 0,000				
6. Online seksueel gedrag en sexting	3	3	3	3	3	3
7. Onrealistische verwachtingen van porno	3	3*	3*	3	3	3
		Gemiddelde rangordescor 95,55	Gemiddelde rangordescor 116,34			
		Z= -2,578; p < 0,05				

8. Doorbreken van seksuele dubbele moraal	3	3*	4*	3	3	3,5
		Gemiddelde rangordescor 71,88	Gemiddelde rangordescor 133,85			
		Z = -7,818; p = 0,000				
9. Het hebben van een romantische relatie	4	3*	4*	3	3	3
		Gemiddelde rangordescor 92,48	Gemiddelde rangordescor 118,61			
		Z = -3,339; p < 0.005				

*Significant verschil met het andere gender (Mann-Whitney U)

**Gemiddeld significant verschil met het andere gender (t-test)

*** Significant verschil met de andere stromingen (Kruskal-Wallis)

Veilige sfeer

Tabel 3

Waardering van de veiligheid van de sfeer tijdens de seksuele voorlichting lessen tijdens de seksuele voorlichting op een schaal van 1 tot 10

	Totaal	Gender			Stroming	
		Man	Vrouw	Havo	Vwo	Gymnasium
Gemiddeld cijfer	6,5	6,9*	6,2*	6,4	6,5	6,3
$t = 2,227; df = 212; p < 0,05$						

*Significant verschil met het andere gender (t-test)

Tabel 4

*Mediaan beoordeling van toepassing van middelen voor een veilige sfeer, 1-4***

	Totaal	Gender			Stroming	
		Man	Vrouw	Havo	Vwo	Gymnasium
Construct middelen veiligheid samengesteld (gemiddeld)	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
1. Goede balans van humor en serieus	3	3	3	3	3	3
2. Niet teveel blootgeven van scholieren	4	4*	4*	4	4	4
		Gemiddelde rangordenscore 97,58	Gemiddelde rangordenscore 114,84			
		$Z = -2,530, p < 0,05$				
3. Voorkomen van pesterijen en discriminatie	3	3	3	3	3	3
	3	3*	3*	3	3	3

4. Op veilige manier vragen stellen		Gemiddelde rangordescor 117,14	Gemiddelde rangordescor 100,37			
		Z = -2,066; p < 0,05				
5. Docent sprak met gemak over de onderwerpen	3	3	3	3	3	3
6. Voldoende regels afgesproken	3	3*	2*	3	2,5	3
		Gemiddelde rangordescor 118,37	Gemiddelde rangordescor 99,46			
		Z = -2,316; p < 0,05				
7. Goede opbouw van de onderwerpen	3	3	3	3	3	3

*Significant verschillend van het andere gender (Mann-Whitney U)

** Hoe hoger, hoe beter dit middel werd toegepast volgens de scholieren

Docent

Tabel 5

*Mediaan verbetering van docent tijdens de seksuele voorlichtingslessen volgens de scholieren, 1-4**

	Totaal	Gender		Havo	Stroming Vwo	Gymnasium
		Man	Vrouw			
Construct <i>docent</i> samengesteld (gemiddelde)	3,2	2,9***	3,4***	3,2	3,3	3
		t = -5,422; df = 144,082; p = 0,000				
1. Meer stimuleren een eigen mening te vorm	3	3**	3**	3	3	3
		Gemiddelde rangordescor 92,22	Gemiddelde rangordescor 118,80			
		Z = -3,350; p = 0,001				
2. De stof en de scholieren serieuzer nemen	3	3**	3**	3	3	3
		Gemiddelde rangordescor 91,09	Gemiddelde rangordescor 119,64			
		Z = -3,614; p = 0,000				
3. Zekerder en gemakkelijker praten over de stof	3	3**	4**	4****	3****	3****
		Gemiddelde rangordescor 88,52	Gemiddelde rangordescor 121,54	Gemiddelde rangordescor 119,01	Gemiddelde rangordescor 113,00	Gemiddelde rangordescor 85,04
		Z = -4,183; p = 0,000		Kruskal-Wallistoets Chi ² = 8,544; df = 2; p < 0,05		
4. Zich meer op stellen als vertrouwenspersoon	3	3**	4**	3	4	3
		Gemiddelde rangordescor 85,66	Gemiddelde rangordescor 123,56			
		Z = -4,806; p = 0,000				

*Hoe hoger de score, hoe meer dit verbetert dient te worden volgens de scholieren

**Significant verschil met het andere gender (Mann-Whitney U)

***Gemiddeld significant verschil met het andere gender (t-test)

****Significant verschil met de andere stroming (Kruskal-Wallis)

Tabel 6*Percentage scholieren die open staan voor seksuele voorlichting van een externe expert*

	Totaal	Gender			Stroming	
		Man	Vrouw	Havo	Vwo	Gymnasium
Ja, als aanvulling op de biologiedocent	53,8	54,9	54,5	48,7	55,6	58,3
Ja, als vervanging van de biologiedocent	25,8	14,3	31,7	25	27,8	22,2
Nee, staat niet open voor les van een externe expert	20,4	30,8	13,8	26,7	16,7	19,4

Les- en werkvormen

Tabel 7

Becijfering van les- en werkvormen voor seksuele voorlichting op een schaal van 1 tot 10 volgens de scholieren

	Totaal	Gender		Havo	Stroming	
		Man	Vrouw		Vwo	Gymnasium
1. Klassikale les	6,4	6,9*	6,3*	6,6	6,3	6,5
		$t = 2,206; df = 212; p < 0,05$				
2. In kleine groepjes	5,7	5,9	5,6	5,6	6	4,9
3. Jongens en meiden gescheiden	5,7	5,5	5,9	5,6	6	4,9
4. Afwisseling in methodes en groepen	6,1	5,9	6,3	6,4	6,2	5,6
5. Discussiëren om van elkaar te leren	5,7	6	5,6	5,4	5,9	5,7
6. Anoniem vragen stellen aan de docent	6,9	6,3*	7,4*	5,8	5,6	5,6
		$t = -3,138; df = 160,241; p < 0,005$				
7. Door praktisch aan de gang te gaan met de stof	5,7	6	5,5	5,3	5,7	5,6
8. A.d.h.v. filmpjes	5,6	6	5,3	5,3	5,7	5,6
9. A.d.h.v. spellen	5,3	5,3	5,3	5,2	5,3	5,1

*Significant met het andere gender (t-test)

Frequentie en wanneer

Tabel 8

Percentage wanneer de seksuele voorlichting moet plaatsvinden volgens de scholieren

	Totaal	Gender		Havo	Stroming	
		Man	Vrouw		Vwo	Gymnasium
Een doorlopende leerlijn die begint op de basisschool en doorloopt tot en met het examenjaar	35,3	22	43,9	32,9	40,7	22,2
Op de basisschool en de onderbouw van de middelbare school	25,3	28,6	22,8	23,7	22,2	38,9
Op de bovenbouw van de middelbare school	26,7	31,9	23,6	35,5	22,2	22,2
Overig	12,7	17,6	9,8	7,9	14,8	16,7

Tabel 9*Percentage over hoe vaak de seksuele voorlichting aangeboden moet worden volgens de scholieren*

	Totaal	Gender			Stroming	
		Man	Vrouw	Havo	Vwo	Gymnasium
Vaker dan dat nu het geval is	79,6	73,6	78,9	75	80,6	69,4
Dezelfde hoeveelheid als nu het geval is	20,8	23,1	19,5	22,4	17,6	27,4
Minder vaak dan dat nu het geval is	2,3	3,3	1,6	2,6	1,9	2,8

Bijlage 6 Informatiebrief semigestructureerd groepsinterview biologiedocenten Vaardigheden en expertise interview

Datum: 7 oktober 2021

Inleiding

Geachte lezer,

Wij vragen u vriendelijk om mee te doen aan een onderzoek. U beslist zelf of u wilt meedoen. Voordat u de beslissing neemt, is het belangrijk om meer te weten over het onderzoek. Lees deze informatiebrief rustig door. Bespreek het met uw partner, vrienden, familie of andere mensen binnen uw omgeving.

Hebt u na het lezen van de informatie nog vragen? Dan kunt u terecht bij de onderzoeker.

Onderaan deze informatiebrief vindt u haar contactgegevens.

1. Wat is het doel van het onderzoek?

Dit onderzoek wordt gedaan in het kader van een scriptieonderzoek vanuit de opleiding Toegepaste Psychologie (HBO). Het doel van het onderzoek is om meer te weten te komen over de behoeften die leven onder de scholieren aangaande de seksuele voorlichting. Hierbij gaat het over de ervaring van scholieren die de seksuele voorlichting reeds hebben ontvangen in het derde schooljaar. Aan de hand van dit onderzoek kunnen er aanpassingen worden gedaan aan de huidige invulling van de seksuele voorlichting. Een voorwaarde voor een goede seksuele voorlichting is dat deze aansluit op de behoeften van de scholieren. Een goede seksuele vorming heeft een preventieve werking op ongewenste zwangerschappen, soa's/hiv, seksueel grensoverschrijdend gedrag en homofoob gedrag.

Om op de behoeften van de scholieren te kunnen aansluiten, is er informatie nodig over de vaardigheden en expertise van de biologiedocenten, die de seksuele voorlichting verzorgen. Dit onderdeel van het onderzoek moet duidelijk maken in hoeverre zij zichzelf in staat achten om op de behoeften van de scholieren aan te sluiten.

2. Hoe wordt het onderzoek uitgevoerd?

Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van een semigestructureerd interview in groepsverband met de biologiedocenten, die de seksuele voorlichting verzorgen. Tijdens het interview zal er een opname gemaakt worden. Het interview zal worden getranscribeerd

zonder vermeldingen van namen of andere gegevens aangaande de identiteit van de deelnemer. Het transcript wordt opgenomen in het onderzoeksverslag. Daarnaast kunnen bevindingen in uit het interview worden ingezet bij latere onderdelen van het onderzoek, namelijk het ontwerpen van het prototype.

3. Wat wordt er van u verwacht?

Van de docenten wordt verwacht dat ze aangeven of ze denken aan te kunnen sluiten op de behoeften van de scholieren met hun huidige methodieken, vaardigheden en expertise. De behoeften zullen worden voorgelegd en toegelicht tijdens het interview. Op deze manier zal duidelijk worden voor welke behoeften van de scholieren de docenten ondersteuning nodig hebben om erop aan te kunnen sluiten.

4. Wat zijn mogelijke voor- en nadelen van deelname aan dit onderzoek?

Er zijn geen risico's of bijwerkingen aan deelname aan het onderzoek verbonden. Deelname kost wel een tijdsbesteding van circa een uur. Een voordeel van deelname aan het onderzoek is dat het medemogelijk wordt gemaakt om een beter aansluitende seksuele voorlichting voor de scholieren te ontwikkelen.

5. Wat gebeurt er als u niet wenst deel te nemen aan dit onderzoek?

U beslist zelf of u meedoet aan het onderzoek. Deelname is vrijwillig. Als u besluit niet mee te doen, hoeft u verder niets te doen. U hoeft niets te tekenen. U hoeft ook niet te zeggen waarom u niet wilt meedoen. Als u tijdens het onderzoek niet meer mee wilt doen, kunt u ook zonder opgave van reden uw deelname aan het onderzoek beëindigen.

6. Wat gebeurt er met uw gegevens?

Er worden geen persoonsgegevens van u opgeslagen. De onderzoeksgegevens worden gebruikt voor publicatie in de vorm van een onderzoeksrapport voor onderwijsdoeleinden, waarin individuele gegevens van participanten niet herkenbaar zijn. Uw privacy blijft dus volledig gewaarborgd.

7. Zijn er extra kosten/is er een vergoeding wanneer u besluit aan dit onderzoek mee te doen?

Er zijn voor u geen extra kosten verbonden aan dit onderzoek, en er is geen vergoeding voor deelname aan dit onderzoek.

8. Wilt u verder nog iets weten?

Neemt u rustig de tijd, om deze informatie te lezen en te bespreken met uw partner of andere mensen uit uw omgeving. Op korte termijn zal de onderzoeker contact met u opnemen om te horen of u wilt deelnemen aan dit onderzoek.

Mocht u nog vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u deze stellen aan de onderzoeker. Hieronder volgen haar contactgegevens.

Naam:	Christel Bomhof
Telefoonnummer:	0613515193
E-mailadres:	christelbomhof@hotmail.com

Bijlage 7 Toestemmingsformulier semigestructureerd interview biologiedocenten

Vaardigheden en expertise interview

Ik heb de informatie over dit onderzoek voor de deelnemer gelezen. Ik kon aanvullende vragen stellen. Eventuele vragen zijn voldoende beantwoord. Ik had voldoende tijd om te beslissen of ik wil deelnemen aan dit onderzoek.

Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is. Ik ben me ervan bewust dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.

Ik weet dat de onderzoeker(s) en begeleiders van de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen inzien. Die mensen staan vermeld in de informatiebrief. Mijn gegevens zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem opgeslagen worden. Het gebruik van mijn gegevens in de rapportage is in ieder geval anoniem.

Ik geef toestemming om mijn gegevens te gebruiken, voor de doelen die in de informatiebrief staan. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan mij worden gevraagd.

Naam deelnemer:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Ik verklaar hierbij dat ik deze deelnemer voldoende heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt, die de toestemming van de deelnemer zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte op een wijze waardoor ik er zeker van ben dat de informatie de deelnemer bereikt heeft.

Naam onderzoeker(s):

Handtekening:

Datum: __ / __ / __

Bijlage 8 Topic list semigestructureerd interview biologiedocenten

Intro	“Ik ga nu een interview met jullie doen, dat doen we in deze groep. Hierbij ga ik jullie vragen stellen over jullie vaardigheden en expertise ten aanzien van de behoeften, die leven onder de scholieren, met betrekking tot de seksuele voorlichting. De behoeften zijn het resultaat van een vragenlijstonderzoek onder de bovenbouwscholieren. Bij de behoeften, ben ik vooral benieuwd naar in hoeverre jullie hier gehoor aan kunnen geven. En wanneer het voor jullie niet mogelijk is om gehoor te geven aan deze behoeften, waar ligt dat dan aan? Ik wil graag per vraag van iedereen een antwoord horen. Geef zo eerlijk mogelijk antwoord.”
Docent	“We beginnen met de eerste behoefte. De scholieren geven de veiligheid tijdens de lessen een voldoende. Echter, voelen de vrouwelijke scholieren zich gemiddeld een stuk minder veilig dan de mannelijke scholieren tijdens de lessen. De vrouwelijke scholieren geven dan ook aan dat de docenten gemakkelijker en zekerder moeten praten over seks en seksuele vorming.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen? “De vrouwelijke scholieren geven ook aan dat de docenten zich meer moeten opstellen als een vertrouwenspersoon.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen?
Les- en werkvormen	“De scholieren zijn in de vragenlijst negen soorten les- en werkvormen voorgelegd. Twee van deze vormen werden het hoogst gewaardeerd. Dit is de klassikale les en de mogelijkheid om anoniem vragen te stellen aan de docent.” 1. Zie je deze behoefte terug in de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Wat zou je kunnen inzetten? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen?

Onderwerpen	“De scholieren hebben in de vragenlijst ook negen onderwerpen voorgelegd gekregen. Over drie van deze onderwerpen gaven de scholieren aan dat ze hier graag meer over hadden geleerd of gehoord. We beginnen met de eerste: De scholieren hadden graag meer willen leren of horen over <i>praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij situaties van bijvoorbeeld zwangerschap of soa's</i>.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen? “Dan het volgende onderwerp. Ook <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover</i> is een onderwerp waar de scholieren meer over hadden willen leren of horen.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen? “Dan ga we verder. Ook het onderwerp <i>het hebben van een romantische relatie</i> noemden de scholieren als onderwerp waarover zij meer hadden willen leren of horen.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen? “Het volgende onderwerp is iets waar vooral de vrouwelijke scholieren behoefte aan hebben. Zij hadden graag meer geleerd of gehoord over het doorbreken van de <i>dubbele seksuele moraal</i>.” 1. Herken je deze behoefte bij de huidige seksuele voorlichting? a. Zo ja, hoe zie je dat terug? b. Zo nee, hoe zou dat kunnen komen? 2. In hoeverre bezit je de vaardigheden en/of kennis om dit op te vangen? a. Welke vaardigheid en/of kennis kun je inzetten? i. Waar heb je deze vaardigheid en/of kennis geleerd? b. Welke vaardigheid en/of kennis mis je om dit volledig op te vangen? “Dit waren de voornaamste behoeften die er leven bij de scholieren. We hebben gesproken over jullie vaardigheden en expertise. Misschien lopen jullie buiten de behoeften wel tegen het een of ander aan bij het geven van seksuele voorlichting. Stel, morgen geef je weer een klas seksuele voorlichting en alles gaat hierbij precies zoals je wilt. Wat is er dan verandert vergeleken met de huidige situatie?” Passende doorvragen afhankelijk van de antwoorden.
Outro	“Hartelijk bedankt voor de tijd en de informatie. Ik zal de opname nu stoppen.”

Bijlage 9 Coderen groepsinterview biologiedocenten

Tabel 1

Coderen groepsinterview biologiedocenten

Thema	Labels (<u>va</u> ardigheid/ <u>k</u> ennis/ <u>o</u> verig)
Als docent gemakkelijker en zekerder spreken over de stof	• Het is geen persoonlijk aandachtspunt • Theoretisch benadering (v + k) • Meer weten over de behoeften van de scholieren (k) • Externe expert uitnodigen voor een les, interview of gesprek (o) • Praten met een deskundige over wat er leeft onder de scholieren (o)
Als docent meer opstellen als vertrouwenspersoon	• Als biologiedocent ben je vooral docent (o) • Als biologiedocent ken je de leerlingen niet zo goed (o) • Als biologiedocent heb je al te veel taken (o)
De scholieren anoniem vragen laten stellen	• Afgeschermd vragen laten stellen en er de volgende les op terugkomen (o) • Vragen stellen laagdrempelig maken en zorgen voor hogere respons door het te digitaliseren (o) • Live vragen laten insturen en beantwoorden voor interactie in de les (o) • Vragen later behandelen voor herhaling van de stof (o) • Vragen later behandelen vanwege zelfbescherming en controlebehoud (o)
Het verschaffen van praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv of zwangerschap	• Weet niet hoe dat gaat, maar gokt de huisarts (k) • Ervaring met vertellen over deze praktische en concrete informatie, vanwege werk op Curaçao (v + k) • Hoe zou je dat bijvoorbeeld kunnen aanbieden? (k)
Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover	• Lastig om goed aan een grote groep over te brengen (v) • Een mijnenveld om te betreden (v) • Lastig om goed aan een grote groep over te brengen (v)
De dubbele seksuele moraal	• Jongens vinden het fijn om met veel mensen het bed te delen, maar vinden dat niet fijn als hun vriendin dat doet (k) • Het voeren van een klassengesprek op basis van een nieuwsartikel over het onderwerp (h) • Stellingen en achteraf in gesprek (h)

Het verhogen van interactie in de seksuele voorlichtingslessen

- Ik zoek de interactie niet altijd op (v)
 - Beter nadenken (v) over wat we uit het eerste gedeelte van het onderzoek hebben gehoord (k)
-

Bijlage 10 Tabel inclusie/exclusie methoden op basis van interventieoverzicht

Tabel 1

In- of exclusie van methoden uit het interventieoverzicht RIVM

	Methode (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, z.d.)	Eigenaar	Inclusie/ exclusie	Reden voor inclusie/exclusie	Bronvermelding
1.	Lang Leve de Liefde – Onderbouw	Soa Aids Nederland	Inclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde leerlingen die leskrijgen op de niveaus havo en vwo op het voortgezet onderwijs. De methode is uitgegeven in het Nederlands. De methode besteedt aandacht aan de onderwerpen <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en het hebben van een romantische relatie</i> . Deze onderwerpen komen terug in les 2 en 3. Daarnaast zijn er voor deze methoden goede aanwijzingen voor effectiviteit.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april). <i>Lang Leve de Liefde – Onderbouw</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400746
2.	Be-loved	Weerbaar in Seksualiteit	Inclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde leerlingen die leskrijgen op de niveaus havo en vwo op het voortgezet onderwijs. De methode is uitgegeven in het Nederlands. Deze methode besteedt aandacht aan het onderwerp <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover</i> . Ook is de methode goed onderbouwd.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 24 september). <i>Be-Loved</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500157
3.	Benzies & Batchies +	Stichting Kikid	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze scholieren op het vmbo en het praktijkonderwijs als doelgroep heeft.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2019, 11 april). <i>Benzies & Batchies +</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1402210
4.	Bordspel SeCZ TaLK; praten over relaties en seks voor jongeren met een chronische aandoening	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze jongeren met een chronische aandoening als doelgroep heeft.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2015, 4 juni). <i>Bordspel SeCZ TaLK; prate over relaties en seks voor jongeren met een chronische aandoening</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401816

5.	Boys R Us	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze omdat deze is bedoeld voor mannelijk scholieren op de bovenbouw van het basisonderwijs of de onderbouw van het vmbo.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2019, 11 april). <i>Boys R Us</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400202 Vermeulen, M. (2015, mei-a). <i>Boys R Us: Werkblad beschrijving interventie</i> . Rutgers. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/42439/Beschrijving%20Boys%20R%20Us%202019.pdf
6.	Can you fix it? (seksuele weerbaarheid)	Rutgers	Inclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde leerlingen die leskrijgen op de niveaus havo en vwo op het voortgezet onderwijs. De methode besteedt aandacht aan het onderwerp <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover</i> . De methode is uitgegeven in het Nederlands en is goed onderbouwd.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 2 februari). <i>Can you fix it? (seksuele weerbaarheid)</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401601
7.	Girls Talk	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze laagopgeleide meiden als doelgroep heeft, waardoor deze niet geschikt is voor gebruik op havo, vwo of gymnasium.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 14 april). <i>Girls Talk</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400700
8.	Girls Talk +	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze meiden met een lichte verstandelijke beperking als doelgroep heeft, waardoor deze niet geschikt is voor gebruik op havo, vwo of gymnasium.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 24 november). <i>Girls Talk+</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1700053
9.	Girls' Choice. Wensen en grenzen in intimiteit	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor vrouwelijke scholieren op de bovenbouw van het basisonderwijs of de onderbouw van het vmbo.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (). . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van Vermeulen, M. (2015, mei-b). <i>Girls'Choice. Wensen en grenzen in intimiteit: Werkblad beschrijving interventie</i> . Rutgers. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van

10	Je Lijf, je Lief!	Movisie	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor moeilijk lerende jongeren met een verstandelijke beperking.	https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400772 Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 3 december). <i>Je Lijf, je Lief!</i> Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1403261
11.	Juf, doet u ook aan seks?	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor aankomende leerkrachten in het basisonderwijs, die zijn opgeleid op de pabo.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2014, 11 december). <i>Juf, doet u ook aan seks?</i> Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500027
12.	Julia	Qpido (Spirit)	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor meisje tussen de 12 en 18 jaar, die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben meegemaakt.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april). <i>Julia</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500244
13.	Kriebels in je buik	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor kinderen op het primair onderwijs, die tussen de 4 en 12 jaar oud zijn.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2017, 14 september). <i>Kriebels in je buik</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400841
14.	Kriebels in je buik SO	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor kinderen tussen de 4 en 12 jaar oud, die speciaal onderwijs volgen.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 24 september). <i>Kriebels in je buik SO</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900169
15.	Lang Leve de Liefde – Bovenbouw	Soa Aids Nederland	Inclusie	De methode wordt geïncludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde leerlingen die leskrijgen op de niveaus havo en vwo op het voortgezet onderwijs. De methode is uitgegeven in het Nederlands. De methode besteedt aandacht aan de onderwerpen <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, het hebben van een</i>	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april). <i>Lang Leve de Liefde - Bovenbouw</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1403303

				romantische relatie en praktische en concrete informatie over hoe te handelen in het geval van hiv, soa of zwangerschap. Deze onderwerpen komen terug in de modules 1, 2, 3, en 4. Daarnaast is de methode goed onderbouwd.	Stoelinga, M., Schutte, L. Mevissen, F. E. F., & Harmsen A. (2015, mei). <i>Lange Leve de Liefde – Bovenbouw: Werkblad beschrijving interventie</i> . Geraadpleegd pp 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/42787/Beschrijving%20Lang%20Lieve%20de%20Liefde%20-%20Bovenbouw.pdf
16.	Lang Leve de Liefde – mbo	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor studenten op de middelbare beroepsopleidingen.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 15 april). <i>Lang Leve de Liefde - mbo</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1403317
17.	Lang Leve de Liefde – Herhalingsmodule	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor scholieren in de bovenbouw van praktijkonderwijs en vmbo basisberoepsgerichte leerweg (bb).	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 23 april). <i>Lang Leve de Liefde - Herhalingsmodule</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900105
18.	Land Leve de Liefde. Jij en de Media	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze is bedoeld voor scholieren in de onderbouw van het vmbo.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 4 februari). <i>Lang Leve de Liefde. Jij en de Media</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1402220
19.	Lesbrief Seksuele Diversiteit en Genderdiversiteit	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze aanvullende lesbrief geen van de onderwerpen behandelt onder eis 2.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2015, 2 september). <i>Lesbrief Seksuele Diversiteit en genderdiversiteit bij Lang Leve de Liefde</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500176
20.	Liefde is... voor jongens	Qpido (Spirit)	Inclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde mannelijke leerlingen die leskrijgen op onder andere de niveaus havo, vwo en gymnasium op het voortgezet onderwijs. De methode is uitgegeven in het Nederlands. De methode besteedt aandacht aan de onderwerpen	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 26 november). <i>Liefde is... voor jongens</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900040

				wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en het hebben van een romantische relatie. Deze onderwerpen komen terug in les 1 en 3. Daarnaast is de methode goed onderbouwd.	Van Leeuwen, H., & Mingels, M. (2020, oktober-a). <i>Liefde is... voor jongens: Werkblad beschrijving interventie</i>. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/42768/Beschrijving%20Liefde%20is...%20voor%20jongens.pdf
21.	Liefde is... voor meisjes	Qpido (Spirit)	Inclusie	De methode wordt geïnccludeerd, omdat deze geschikt is voor gezonde vrouwelijke leerlingen die leskrijgen op onder andere de niveaus havo en vwo op het voortgezet onderwijs. De methode is uitgegeven in het Nederlands. De methode besteedt aandacht aan de onderwerpen <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover, het hebben van een romantische relatie</i> en een deel van <i>het doorbreken van de seksuele dubbele moraal</i>. Deze onderwerpen komen terug in les 2 en 3. Daarnaast is de methode goed onderbouwd.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 29 juni). <i>Liefde is... voor meisjes</i>. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500198 Van Leeuwen, H., & Mingels, M. (2016, augustus-b). <i>Liefde is... voor meisjes: Werkblad beschrijving interventie</i>. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/bijlage/21886/Beschrijving%20Liefde%20is...%20voor%20meisjes.pdf
22.	Lovensex.nl	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze specifiek is bedoeld voor jongeren van Antilliaanse afkomst. Daarnaast is het niet bedoeld voor in het onderwijs.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2014, 11 september). <i>Lovensex.nl</i>. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401754
23.	Make a Move	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor laagopgeleide jongens.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2017, 14 september). <i>Make a Move</i>. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1402333
24.	Make a Move+	Rutgers	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor jongens met een lichtverstandelijke beperking.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2019, 29 mei). <i>Make a Move+</i>. Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van

					https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900148
25.	Man tot Man	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor seksueel actieve mannen die seks hebben met andere mannen.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2018, 29 maart). <i>Man tot Man</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401205
26.	Motiverende gespreksvoering in de soa- en hiv-bestrijding	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor professionals, zoals huisartsen, verpleegkundigen en doktersassistenten.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2018, 18 april). <i>Motiverende gespreksvoering in de soa- en hiv-bestrijding</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401129
27.	Romeo	Qpido (Spirit)	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor jongens die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2015, 1 oktober). <i>Romeo</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1500271
28.	SchoolsOUT – seksuele en genderdiversiteit op school	GGD Gelderland-Zuid	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze zich niet focust op één of meer van de onderwerpen, waar de scholieren op het CCNV behoefte aan hebben, zoals 1. <i>praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij situaties van bijvoorbeeld soa's en zwangerschap</i> , 2. <i>wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover</i> , 3. <i>het hebben van een romantische relatie</i> of 4. <i>het doorbreken van de dubbele seksuele moraal</i> .	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 26 oktober). <i>SchoolsOUT – seksuele en genderdiversiteit op school</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401621
29.	Sense.info	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze een voorlichtingssite is en geen methode om in te zetten tijdens het invullen van onderwijs met betrekking tot seksuele voorlichting.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016, 24 november). <i>Sense.info</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400954
30.	Toolkit L.O.V.E. Online	Soa Aids Nederland	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor de onderbouw van het praktijkonderwijs en vmbo basis/kader.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 11 juni). <i>Toolkit L.O.V.E. Online</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van

					https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1900015
31.	UP2U	Centrum Media en Gezondheid	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor jongeren op het MBO of ROC.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2019, 16 december). <i>UP2U (afkorting van Up to You)</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1402067
32.	Veiligwijs	Care for Sexuality Foundation	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor scholieren van het primair onderwijs.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2020, 26 november). <i>Veiligwijs</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800019
33.	Vlaggensysteem	Movisie	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze is bedoeld voor professionele opvoeders.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2021, 17 augustus). <i>Vlaggensysteem</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1600186
34.	Wat doe jij?... Wensen en grenzen in de liefde	Siriz	Exclusie	De methode wordt geëxcludeerd, omdat deze bedoeld is voor jongeren op het praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs, de bovenbouw van het vmbo en het Mbo.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2018, 29 november). <i>Wat doe jij?... Wensen en grenzen in de liefde</i> . Loketgezondleven.nl. Geraadpleegd op 9 oktober 2021, van https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800084

Bijlage 11 Informatiebrief co-creation session

Co-creation session ter verbetering van de seksuele voorlichting op het CCNV

Datum: 27 oktober 2021

Inleiding

Geachte lezer,

Wij vragen u vriendelijk om mee te doen aan een onderzoek. U beslist zelf of u wilt meedoen. Voordat u de beslissing neemt, is het belangrijk om meer te weten over het onderzoek. Lees deze informatiebrief rustig door. Bespreek het eventueel met uw omgeving. Bent u jonger dan 16? Dan is er ook toestemming nodig van beide ouders/voogden. Laat hun ook de informatiebrief lezen

Hebt u na het lezen van de informatie nog vragen? Dan kunt u terecht bij de onderzoeker. Onderaan deze informatiebrief vindt u haar contactgegevens.

1. Wat is het doel van het onderzoek?

Dit onderzoek wordt gedaan in het kader van een scriptieonderzoek vanuit de opleiding Toegepaste Psychologie (HBO). Het doel van het onderzoek is om de seksuele voorlichting op het CCNV te verbeteren. Om dit te kunnen bewerkstelligen is er vooronderzoek gedaan over de behoeften van de scholieren ten aanzien van de seksuele voorlichting. Voor dit stadium van het onderzoek worden scholieren en biologiedocenten uitgenodigd om mee te denken over hoe de seksuele voorlichting verbeterd kan worden. Aan de hand van dit onderzoek kunnen er aanpassingen worden gedaan de huidige invulling van de seksuele voorlichting. Een voorwaarde voor een goede seksuele voorlichting is dat deze aansluit op de behoeften van de scholieren. Een goede seksuele voorlichting heeft een preventieve werking op ongewenste zwangerschappen, soa's/hiv, seksueel grensoverschrijdend gedrag en homofoob gedrag.

2. Hoe wordt het onderzoek uitgevoerd?

De deelnemers worden gevraagd om mee te denken aan mogelijke verbeteringen voor de seksuele voorlichting. De resultaten uit het vooronderzoek worden aan de deelnemers gepresenteerd door de hoofdonderzoeker. De deelnemers worden in groepjes verdeeld en worden gevraagd om in deze groepjes te werken aan prototypes. Op basis van deze prototypes kan er een uiteindelijk product ontworpen worden ter verbetering van de seksuele voorlichting. De input van scholieren en biologiedocenten is belangrijk in dit proces, omdat het uiteindelijke product passend moet zijn voor hen.

3. Wat wordt er van u verwacht?

Wanneer u akkoord gaat met deelname aan dit stadium van het onderzoek, wordt er van u verwacht dat ze aanwezig bent u dinsdag **9 november 2021 15:15 uur** op een nader te bepalen locatie. Deze locatie wordt later doorgegeven. Van de deelnemers wordt verwacht dat zij twee uur beschikbaar zijn voor de sessie.

4. Wat zijn mogelijke voor- en nadelen van deelname aan dit onderzoek?

Het onderzoek kost een tijdsinvestering van 2 uur. Voordelen van het onderzoek zijn dat het bijdraagt aan de verbetering van seksuele voorlichting op CCNV.

5. Wat gebeurt er als u niet wenst deel te nemen aan dit onderzoek?

U beslist zelf of u meedoet aan het onderzoek. Deelname is vrijwillig. Als u besluit niet mee te doen, hoeft u verder niets te doen. U hoeft niets te tekenen. U hoeft ook niet te zeggen waarom u niet wilt meedoen. Als u tijdens het onderzoek niet meer mee wilt doen, kunt u ook zonder opgaaf van reden uw deelname aan het onderzoek beëindigen.

6. Wat gebeurt er met uw gegevens?

Gegevens uit het onderzoek worden vertrouwelijk bewaard. Uw persoonlijke gegevens worden veilig opgeslagen en alleen de onderzoeker weet om wie het gaat. Naast de onderzoeker, kunnen ook de begeleidende hogeschooldocenten van Saxion, die de kwaliteit van het onderzoek bewaken, uw gegevens inzien.

De onderzoeksgegevens worden gebruikt voor publicatie in de vorm van een onderzoeksrapport voor onderwijsdoeleinden, waarin individuele gegevens van deelnemers niet herkenbaar zijn. Uw privacy blijft dus volledig gewaarborgd.

7. Zijn er extra kosten/is er een vergoeding wanneer u besluit aan dit onderzoek mee te doen?

Er zijn voor u geen extra kosten verbonden aan dit onderzoek, en er is geen vergoeding voor deelname aan dit onderzoek.

8. Wilt u verder nog iets weten?

Neem rustig de tijd, om deze informatie te lezen en te bespreken met mensen uit je omgeving. Pas wanneer u zeker weet, dat u mee wilt doen aan het onderzoek, tekent u (en wanneer u jonger bent dan 16 jaar uw ouders/voogden ook).

Mocht u nog vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u deze stellen aan de onderzoeker. Hieronder volgen haar contactgegevens.

Naam:	Christel Bomhof
Telefoonnummer:	0613515193
E-mailadres:	christelbomhof@hotmail.com

Mocht u contact op willen nemen met een onafhankelijk persoon, omdat u klachten of opmerkingen hebt over de hoofdonderzoeker? Neem dan contact op met Frederieke Hermesen via het volgende e-mailadres:

E-mailadres:	f.y.g.m.hermesen@saxion.nl
--------------	----------------------------

Bijlage 12 Toestemmingsformulier co-creation session

Co-creation session ter verbetering van seksuele voorlichting op het CCNV

Ik heb de informatie over dit onderzoek voor de deelnemer gelezen. Ik kon aanvullende vragen stellen. Mijn vragen zijn voldoende beantwoord. Ik had voldoende tijd om te beslissen of ik deelneem aan dit onderzoek.

Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is. Ik ben me ervan bewust dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.

Ik weet dat de onderzoeker(s) en begeleiders van de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen inzien. Die mensen staan vermeld in de informatiebrief. Mijn gegevens zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem opgeslagen worden. Het gebruik van mijn gegevens in de rapportage is in ieder geval anoniem.

Ik geef toestemming om mijn gegevens te gebruiken, voor de doelen die in de informatiebrief staan. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan mij worden gevraagd.

Naam deelnemer:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Indien de deelnemer jonger is dan 16 jaar:

Naam ouder/voogd 1:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Naam ouder/voogd 2:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Ik verklaar hierbij dat ik deze deelnemer voldoende heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt die de toestemming van de deelnemer zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte op een wijze waardoor ik er zeker van ben dat de informatie de deelnemer bereikt heeft.

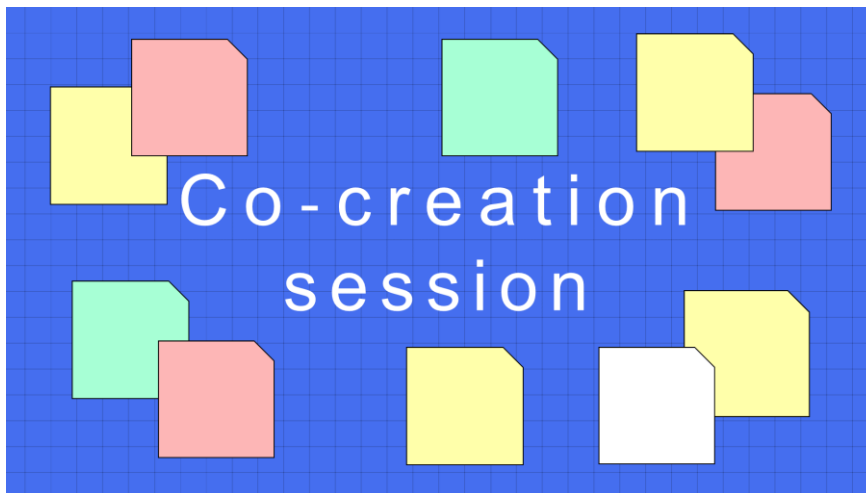
Naam onderzoeker: Christel Bomhof

Handtekening:

Datum: 27 / 10 / 2021

Bijlage 13 Inhoud pitch co-creation session

Hogeschool Saxion

Voorstellen ○ ○ ○ ○

- Nunspeet
- Student
- Onderzoek Seksuele voorlichting
- Scriptie

Hoofdonderzoeker

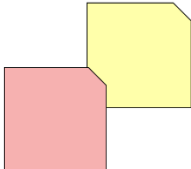
Christel Bomhof

Toegepaste psychologie

Hogeschool Saxion

Planning ○ ○ ○ ○

- 1 Doel van de co-creation session
- 2 Resultaten vooronderzoek
- 3 Groepjes vormen
- 4 Doel kiezen voor prototype met je groepje
- 5 Prototypes maken
- 6 Feedback op het prototype verwerken

Doel van de c.c.-session

- Verbeterde seksuele voorlichting
- Samen aan een oplossing werken
- Een prototype ontwerpen voor een oplossing
- Passend voor de school, docenten én de scholieren
- Waarom is jouw input belangrijk?

Resultaten vooronderzoek

o o o o

Wat weten we al over de behoeften van de scholieren, huidige kennis en vaardigheden van de docenten en bestaande seksuele voorlichtingsmethoden?

Resultaten vooronderzoek

Enquêteonderzoek onder de scholieren

Stellingen over de **aanvullende onderwerpen**

"Ik had graag binnen de seksuele voorlichting meer willen leren/horen over..."

1. praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's, hiv of zwangerschap
2. wensen, grenzen, weerbaarheid en communiceren hierover
3. het hebben van een relatie

Er bestaan meerdere passende lesmethoden die onderwerpen 2 & 3 behandelen

4. dubbele seksuele moraal (vooral aangegeven door de vrouwelijke scholieren)

Resultaten vooronderzoek

Enquêteonderzoek onder de scholieren

Stellingen over de **docenten**

"De docenten moeten..."

- gemakkelijker en zekerder spreken over de stof
- zich meer opstellen als vertrouwenspersoon.

Voor de docenten helpt hierbij: weten wat er leeft onder de scholieren, feedback en contact met een externe expert

Biologiesectie: "Een onafhankelijk vertrouwenspersoon, buiten de biologiedocenten om."

Resultaten vooronderzoek

Enquêteonderzoek onder de scholieren

Becijferen van **les- en werkvormen**

	Alle scholieren	Mannen	Vrouwen
Klassikale les	6,4	6,9	6,3
Anoniem vragen stellen aan de docent	6,9	6,3	7,4

Resultaten vooronderzoek

Enquêteonderzoek onder de scholieren

Stellingen over de **veilige sfeer**

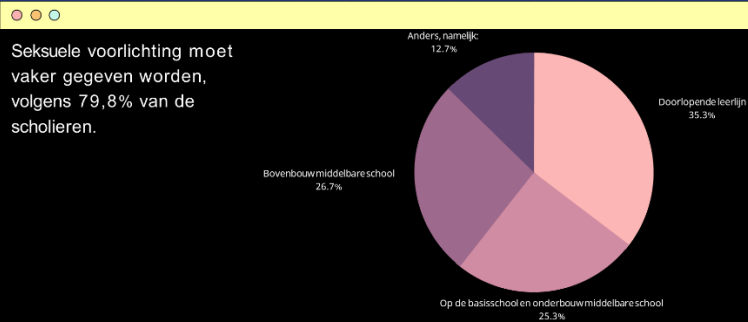
De veiligheid van de sfeer kreeg een 6,5. De vrouwelijke scholieren voelen zich minder veilig tijdens de lessen (6,2), dan de mannelijke scholieren (6,9).

Vrouwelijke scholieren vinden dat er meer/betere regels afgesproken moeten worden voor tijdens de seksuele voorlichtingslessen.

Resultaten vooronderzoek

Enquêteonderzoek onder de scholieren

Stellingen over de **frequentie**

Resultaten vooronderzoek

Uit het enquêteonderzoek is gebleken dat scholieren (meer) behoefte hebben aan het volgende:

Onderwerpen:

- Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's, hiv of zwangerschap
- Wensen, grenzen, weerbaarheid en communiceren hierover
- Het hebben van een relatie
- Dubbele seksuele moraal

Docenten:

- Gemakkelijker en zekerder spreken over de stof
- Toegang tot een vertrouwenspersoon over seksualiteit

Les- en

- werkvormen:
- Klassikale les
- Anoniem vragen stellen aan de docent

Veilig sfeer:

- Vrouwelijke scholieren:
- voelen zich minder veilig tijdens de seksuele voorlichtingslessen
- hebben behoefte afspreken van regels tijdens de lessen.

Frequentie:

- De seksuele voorlichting moet volgens 79,6% van de scholieren vaker worden gegeven.

Vorm een groepje!

o o o o

Wat is een prototype?

- Een vroeg model van een product.
- Probeer niet zelf het wiel uit te vinden. Kijk wat er al bestaat!
- Ieder heeft zijn eigen expertise, luister naar elkaar.

Voorbeelden

- Een aangepaste planning voor de seksuele voorlichtingslessen.
- Stel regels op voor tijdens de seksuele voorlichting
- Ontwerp een extra les over één of meer van de aanvullende onderwerpen
- Een feedback-formulier voor de docenten.

Kies een doel!

○ ○ ○ ○

Kies met je groepje minimaal één behoefte waar je aan wilt werken in jouw prototype.

Onderwerpen: • Praktische en concrete informatie over hoe te handelen bij soa's, hiv of zwangerschap • Wensen, grenzen, weerbaarheid en communiceren hierover • Het hebben van een relatie • Dubbele seksuele moraal	Docenten: • Gemakkelijker en zekerder spreken over de stof • Toegang tot een vertrouwenspersoon over seksualiteit	Les- en werkvormen: • Klassikale les • Anoniem vragen stellen aan de docent	Veiligheidsfeer: Vrouwelijke scholieren: • voelen zich minder veilig tijdens de seksuele voorlichtingslessen • hebben behoefte afspreken van regels tijdens de lessen.	Frequentie: • De seksuele voorlichting moet volgens 79,6% van de scholieren vaker worden gegeven.
---	--	--	---	--

Aan de slag!

○ ○ ○ ○

Bedenk samen met je groepje hoe je de behoefte, die jullie hebben gekozen, kunnen aanpakken. Probeer dat op papier te zetten en uit te werken. Hiervoor ontvangen jullie het opdrachtenboekje.

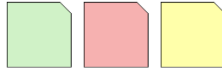
Feedback?

o o o o

Vertel over je prototype en laat deze waar mogelijk zien aan de anderen.

Wanneer je feedback geeft, wees eerlijk! Daar heeft de eindgebruiker meer aan.

1 Zijn er vragen over het prototype?

2 Zijn alle "aandeelhouders" er tevreden over?

3 Wat is feedback voor dit prototype?

Verwerk de feedback en verbeter het prototype.

o o o o

Bedankt
voor de
inzet!

Informatie- en opdrachtenboekje

1. Behoeften (max. 5 min.)

Er is een onderzoek gedaan onder de bovenbouwscholieren. Over de belangrijkste behoeften, die zijn vastgesteld in het onderzoek, hebben jullie een korte pitch ontvangen. Hier worden ze nog een keer op een rijtje gezet:

1. Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap.
2. Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover.
3. Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over het hebben van een relatie.
4. Vooral vrouwelijke scholieren hadden meer willen leren of horen over het doorbreken van de dubbele seksuele moraal.
5. Vrouwelijke scholieren vinden dat docenten gemakkelijker en/of zekerder mogen spreken over stof die te maken heeft met seksuele voorlichting.
 - a. De biologiedocenten noemen een aantal dingen die hierbij zouden kunnen helpen, namelijk: weten wat er leeft onder de scholieren, feedback krijgen van de scholieren en contact met een deskundige op het gebied van seksuele voorlichting.
6. Vrouwelijke scholieren vinden dat docenten zich meer op mogen stellen als vertrouwenspersoon.
 - a. De biologiedocenten geven aan veel taken te hebben en de biologiescholieren niet goed te kennen. Zij opperen een onafhankelijke vertrouwenspersoon buiten de biologiesectie als alternatief.
7. De klassikale les en het stellen van anonieme vragen aan de docenten worden het hoogst gewaardeerd door de scholieren als les- en werkvormen voor tijdens de seksuele voorlichting.
8. Vrouwelijke scholieren vinden dat er meer of betere regels afgesproken moeten worden voor tijdens de seksuele voorlichtingslessen.
9. De grote meerderheid van de scholieren (79,8 %) vinden dat seksuele voorlichting vaker gegeven moet worden.
10. Ongeveer een derde van de scholieren ziet de seksuele voorlichting graag terug als doorlopende leerlijn (35,3%). Een kwart van de scholieren wil de seksuele voorlichting vooral ontvangen in de bovenbouw van de middelbare school (26,7%). Een ander kwart van de scholieren wil de seksuele voorlichting vooral ontvangen op de basisschool en de onderbouw van de middelbare school (25,3%).

Kies samen met je groepje één (of meer) behoefte(n) waar jullie aan willen werken.

2. Brainstorm regels (max. 5 min.)

Lees de onderstaande regels met je groepje door.

1. Vermijdt oordelen. Je weet nooit waar een goed idee vandaan gaat komen. Het doel is om iedereen het idee te geven dat ze alles kunnen opperen. Anderen mogen daarop inhaken.
2. Moedig out-of-the-box ideeën aan. Out-of-the-box ideeën kunnen aanleiding geven tot creatieve sprongen. Wanneer we out-of-the-box ideeën bedenken, zijn we meer geneigd om te denken buiten materiële of technologische beperkingen.
3. Bouw op ideeën van anderen. Positief zijn en bouwen op andermans ideeën vergt wat vaardigheden. Probeer in gesprek het woord 'maar' te vermijden. Gebruik dus liever "Ja, en..." in plaats van "Ja, maar...".
4. Blijf bij het onderwerp. Probeer in de discussie op het doel te blijven focussen. Anders heb je kans dat je veel breder gaat werken, dan wat je designdoel is.
5. Eén gesprek per keer. Je team is meer geneigd om op een idee door te bouwen en een creatieve sprong te maken wanneer iedereen de volledige aandacht erbij heeft.
6. Wees visueel. In brainstormsessies zetten we ideeën op Post-its en plakken we ze op. Niets brengt een idee sneller over dan een schets.
7. Ga voor kwantiteit. Richt je op het genereren van zoveel mogelijk ideeën. Werk de ideeën snel uit en bouw voort op de beste.

3. Hoe kunnen we... (max. 10 min.)

Jullie hebben behoefte(n) gekozen waar jullie je op willen richten wat betreft het bedenken van een oplossing. Nu gaan we die behoeften proberen om te buigen naar “Hoe kunnen we...”-vragen, zodat deze uitdagingen veranderen in designkansen. Door vragen op deze manier te stellen, zijn er ook veel antwoorden mogelijk. Je hebt de ruimte om out-of-the-box te denken. Een goed

geformuleerde vraag suggereert niet een specifieke oplossing, maar geeft je een kader voor innovatief denken.

1. Kijk naar de behoefte(n) die jullie hebben gekozen. Probeer ze op een manier te herformuleren naar een vraag die begint met “Hoe kunnen we...” aan het begin.

Buig jullie gekozen behoefte(n) om naar “Hoe kunnen we...”-vragen.

Voorbeeld:

Vooraf vrouwelijke scholieren hadden meer willen leren of horen over het doorbreken van de dubbele seksuele moraal.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholieren in de seksuele voorlichting meer leren over de dubbele seksuele moraal?

Behoefte 1:

Hoe kunnen we

Behoefte 2:

Hoe kunnen we

Behoefte 3:

Hoe kunnen we

2. Kijk naar de vragen die jullie hebben opgesteld en vraag jezelf of deze vraagstelling meerdere soorten oplossingen oproept. Als dat niet het geval is, maak de vraag dan breder. Je vragen zouden een boel mogelijke antwoorden moeten kunnen hebben. We gaan vanuit deze vragen werken aan design. Deze vragen vormen de designvragen.

4. Brainstorm (max. 30 min.)

Jullie gaan nu in jullie groepje aan de gang met de “Hoe kunnen we...”-vragen door middel van een brainstorm. Hierbij zijn ook de Brainstormregels van belang.

Stappen:

1. Verdeel potloden/pennen en Post-its in je groep. Maak op de tafel plek vrij waar je de Post-its kan opplakken.
2. Gebruik ook bij dit onderdeel de Brainstormregels.
3. Kies de “Hoe kunnen we...”-vraag” die je bij dit onderdeel wil gaan beantwoorden.
4. Schrijf je idee voor een oplossing op een Post-it. Omschrijf je idee aan de groep wanneer je deze opplakt.
5. Genereer zoveel mogelijk ideeën op deze manier.
6. In het geval dat je meer dan één behoefte hebt gekozen, kun je er op dit moment voor kiezen om ook over die behoefte te brainstormen, maar dit hoeft niet per se. Eén behoefte goed uitwerken is beter, dan meerdere behoeften halfslachtig uitwerken.

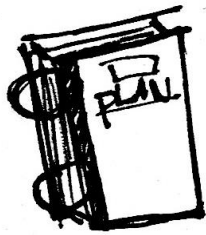
5. Bundel ideeën (max. 10 min.)

Nu jullie veel ideeën hebben bedacht, is het tijd om deze te combineren. Op deze manier ontwerpen we robuuste oplossingen. Het doel is om de beste onderdelen van verschillende ideeën samen te voegen. Probeer bij dit onderdeel verschillende combinaties te maken. Gebruik de beste onderdelen in je bundel van ideeën en laat de onderdelen, die niet werken, links liggen.

Stappen:

1. Jullie hebben een hoop Post-its opgeplakt. Begin door deze te organiseren. Plak vergelijkbare ideeën in clusters op. Bespreek de beste elementen van deze clusters.
2. Combineer de beste elementen in een bundel. Dit zijn de elementen uit de brainstorm die je terug zou willen zien in een concept.
3. Wanneer je bundels hebt gevormd, kun je deze beknopt beschrijven op de pagina hierna.

Bundels:

6. Creëer een concept (max. 15 min.)

Tot nu toe hebben jullie ideeën bedacht, overlegd en zelfs een selectie gemaakt. Het is nu tijd jullie 'beste' bundel met ideeën om te vormen naar een concept. Een concept is een meer gepolijste en complete versie van een idee. Een concept begint al meer te lijken op een antwoord op de designvraag.

Stappen:

1. Richt je op de gebundelde ideeën die jullie met Post-its hebben georganiseerd.
2. Kies de bundels die je wil uitwerken in één concept. Het doel is om een flexibel concept te ontwikkelen dat het antwoord vormt op de designvraag.
3. Houd de designvraag in je achterhoofd terwijl je keuzes maakt voor de oplossing die je aan het bedenken bent. Geeft jullie concept/oplossing antwoord op deze vraag?
4. Werk je concept uit op een papier of op de onderste helft van deze pagina. Probeer vanuit je expertise te werken. Het hoeft nog niet perfect te zijn, maar houdt de onderstaande vragen wel in je achterhoofd.
 - a. Is jullie concept iets dat past bij de wensen van de scholieren?
 - b. De docenten weten wat voor hen haalbaar is om les over te geven. Is er meer nodig om dit plan tot realiteit te brengen?

7. Feedbackronde notities (max. 15 min.)

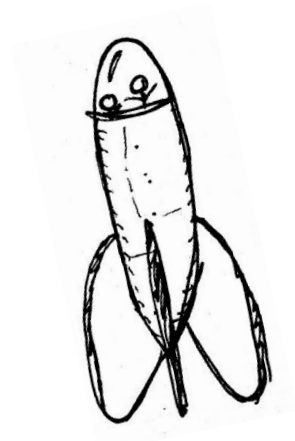
Je gaat nu samen met je groepje feedback ontvangen op jullie concept. Vertel aan het andere designteam wat jullie hebben bedacht. Noteer hieronder de feedback die jullie hierop krijgen:

8. Verwerk de feedback in het concept (max. 15 min.)

Jullie hebben feedback ontvangen op jullie concept. Verwerk deze feedback in het concept op papier, bijvoorbeeld deze pagina. Wanneer jullie dit gedaan hebben, hebben jullie een prototype ontwikkeld wat antwoord geeft op één of meerdere designvragen.

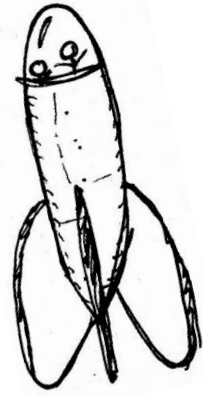
Designvraag:

Bijlage 15 Co-creation prototype 1

8. Verwerk de feedback in het concept (max. 15 min.)

Jullie hebben feedback ontvangen op jullie concept. Verwerk deze feedback in het concept op papier, bijvoorbeeld deze pagina. Wanneer jullie dit gedaan hebben, hebben jullie een prototype ontwikkeld wat antwoord geeft op één of meerdere designvragen.

Behoeft(e)n:

1. Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap.

Designvraag:

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholieren meer voorkennis hebben zodat ze makkelijker en zekerder kunnen handelen in het geval van soa's, HIV en/of zwangerschap?

Om de seksuele voorlichting te verbeteren, zal er een professional worden ingeschakeld die elk jaar in een vaste periode voorlichting komt geven en dat in zowel de onderbouw als bovenbouw doet (in de eerste, derde en vijfde klas bijvoorbeeld). Deze professional kan per periode bij een andere school in de stad langsgaan. Zo wordt op elke school in de stad kwalitatief goede voorlichting gegeven. We denken dat een gastles door een professional effectiever zal zijn ten opzichte van les door een docent, vanwege een bredere kennis over het onderwerp en een daarbij grotere mate van zelfverzekerdheid waarover een professional beschikt.

Belangrijk is dat de professional in het eerste deel van de les beknopt de algemene informatie bespreekt wat betreft soa's en zwangerschappen. Dit geldt voor zowel de onderbouw als de bovenbouw, maar in de bovenbouw kan dit met wat meer diepgang.

Het tweede deel van de les bevat interactie. Door middel van een bordspel worden de scholieren betrokken in het onderwerp. Leuk zou zijn als er ook nog iets te winnen valt, dit kan de inzet verhogen.

Zo kan de les worden opgedeeld:

1. Algemene informatie:

- **Wat een soa is.**
- **De meest voorkomende soa's.**
- **De mate van ernst van de meest voorkomende soa's (deze soa is HEEL ernstig, deze soa is makkelijk te verhelpen, deze soa is HEEL besmettelijk, etc.)**
- **Hoe je zelf een soa kan herkennen/de fysieke gevolgen.**
- **Hoe je zelf een soa kan oplopen/de sociale gevolgen (jee, heb ik mijn ex besmet?)**
- **De nevengevolgen (bijvoorbeeld voor het sociale leven)**
- **Feiten en fabels**

2. Wat scholieren zelf kunnen doen:

- **Voorbehoedsmiddelen voor zowel zwangerschap als soa's.** Bijvoorbeeld PrEP, condoms, beflapjes en de pil benoemen.
- **Aangeven waar scholieren terecht kunnen voor behandeling, middelen, voorlichting, vertrouwenspersonen.** Alle betrouwbare informatie op 1 plek, zoals op www.sense.info

3. Het interactieve deel:

Leuk is het om de scholieren na het luistergedeelte een soa bordspel te laten spelen. Een mogelijk bordspel is het spel **better safe than soa**, ontwikkeld door de Aanstokerij. De informatie die de scholieren hebben opgedaan tijdens de gastles kan nu spelenderwijs worden toegepast. Na het spel volgt een actieve nabespreking.

Tenslotte moeten er naar aanleiding van de lessen seksuele voorlichting posters worden ingelijst die geplaatst worden op de deuren van het meisjes- en jongens toilet. (Voor de jongens gelden alleen de soa's, niet de zwangerschap)

4. Voorbeeld Poster

Hi,

Vermoed je een soa of een zwangerschap?

Dat is niet fijn!

Herken de symptomen
tijdig.

Bel in vertrouwen naar
0341 75.....

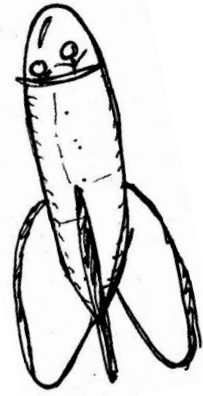

Jij doet ertoe!

Bijlage 16 Co-creation prototype 2

8. Verwerk de feedback in het concept (max. 15 min.)

Jullie hebben feedback ontvangen op jullie concept. Verwerk deze feedback in het concept op papier, bijvoorbeeld deze pagina. Wanneer jullie dit gedaan hebben, hebben jullie een prototype ontwikkeld wat antwoord geeft op één of meerdere designvragen.

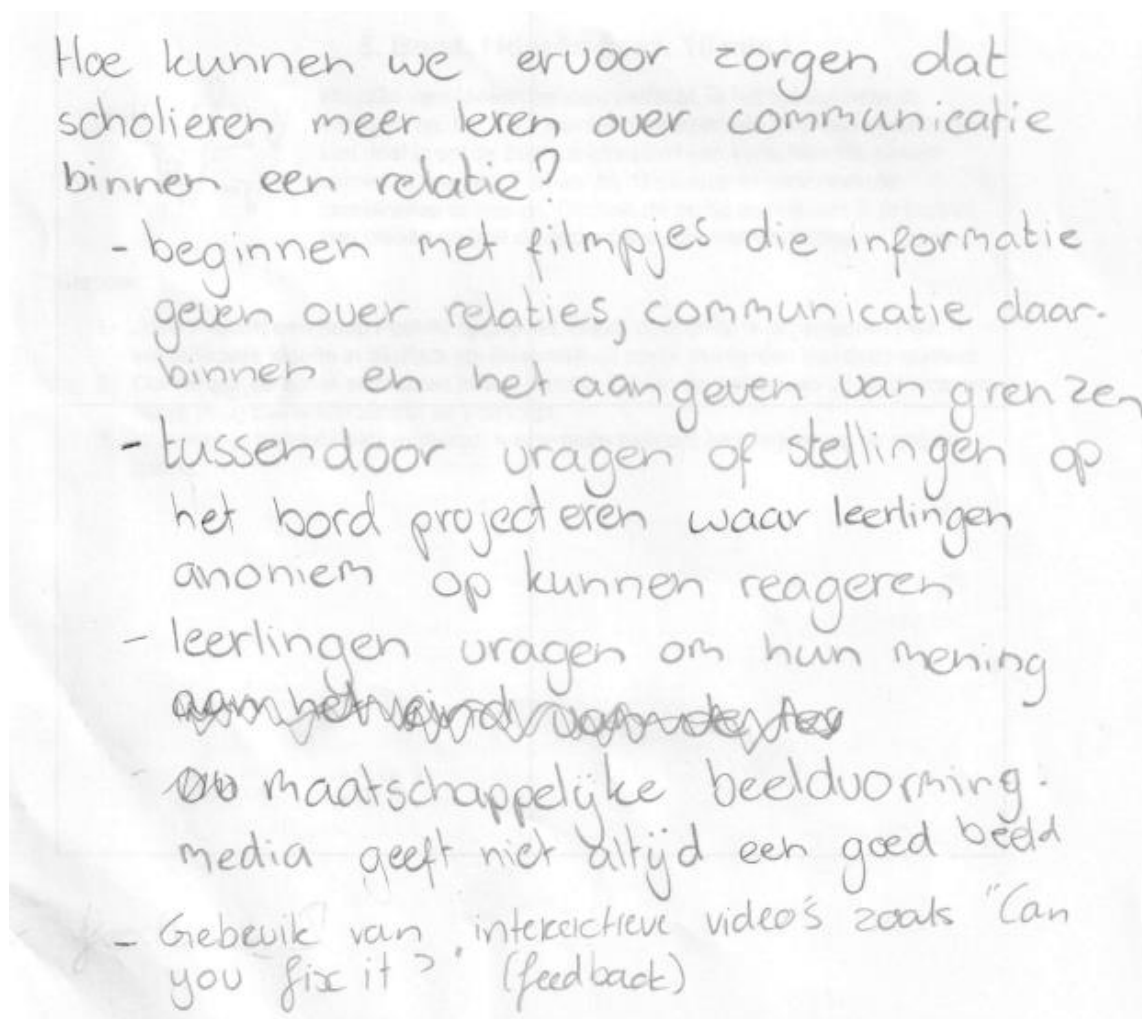

Behoeft(e)n:

- Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover.
- Scholieren hadden binnen de seksuele voorlichting meer willen leren of horen over het hebben van een relatie.

Designvraag:

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholieren met leren over communicatie binnen een relatie?

Bijlage 17 Informatiebrief feedbackronde

Feedbackronde prototype verbetering seksuele voorlichting

Datum: 29 oktober 2021

Inleiding

Geachte heer/mevrouw,

Wij vragen u vriendelijk om mee te doen aan een onderzoek. U beslist zelf of u wilt meedoen. Voordat u de beslissing neemt, is het belangrijk om meer te weten over het onderzoek. Lees deze informatiebrief rustig door. Bespreek het eventueel met uw omgeving. Indien de deelnemer jonger is dan 16 jaar, is er ook schriftelijke toestemming nodig van beide ouders/voogden. Ook zij lezen deze informatiebrief.

Hebt u na het lezen van de informatie nog vragen? Dan kunt u terecht bij de onderzoeker. Onderaan deze informatiebrief vindt u haar contactgegevens.

1. Wat is het doel van het onderzoek?

Het doel van het scriptieonderzoek is om door middel van onderzoeks- en ontwerpmethoden een beroepsproduct te creëren, aan de hand waarvan de seksuele voorlichting op het CCNV beter aansluit op de behoeften van de middelbare scholieren. Wanneer de seksuele voorlichting beter aansluit op de behoeften van de scholieren, leidt dit tot een effectievere seksuele voorlichting, waarbij de scholieren de boodschap sneller zullen onthouden en toepassen.

Het beroepsproduct zal worden ontworpen op basis van onderzoek naar de behoeften van de scholieren, op basis van onderzoek naar de vaardigheden en expertise van de biologiedocenten en op basis van onderzoek naar bestaande passende methoden omtrent seksuele voorlichting.

2. Hoe wordt het onderzoek uitgevoerd?

Dit onderdeel, waar u deel aan kunt nemen, van het onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van feedbackrondes. Groepen deelnemers ontvangen informatie over de prototypes van het beroepsproduct en worden gevraagd hier feedback op te geven vanuit hun ervaringen, expertise, behoeften en wensen. De feedback wordt door de hoofdonderzoeker genoteerd op een formulier.

3. Wat wordt er van u verwacht?

Van de deelnemer wordt verwacht dat hij/zij/die een biologiedocent, een leerlingenraadslid of een medewerker met een bestuursfunctie is op het CCNV. Daarnaast voorziet de deelnemer de gepresenteerde prototypes van eerlijke feedback.

4. Wat zijn mogelijke voor- en nadelen van deelname aan dit onderzoek?

Een voordeel van deelname aan dit onderdeel van het onderzoek, is dat verbetering aan de seksuele voorlichting medemogelijk wordt gemaakt. Een potentieel nadeel aan deelname is dat het een tijdsinvestering van een uur kost.

5. Wat gebeurt er als u niet wenst deel te nemen aan dit onderzoek?

U beslist zelf of u meedoet aan het onderzoek. Deelname is vrijwillig. Als u besluit niet mee te doen, hoeft u verder niets te doen. U hoeft niets te tekenen. U hoeft ook niet te zeggen waarom u niet wilt meedoen. Als u tijdens het onderzoek niet meer mee wilt doen, kunt u ook zonder opgave van reden uw deelname aan het onderzoek beëindigen.

6. Wat gebeurt er met uw gegevens?

Gegevens uit het onderzoek worden vertrouwelijk bewaard. Er worden geen persoonsgegevens verzameld gedurende het onderzoek, afgezien van het toestemmingsformulier. Dit formulier wordt maximaal twee jaar bewaard. Alleen de onderzoeker weet om wie het gaat. Naast de onderzoeker, kunnen ook de begeleidende hogeschooldocenten van Saxion, die de kwaliteit van het onderzoek bewaken, uw toestemmingsformulier inzien.

De onderzoeksgegevens worden gebruikt voor publicatie in de vorm van een onderzoeksrapport voor onderwijsdoeleinden, waarin individuele gegevens van deelnemers niet herkenbaar zijn. Uw privacy blijft dus volledig gewaarborgd.

7. Zijn er extra kosten/is er een vergoeding wanneer u besluit aan dit onderzoek mee te doen?

Er zijn voor u geen extra kosten verbonden aan dit onderzoek, en er is geen vergoeding voor deelname aan dit onderzoek.

8. Wilt u verder nog iets weten?

Neemt u rustig de tijd, om deze informatie te lezen en eventueel te bespreken met uw omgeving.

Mocht u nog vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u deze stellen aan de onderzoeker. Hieronder volgen zijn/haar contactgegevens.

Naam:	Christel Bomhof
Telefoonnummer:	0613515193
E-mailadres:	christelbomhof@hotmail.com

Mocht u contact op willen nemen met een onafhankelijk persoon, omdat u klachten of opmerkingen hebt over de hoofdonderzoeker? Neem dan contact op met Frederieke Hermsen via het volgende e-mailadres:

E-mailadres:	f.y.g.m.hermsen@saxion.nl
--------------	---------------------------

Bijlage 18 Toestemmingsformulier feedbackronde

Feedbackronde prototype verbetering seksuele voorlichting

Ik heb de informatie over dit onderzoek voor de deelnemer gelezen. Ik kon aanvullende vragen stellen. Mijn vragen zijn voldoende beantwoord. Ik had voldoende tijd om te beslissen of ik deelneem aan dit onderzoek.

Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is. Ik ben me ervan bewust dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet mee te doen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.

Ik weet dat de onderzoeker(s) en begeleiders van de onderzoeker(s) mijn gegevens kunnen inzien. Dit staat vermeld in de informatiebrief. Mijn gegevens zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem opgeslagen worden. Het gebruik van mijn gegevens in de rapportage is in ieder geval anoniem.

Ik geef toestemming om mijn gegevens te gebruiken, voor de doelen die in de informatiebrief staan. Mocht er aanleiding zijn om de gegevens te gebruiken voor een ander onderzoeksdoel dan zal opnieuw toestemming aan mij worden gevraagd.

Naam deelnemer:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Indien de deelnemer jonger is dan 16 jaar:

Naam ouder/voogd 1:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Naam ouder/voogd 2:

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Ik verklaar hierbij dat ik deze deelnemer voldoende heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt die de toestemming van de deelnemer zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte op een wijze waardoor ik er zeker van ben dat de informatie de deelnemer bereikt heeft.

Naam onderzoeker: Christel Bomhof

Handtekening:

Datum: 29 / 10 / 2021

Bijlage 19 Feedbackformulier deelvraag 5 leeg

Feedbackformulier

Feedbackgevers: Biologiesectie/Leerlingenraad/Bestuur CCNV **Deelnemersaantal:**

Datum:

Feedback:
Onderdeel:
Opmerking:
Suggestie voor verbetering:
Onderdeel:
Opmerking:
Suggestie voor verandering:
Onderdeel:
Opmerking:
Suggestie voor verandering:
Onderdeel:
Opmerking:
Suggestie voor verandering:
Onderdeel:
Opmerking:
Suggestie voor verandering:

Bijlage 20 Introductietekst feedbackronde

Hartelijk dank voor jullie deelname. Tijdens deze feedbackronde zal ik jullie een aantal zaken voorleggen. Ik wil jullie vragen om eerlijke feedback hierop te leveren. De feedback mag gaan over verbeterpunten, eisen, tips, aanvullingen, etc.

Ter verbetering van de seksuele voorlichting op het CCNV is er onderzoek gedaan naar de behoeften van de scholieren. In een co-creation session zijn biologiedocenten en scholieren de belangrijkste behoeften, die spelen, voorgelegd. Zij hebben tijdens de co-creation session prototypes ontworpen voor het opvangen van een aantal spelende behoeften. Hierbij hebben zij de keuze gemaakt voor de vier behoeften die volgens hen de meeste prioriteit hebben. Drie van deze behoeften heeft te maken met het toevoegen van aanvullende onderwerpen aan de seksuele voorlichting. De scholieren zouden namelijk meer willen leren/horen over:

1. praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap;
2. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover;
3. het hebben van een relatie.

Daarnaast geeft 79,8% van de scholieren aan vaker les over seksuele voorlichting te willen hebben. Het belang van deze behoefte werd ook door de scholieren in de co-creation session onderschreven. Echter, is voor deze behoefte geen prototype ontworpen, vanwege de beperkte hoeveelheid tijd in de co-creation session.

De ontworpen prototypes vormen in zekere zin de basis voor het beroepsproduct wat ik zal gaan ontwerpen voor het CCNV. Het doel is om door middel van onderzoeks- en ontwerpmethoden een beroepsproduct te creëren, aan de hand waarvan de seksuele voorlichting op het CCNV beter aansluit op de behoeften van de middelbare scholieren. Om het beroepsproduct aan te laten bij de hele school vraag ik de leerlingenraad, het bestuur en de biologiesectie om feedback. De prototypes staan nog in de kinderschoenen. Ze zijn dus nog maar beperkt uitgewerkt. De feedback zal gebruikt worden om verdere uitwerking te sturen.

Graag wil ik de per onderdeel van de prototypes de feedback bespreken. Als er ergens vragen over zijn beantwoord ik ze natuurlijk graag.

Prototype 1

Het eerste prototype richt zich op de behoefte met betrekking dat de scholieren meer willen leren/horen over praktische en concrete informatie over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap. Dit designteam heeft een opbouw van een les ontworpen over dit onderwerp.

Externe professional

Het designteam geeft aan dat de les of een deel ervan gegeven zou moeten worden door een externe professional, omdat deze meer kennis over het onderwerp heeft en daardoor met zekerheid hierover kan spreken. De deelnemers verwachten dat een les hierover door een externe professional effectiever werkt, dan een les door de biologiedocent. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Invulling van de les

Ik bespreek met jullie de indeling van de les. Voel je vrij om me per onderdeel te onderbreken met vragen of feedback. Vragen en feedback mogen ook op tafel worden

gelegd nadat de gehele les is uitgelegd. De les wordt opgedeeld in de volgende drie onderdelen:

1. Algemene informatie over soa's, hiv en zwangerschap

In dit onderdeel wordt er informatie verschaft over in ieder geval soa's en hiv. Er wordt ingegaan op wat soa's zijn, welke heeft meeste voorkomen, wat de ernst is van de soa, hoe je deze kan herkennen, hoe je een soa kan oplopen en wat bijgevolgen zijn van soa's op bijvoorbeeld het sociale leven van iemand die is besmet is.

2. "Wat scholieren zelf kunnen doen"

Binnen dit onderdeel leren de scholieren over de preventie van soa's, hiv en zwangerschap en waar je terecht kan voor behandeling, middelen, voorlichting en vertrouwenspersoon.

3. Interactief deel

Tijdens het interactieve gedeelte wordt er gebruikgemaakt van het bordspel Better Safe than Soa (verkrijgbaar voor €35,00), zodat de verkregen informatie spelenderwijs toegepast kan worden. Na het spel is er ruimte voor een klassikale nabespreking.

Designteam 1 heeft overigens een voorbeeldposter ontworpen. Dergelijke informatieve posters over soa's, hiv en zwangerschap kunnen worden opgehangen aan de binnenkant van de toiletten.

Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Posters

Daarnaast heeft het designteam bedacht om buiten de lessen om educatieve posters in te zetten. Deze kunnen worden opgehangen aan de binnenkant van toiletstallen op school. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Overig

Hebben jullie buiten het prototype om nog feedback over hoe we met de seksuele voorlichting beter aan kunnen sluiten op de behoefte van de scholieren om meer te leren/horen over hoe te handelen in gevallen van soa's, hiv en zwangerschap?

Prototype 2

Het tweede prototype weergeeft vier les- of werkvormen voor tijdens seksuele voorlichtingslessen die ingezet kunnen worden om bij te dragen aan de twee behoeften van de scholieren om meer te leren/horen over

1. wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover en
2. het hebben van een relatie.

Deze les- en werkvormen kunnen gebruikt worden bij het samenstellen van aanvullende seksuele voorlichtingslessen over bovengenoemde onderwerpen.

Informatieve video's

Een ontworpen lesvorm bestaat uit het laten zien van informatieve video's over relaties, communicatie daarin en het aangeven van wensen en grenzen. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Anonieme vragen en stellingen

Tussen de video's door kunnen er vragen of stellingen op het bord geprojecteerd worden waar scholieren anoniem op kunnen reageren. Verbaal gaf het designteam aan dat video's niet te lang mogen duren voordat ze worden onderbroken door stellingen, lettend op de spanningsboog van de scholieren. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Klassengesprek

De scholieren kunnen over bepaalde zaken gevraagd worden naar hun meningen. Een dergelijk klassengesprek, waarbij scholieren worden blootgesteld aan verschillende soorten standpunten, kan bijdragen aan de maatschappelijke beeldvorming. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Can you fix it?

Een lesvorm was het inzetten van de methode "Can you fix it?", waarbij een interactieve video wordt afgespeeld. De video's zijn te filteren op basis van onderwerpen. De video's zijn gratis te gebruiken via Sense.info. Ik hoor hierover graag jullie feedback.

Overig

Bij het verder uitwerken van beroepsproduct zal ik de hierboven beschreven les- en werkvormen in acht nemen. Daarnaast bestaan er methoden, die worden aanbevolen door de overheid, waarbij bovengenoemde onderwerpen worden behandeld. Deze methoden worden ook geraadpleegd bij het verder uitwerken van bovengenoemde behoeften.

Methoden		Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover	Het hebben van een relatie	Praktische en concrete informatie in het geval van soa, hiv of zwangerschap
Lang Leve de Liefde	Onderbouw	X	X	-
	Bovenbouw	X	X	-
Liefde is...	Voor jongens	X	X	-
	Voor meisjes	X	X	-
Can you fix it?		X	-	-
Be-loved		X	-	-

Hebben jullie buiten het prototype om nog feedback over hoe we met de seksuele voorlichting beter aan kunnen sluiten op de behoefte van de scholieren om meer te leren/horen over wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover?

Hebben jullie buiten het prototype om nog feedback over hoe we met de seksuele voorlichting beter aan kunnen sluiten op de behoefte van de scholieren om meer te leren/horen over het hebben van een relatie?

Vaker seksuele voorlichting

Een 79,8% van de scholieren geeft aan behoefte te hebben aan vaker seksuele voorlichting. Stel, ik ga hier iets voor bedenken. Wat voor feedback zouden jullie mee alvast mee kunnen geven?

Bijlage 21 Feedbackformulier aldus de leerlingenraad

Feedbackformulier

Feedbackgevers: Biologiesectie/Leerlingenraad/Bestuur CNAV **Deelnemersaantal:** 6

Datum: 23 november 2021

Feedback:
Onderdeel: Overig - Leerlingenraad betrekken bij het implementeren van het beroepsproduct. Opmerking: De leerlingenraad vroeg zich af of het uiteindelijke beroepsproduct alleen wordt neergelegd bij de biologiesectie en dat implementatie afhankelijk is van hen. Suggestie voor verbetering: De leerlingenraad zou graag inspraak krijgen in het implementeren van het beroepsproduct. Zij ontvangen een kopie van het beroepsproduct.
Onderdeel: Externe professional Opmerking: De leerlingenraad is enthousiast over het inzetten van een externe professional. Ze geven aan dat ze dit prettig lijkt, omdat je je minder kwetsbaar op hoeft te stellen bij een onbekende, die veel verstand heeft van het onderwerp vergeleken met een biologiedocent. Suggestie voor verandering: De leerlingenraad wil graag dat een externe deskundige zoveel mogelijk wordt ingezet.
Onderdeel: "Better safe than soa"-bordspel Opmerking: Niet iedere docent is even geschikt om een dergelijk interactief bordspel in goede banen te leiden. Daarnaast past een bordspel niet bij iedere (biologie-)docent. Suggestie voor verandering: Biedt in het beroepsproduct ook een alternatief voor het inzetten van het bordspel, zodat docenten zelf kunnen kiezen wat beter bij hun past.
Onderdeel: Vaker seksuele voorlichting (en toetsing) Opmerking: De seksuele voorlichting moet vaker terugkomen. Daarnaast moet deze gespreid aangeboden worden. Extra seksuele voorlichting mag echter niet te veel zorgen voor een verhoging van de werkdruk op de scholieren. Suggestie voor verandering: Dit houdt in dat er in ieder geval drie momenten zijn waarop deze aangeboden moet worden. Dit moet gedaan worden aan het begin van de middelbare schoolcarrière, in het midden van de middelbare schoolcarrière en aan het eind van de middelbare schoolcarrière. Aanvullende seksuele voorlichtingslessen, vooral die in de bovenbouw, hoeven niet getoetst te worden.
Onderdeel: Posters Opmerking: De leerlingenraad geeft aan dat posters op de toiletten niet handig zijn. Scholieren hoeven niet "overspoelt" te worden met de seksuele voorlichting. Daarnaast is er op de toiletten een groot gevaar voor het bekladden van de posters. Suggestie voor verandering: Het plaatsen van posters in en rondom biologielokalen is een beter alternatief.

Onderdeel: Algemene informatie over soa's, hiv en zwangerschap Opmerking: Informatie over de LHBTI+-gemeenschap en soa's, hiv en zwangerschap moet ook terugkomen in de lessen. Suggestie voor verandering: Informatie hierover moet in de lessen worden toegevoegd en/of moet er in de lessen verwezen worden naar informatiebronnen die hier dieper op ingaan.
Onderdeel: Algemene informatie over soa's, hiv en zwangerschap Opmerking: Er moet ook uitgelegd worden dat soa's niet altijd gepaard gaan met merkbare symptomen. Suggestie voor verbetering: De lessen over hoe te handelen in het geval van soa's, hiv of zwangerschap moeten ook gaan over het testen op soa's en wanneer je je moet laten testen.
Onderdeel: Informatieve video's Opmerking: De video's zijn een goede manier om te leren van seksuele voorlichting. Echter, is hierbij de selectie van de video's erg belangrijk. Suggestie voor verandering: De docenten zouden niet de enige verantwoordelijke hoeven zijn voor het selecteren van de video's. De getoonde video's moeten namelijk aansluiten op de beleavingswereld van de scholieren. De docenten kunnen feedback vragen van de scholieren of de leerlingenraad over de video's. Daarnaast mogen de gekozen video's niet te langdradig zijn.
Onderdeel: Anonieme vragen en stellingen Opmerking: Het is handig als docenten aan het begin van de les de scholieren vragen om dergelijke websites/apps alvast op te starten, omdat het anders lang kan duren voordat de scholieren de boel hebben opgestart. Suggestie voor verandering: De docenten vragen de scholieren aan het begin van de les om de websites/apps op te starten.
Onderdeel: Klassengesprek Opmerking: In theorie is dit een mooie methode. Echter, zijn niet alle klassen geschikt voor dergelijke gesprekken. De scholieren moeten zich kwetsbaar opstellen, waardoor scholieren het risico lopen om naar aanleiding gepest te worden. Daarnaast ontstaan er vaak vervelende sferen tijdens dergelijke gesprekken. Suggestie voor verandering: De klassengesprekken kunnen misschien beter achterwege gelaten worden of een alternatief voor worden gevonden.
Onderdeel: Can you fix it? Opmerking: "Can you fix it?" moet klassikaal ingezet worden. Keuzes in het spel kunnen worden gemaakt aan de hand van stemmen door het opsteken van handen door de scholieren. Drukke die tijdens het spelen van het spel ontstaat kan gebruikt worden om

scholieren hun zegje te laten doen en hun mening te geven, mits ze daar behoefte aan hebben.

Suggestie voor verandering: *Zie opmerking.*

Onderdeel: Overig - prototype 2

Opmerking: De scholieren kunnen zich aan het begin van de seksuele voorlichting ongemakkelijk voelen.

Suggestie voor verandering: Er kan een werk- of lesvorm ingezet worden om de scholieren te laten acclimatiseren. Dit kan bijvoorbeeld een energizer zijn, maar ook een oefening waarbij scholieren zoveel mogelijk synoniemen voor geslachtsdelen op moeten noemen.

Onderdeel: Overig – Wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover

Opmerking: Om de scholieren weerbaarder te maken zouden de scholieren kunnen leren over fysieke zelfverdediging.

Suggestie voor verandering: Door seksuele voorlichting met L.O.(/gym) te combineren, kunnen de scholieren les krijgen over zelfverdediging.

Onderdeel: Overig - Het hebben van een relatie

Opmerking: Bij “het hebben van relaties” hoort ook benoeming van de LHBTI+-gemeenschap.

Suggestie voor verandering: In de lessen moet benoemd worden wat LHBTI+ betekent. De leerlingenraad vindt het belangrijk dat er wordt benoemd dat seksualiteiten anders dan heteroseksualiteit niet onnatuurlijk zijn. In de lessen moet het tenminste benoemd worden of er moet verwezen worden naar betrouwbare informatie over onderwerp.

Onderdeel: Vaker seksuele voorlichting

Opmerking: De scholieren willen dat seksuele voorlichting breder wordt getrokken dan alleen biologie.

Suggestie voor verandering: De seksuele voorlichting kan ook gegeven worden tijdens de mentorlessen. De leerlingenraad geeft aan dat deze lessen op het moment niet optimaal worden benut, waardoor zij inschatten dat er ruimte is om daar een aantal uren seksuele voorlichting onder te scharen.

Bijlage 22 Feedbackformulier aldus het bestuur

Feedbackformulier

Feedbackgevers: Biologiesectie/Leerlingenraad/Bestuur CCNV **Deelnemersaantal:** 2

Datum: 25 november 2021

Feedback:
Onderdeel: Externe professional Opmerking: Het inschakelen van een externe professional om lessen te verzorgen voor scholieren is een wijze stap. Wel moeten biologiedocenten op de hoogte zijn van wat er in lessen door de externe professional worden gezegd, zodat zij daar op voort kunnen borduren. Suggestie voor verbetering: Het is handig om lessen van een externe professional in de biologielessen te doen, met aanwezigheid van de biologiedocent. Deze kunnen dan ook leren van de externe professional en wellicht bepaalde onderdelen overnemen.
Onderdeel: Vaker seksuele voorlichting Opmerking: Het vaker aanbieden van seksuele voorlichting is belangrijk. Zoals de leerlingenraad aangaf om dit in het begin, midden en einde van de middelbare schoolcarrière te doen is een mooie optie, maar het is handiger om voor te focussen op het eerste en het derde schooljaar. Scholieren hebben het erg druk in de bovenbouw en er is daar minder ruimte om lesprogramma's uit te breiden. Suggestie voor verandering: In het beroepsproduct moet vooral gefocust worden op het uitbreiden van de seksuele voorlichting in de onderbouw, aangezien er op het moment in de bovenbouw weinig aanvullingen haalbaar zijn.
Onderdeel: Posters Opmerking: Het is belangrijk om goed te kijken waar dergelijke posters vandaan komen. Niet alle websites en stichtingen zijn even passend voor de scholieren van het CCNV. Sense.info is bijvoorbeeld een erg uitgebreide site, maar niet alles wat erop staat wordt als even geschikt gezien voor de scholieren. Suggestie voor verandering: De gekozen posters moeten aansluiten bij het imago van de school.
Onderdeel: Informatieve video's Opmerking: Het is ook bij de informatieve video's belangrijk waar deze vandaan gehaald worden. De keuze van de docent moet daarin leidend zijn. Suggestie voor verandering: De geselecteerde video's moeten passen bij de docenten en mogen niet te lang duren.
Onderdeel: Externe professional Opmerking: Een tip is om ook te kijken naar Siriz voor voorlichtingslessen. Suggestie voor verandering: In het beroepsproduct kan eventueel Siriz worden opgenomen.

Onderdeel: Anonieme vragen en stellingen Opmerking: Het is ook mogelijk om seksuele voorlichting uit te breiden naar andere vakken, zoals mentorlessen. Echter, is het anonieme stellen van vragen vooral passend in de biologielessen. Suggestie voor verandering: Het gebruik de werkvorm met betrekking tot het anoniem stellen van vragen moet vooral geïmplementeerd worden tijdens die lessen die plaatsvinden in de biologielessen.
Onderdeel: Overig – wensen, grenzen, weerbaarheid en het communiceren hierover Opmerking: Dit onderwerp is ook iets wat docenten aangaat, zowel binnen als buiten lessen om. Het bestuur zou graag een studiedag voor alle docenten implementeren waarbij er wordt geleerd over wensen, grenzen, weerbaarheid. Suggestie voor verbetering: Het bestuur ziet in het beroepsproduct graag een advies over waar ze eventueel zouden kunnen aankloppen voor het organiseren van een dergelijke studiedag.
Onderdeel: Overig - Algemeen Opmerking: Het CCNV heeft meer aan een beroepsproduct wat kleiner is, maar goed is van kwaliteit vergeleken met een te uitgebreid beroepsproduct. Suggestie voor verandering: Binnen het beroepsproduct moet er een duidelijke focus zijn.
Onderdeel: Bestuur betrekken bij het implementeren van het beroepsproduct Opmerking: Het bestuur ontvangt, net als de biologiesectie en de leerlingenraad, een kopie van het beroepsproduct. Het bestuur wil namelijk ook betrokken worden bij de implementatie hiervan. Suggestie voor verandering: <i>Zie opmerking</i>

Bijlage 23 Feedbackformulier aldus de biologiesectie

Feedbackformulier

Feedbackgevers: Biologiesectie/Leerlingenraad/Bestuur CCNV **Deelnemersaantal:** 2

Datum: 25 november 2021

Feedback:
Onderdeel: Externe professional Opmerking: Op financieel vlak is een externe professional waarschijnlijk goed te regelen voor de biologiedocenten. Echter, komen er organisatorisch een hoop dingen bij kijken. Suggestie voor verbetering: Dit is niet iets wat per se in het beroepsproduct verholpen kan worden. Dit is een verantwoordelijkheid van de docenten wanneer ze het gebruik van een professional gaan implementeren.
Onderdeel: Vaker seksuele voorlichting Opmerking: Bij het spreiden van de seksuele voorlichtingslessen is er in de eerste weinig ruimte binnen het vak biologie. Binnen de derde klas is er wel ruimte om extra lessen in te vullen over de aanvullende onderwerpen. Suggestie voor verandering: Seksuele voorlichting in het eerste schooljaar past het beste in vakken buiten de biologieles om. Mentorlessen bieden een mooi alternatief voor seksuele voorlichtingslessen in het eerste schooljaar.
Onderdeel: Anoniem vragen en stellingen Opmerking: Het is belangrijk dat de lessen (deels) vanuit de vragen van scholieren worden ingericht. Suggestie voor verandering: Scholieren moeten op een bepaalde manier of aan de hand van een bepaalde tool de ruimte krijgen om hun vragen voor te leggen aan de docent.
Onderdeel: Klassengesprek Opmerking: Scholieren mogen zich niet gedwongen voelen om zich bloot te stellen. Echter, is blootstelling aan andermans mening iets wat bij een klassengesprek wel wordt gefaciliteerd. Suggestie voor verandering: Een klassengesprek kan ingericht worden door in het klaslokaal drie vlakken af te bakenen. De vlakken staan voor eens, oneens en neutraal. Bij het behandelen van stellingen kunnen scholieren in het vak gaan staan wat overeenkomt met hun mening. De scholieren kunnen op vrijwillige basis iets vertellen over waarom ze ergens voor hebben gekozen. Op deze manier hoeven de scholieren zich niet bloot te stellen, zonder dat ze dit zelf kiezen.
Onderdeel: Overig - Algemeen Opmerking: De docenten hebben meer aan een kleiner, maar praktisch uitgewerkt beroepsproduct, dan aan een uitgebreid, maar globaal beroepsproduct. Suggestie voor verandering: Het beroepsproduct moet inhaken op deze feedback, door concrete en praktische oplossingen te weergeven.

Onderdeel: Vaker seksuele voorlichting

Opmerking: Omdat seksualiteit ook breder is dan biologie, is het logisch om hierover ook les te geven in andere vakken dan biologie.

Suggestie voor verandering: Mogelijkheden voor vakken die ook te maken hebben met seksualiteit zijn: mentorles, maatschappijleer, godsdienst en gym.

Bijlage 24 Decision Matrix keuze methoden

Voor de keuze voor een methode om te gebruiken in het beroepsproduct, is er gebruikgemaakt van een decision matrix (Van 't Veer et al., 2020).

Tabel 1

Decision matrix keuze methode(n)

	Criterium 1 De methode is passend.* (zie Deelvraag 3)	Criterium 2 De methode is kosteloos.**	Criterium 3 De methode meerledig. Een deel kan ingezet worden in de eerste klas en een andere in de derde klas.	Criterium 4 De methode behandelt alle drie de onderwerpen die zijn gekozen bij de co-creation session. (zie Deelvraag 4)
1. Lang Leve de Liefde (1.a Onderbouw en 1.b Bovenbouw)	✓	✓	✓***	✓
2. Be-Loved	✓	×	✓***	×
3. Liefde is... voor meisjes	✓	×	×	×
4. Liefde is... voor jongens	✓	×	×	×
5. Can you fix it?	✓	✓	×	×

*Passend houdt in dat de methode is geïncorporeerd bij deelvraag 2.

**De methodes zitten op de officiële website niet achter een 'paywall' of een offerteaanvraag.

***Lang Leve de Liefde is op te splitsen in een methode voor de onderbouw en de bovenbouw. Be-Loved maakt gebruik van een doorlopende leerlijn van 4 leerjaren lang (WiSEducatie, 2015).